

Vipavski glas št. 36

letnik XI

marec '96

NE DAJ JIM SANJ!

Iz tople postelje stopiš na mrzla tla.
Hiša je prazna, noč - in vsi še spijo.
Zbudiš jih nežno.
Oživijo.

A nihče ti ne reče: Dobro jutro, mama.
Nihče ti ne reče: Ljubica, hvala.
Popijejo svoje kave in čaje in grejo.
Ti si sama.

In dan bo spet dnevni enak.
Avtobus, morda sonce, to je tvoje darilo, kartica,
vratar, nešteto opazk, šef in predali, sodelavci,
kratek klepet in - adijo.

Avtobus. Kosilo ob uri na mizi, posoda v lijaku,
povsod preveč prahu, kaj bodo rekli sosedi,
šipe so tako umazane!

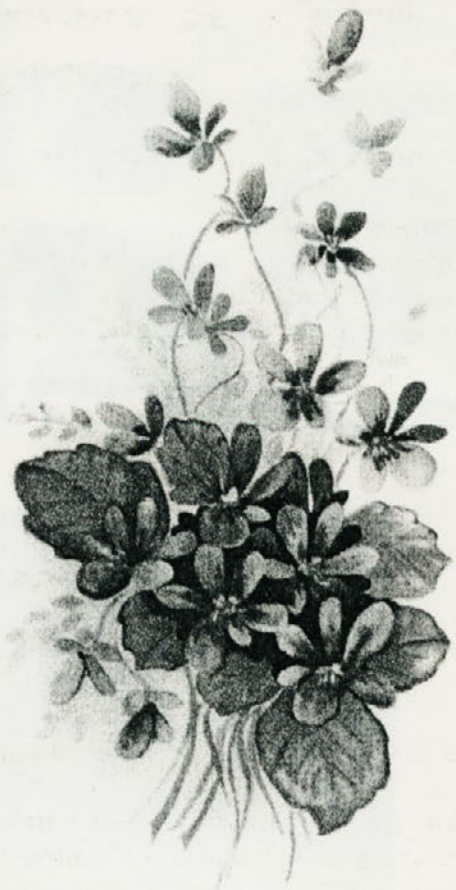
Mama, saj ni preveč drago,
vsi imajo, daj.

In daš. Saj je samo denar.

Vse vzamejo.

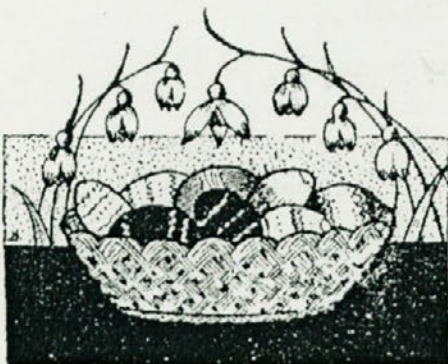
Spet je noč, ležiš na svoji strani
in misliš nanje, prosiš za njihovo zdravje,
kaj jim moraš jutri dati...

Jim boš dala tudi svoje sanje?

Nives Vidic

Našim materam in ženam iskreno čestitamo ob prazniku materinstva 25. marcu. Želimo jim, da bi v naše družine vnašale ljubezen, toploto, dobroto in potrpežljivost.

Ko v cvetju zarja se razlila je,
vse drobne sestrice budila je
čez breg, čez breg oznanjajoč,
iz brajdic v brajdice pojoč:
velika noč, velika noč!

Vsem našim bralcem želimo vesele in zadovoljne velikonočne praznike. Naj velikonočne skrivnosti utrdijo v nas ljubezen, dobroto in strpnost ter pripravljenost za dobra dela.

Uredniški odbor

Naslovnica:

Janez Wolf z odprto knjigo - "Štefan vidi nebesa odprta" - avtoportret v farni cerkvi, freska levo ob glavnem oltarju.

Nekaj misli, izrečenih na dan slovenskega kulturnega praznika 8. februarja 1996

Na vprašanje, kaj je kultura, so ta dan odgovarjali slovenski kulturni delavci:

Kultura je vse tisto v življenju človeka, kar nas ločuje od živali. Je vse tisto, kar nas boljša, navdihuje, ohranja in plemeniti. Kultura je govorica, ki jo mora uporabljati cerkev pri oznanjevanju Evangelija. Naša splošna kultura pa se žal oži. Problemi nekulturnega dialoga, vdor nasilja, jezikovna nekultura in sploh nekritičen odnos do slovenskega jezika, vse to me zelo skrbi.

Janez Pogačnik

Temelj kulture je vsakdanje obnašanje, kultura je vrsta medčloveških odnosov, želja po izobrazbi, vzgoji, ljubezni. Mi vsi smo tvorci in dediči kulture. Kulturo je treba plemeniti v gospodarstvu in politiki.

Berta Golob

Kultura pomaga človeka dvigniti k boljšemu in lepšemu.

Janko Jeromen

Na kulturni praznik v Cankarjevem domu v Ljubljani:

Izhodišče za pravo narodovo univerzalnost mora biti danes samo v samozavestni in ponosni držbi in nikakor ne v malikovanju tujega. Slovenstvo moramo sprejeti prešernovsko, naravno, ljubeče, nepodkupljeno, samoumevno.

Koliko je Prešernova odločitev za smisel ostala aktualna do danes, nam dokazuje pogorišče vrednot, po katerih hodimo ob koncu stoletja.

Alojz Rebula

*Žive naj vsi narodi,
ki hrepene dočakat dan...*

Majhni lističi so že teden dni prej vabili na proslavo ob dnevu kulture.

“Osnovna šola Vipava, Zavod Janka Premrla - Vojka, Škofijska gimnazija, solopecvi iz razreda Rajka Koritnika... No, mogoče pa bom šel pogledat, saj se bo zagotovo končalo pred osrednjim televizijskim dnevnikom...” se je sam s seboj pogovarjal mali gospod.

In resnično upam, da je prišel in sprejel, kar smo mu ta večer ponudili mladi. Ne modra razglabljanja in politične govore, ampak tisto svežino, otroško navdušenost in iskrenost, ki jo nosi le mlado srce.

Priznati moram, da nas je bilo na začetku strah. Strah, če bomo, neizkušeni kot smo, izpeljali to odgovorno nalogo, ki nam je bila zaupana. A misel, da sleherna odkrito povedana beseda najde razumevanje vsaj v eni duši, nam je postala vodilo in cilj. Ustvarjali smo s srcem, zato nam ne zamerite kakšne pomanjkljivosti ali okornosti.

V nizu zapetih in povedanih misli ter občutij, ki so brez sledi zapustile moj razum, so bile tudi take, ki so pustile v meni globoko in občutljivo brazdo - besede tretješolčkov. Presenetljivo?! “Zame je kultura to, če starši ne kadijo,” ali “Kulturen človek je tisti, ki ne govori grdih besed in ne meče smeti po tleh.” Preprosto, a vredno premisleka. Saj res. Zakaj delamo ljudje vedno velike in glasne korake, ki so nevarni drugim in nam samim? Začnimo raje spreminjati svet - pri sebi. Ne pretvarjaj se, da si kulturen človek. Porabi energijo za to, da bo kultura izžarevala iz tebe... Za prijatelja in neznanca, 8. februarja in še kakšen drugi četrtek...

Nisem prebivalka Vipave, a moram priznati, da so mi ljudje in kraj sam prirasli k srcu. Predvsem ljudje, ki si vzamejo čas, staknejo glave skupaj in potem neimenovani za odrom stiskajo pesti, da bi se njihovi varovanci čim bolj odrezali. In drugi - tako hvaležno občinstvo. Rada povežujem različne prireditve, saj me vedno znova spremlja občutek, da naredim nekaj... Za kulturo... Danes.

Ana Soban

IZ NAŠE PRETEKLOSTI

WOLFOVO DELO V VIPAVI

V zadnjem času smo že kar nekaj izvedeli o zgodovini cerkve sv. Štefana v Vipavi. Pa k vsemu napisanemu (Vipavski glas, Župnijski list) dodajmo še nekaj drobcev iz življenja in dela slikarja Wolfa, ko je vodil poslikavo naše cerkve v letih 1876/77.

Viktor Steska je umetnikovo delo v Vipavi opisal leta 1910 v Domu in svetu takole: "V Vipavi je nameraval dekan Grabrijan s freskami oživeti stene svetišča. Na stropu so bile še stare impozantne baročne freske, toda nekoliko okajene in zaprašene, druge stene pa so bile gole. Wolf se je odločil poslikati vse tri stene tako, da bi bil od zadnje stene nekak prehod k stropnim slikam. To delo je trajalo dve poletji, l. 1876 in 1877. Wolf, ki fresk ni rad sam delal, si je tudi za to delo privzel sotrudnikov. Pomagali so mu Simon Ogrin, Ludvik Grilc, mesec dni Anton Jelačin in Benečan Risigaro, ki je bil sicer dober risar, pa se mu ni ljubilo delati, marveč je raje druge gledal in zraven pušil."

Wolf je napravil osnutek za vse tri strani svetišča, pa se ga ni popolnoma držal, ampak je sproti marsikaj spremenil, zlasti je popolnoma predrugačil glavno sliko. Osnutki slik obrazov tedaj živečih znanih Vipavcev so še ohranjeni in so zelo skrbno izvršeni. Tudi račun je še ves ohranjen.

Wolf je prejel v gotovini 1900 goldinarjev in je bil na hrani pri dekanu 10 mesecev in 26 dni. Zidar Nadlišek, ki je pripravljaval omet, je prejel 371 gld, 18 kr. poleg tega je dekan plačal oder, apno, pesek itd.

Wolf je svojemu učencu Simonu Ogrinu, ki je študiral v Benetkah, pisal 30. januarja 1876: "V Postojni je vse utihnilo, doslej še nisem dobil odgovora, pač pa iz Vipave povabilo, naj osnutek tja pošljem. Konec

februarja pojdem sam v Vipavo in takrat bom izvedel ali Vipava ali Postojna. Kakor hitro bo odločeno, Vam hočem sporočiti." Junija istega leta pa Simonu Ogrinu že sporoča: "O počitnicah boste imeli priliko delati pri meni v Vipavi. Meseca julija bom tam. Kdaj iz Ljubljane oddidem, bom že pisal. Pišite mi o priliki, koliko plače na mesec zahtevate; hrana je prosta. Ne mudi se z odgovorom, da le do konca tega meseca izvem."

Tudi kadar je slikal zunaj doma, Wolf ni opustil svojih navad. Zato ni rad hodil sam slikat, marveč je vselej vzel s seboj kakega pomočnika, da je to delo izdeloval, sam pa je pogostokrat sedel v krčmi, bral časnike in premišljeval svoje žalostno življenje. Nekje na Vipavskem, poročevalci se glede kraja ne ujemajo, je cerkovnik zapisal na odru besede, ki se v prevodu glase:

Je velik norec ta slikar,
ker vedno vleče en cigar,
dolgo ne bo živel nikdar.

Ko je Wolf zagledal ta zanj žaljivi napis, se je nasmehnil in rekel: "Tudi na kmetih se dobe talenti."

Viktor Steska o njem še piše:

"Pil ni mnogo, ker pa je malo jedel in vedno pihal viržinke, mu je vendar tako življenje škodovalo. Nikotin in žalost sta izvrševala svoje rovarsko delo na njem, da se je hitro staral in da je tako naglo umrl vsled kapi.

Kakor umetniki navadno malo računajo z istinitimi razmerami, kakor sploh ne mislijo dosti na prihodnost, tako se tudi Wolf ni mnogo zmenil na prihodnje čase. Kadar je imel denar, se mu ni smilil, če ga ni bilo, se je moral zatajevati ali pa delati mučne

dolgove.

Pretirana in krivična je sodba rajnega Wolfovega učenca in slikarja Antona Ažbeta, ki jo je izrazil o Wolfovih slabih gmotnih razmerah: "Zdelo se mi je potrebno spomniti na svojega trpina brez lastne krivde. Naj se ga spominjajo Slovenci vsaj po smrti, ko ga že za živega niso znali ceniti. Umrli je malodane od same lakote. Kako strašno! Da, da. Slovenci imajo že mnogo grehov na svoji vesti, a med največjimi je nepopisna beda in grozno stradanje enega največjih slovenskih genijev – Wolfa" (Zvon, 1900, str. 167).

Res, da imajo Slovenci tudi svoje napake, toda z Wolfovim nesrečnim življenjem niso v nobeni zvezi. Nikotina niso iznašli Slovenci, drugih njegovih usodnih udarcev pa tudi niso zakrivali.

Tako so torej poročali o Wolfu leta 1910 v Domu in svetu. Kljub človeškim pomanjkljivostim, ki jih ima vsak človek, je Wolf ustvaril nepozabna dela v naši domači cerkvi in drugje po Sloveniji. Veličine mu torej niso dale njegove človeške pomanjkljivosti temveč njegovo delo.

Magda Rodman

DELOVANJE DUHOVŠČINE NA VIPAVSKEM MED OBEMA VOJNAMA (1918 - 1940)

Uvod

A. Prikaz obravnava dogajanje v zgornjem delu Vipavske doline, kjer je jedro stare vipavske dekanije, zato je na mestu kratek zgodovinski uvod.

Začetki vipavske fare segajo daleč v preteklost. Doslej, žal, ni še nihče tega vprašanja podrobneje raziskal. Naslednje navedbe imajo zatorej bolj informativen značaj.

Po Josipu Grudnu (Zgodovina slovenskega naroda, str. 156) sodi Vipava med najstarejše fare na Goriškem, nastala naj bi že v prvi polovici srednjega veka. Ta ugotovitev je presplošna, da bi iz nje mogli razbrati kaj več glede časa in zgodovinskih okoliščin farnega nastanka. Že kmalu po naselitvi Slovencev v te kraje (konec 6. stol. po Kr.), se je razvilo močno naseljitveno jedro prav okoli Vipave in Ajdovščine (M. Kos, Zgodovina Slovencev 1955, 55). V 12. stol., natančneje leta 1156 in 1171 se v zgodovinskih virih večkrat omenja Wolfgang iz Vipave (F. Kos, Gradivo..., IV., str. XXXVI), iz česar moramo sklepati, da je bila Vipava v tem času krajevno fevdalno središče za gornjo Vipavsko dolino; o tem pričajo tudi omembe vipavskih gradov, zgornji grad prvič leta 1275, spodnji prvič

izrecno leta 1329. V 14. stol., natančneje leta 1367, se Vipava že prvič omenja kot trg (M. Kos, Urbarji Slov. Primorja, 1954, 53-54). Gospodarska in politična uveljavitev Vipave je imela svoj odmev tudi na versko-cerkvenem področju. Upravičena je zato trditev, da je Vipava kot fara zelo starega izvora.

Cerkveno-upravno je že od vsega začetka spadala pod oglejski (Aquileia) patriarhat (leta 1228 oz. leta 1251 je postala Vipava skupaj s Postojno celo dedna fevdalna posest oglejskega patriarhata - F. Kos, Gradivo... V., str. XLVIII). Po podatkih, ki jih nudi šematizem ljubljanske škofije iz leta 1859, str. 152, naj bi Vipava postala duhovnija leta 1275. Zdi se pa, da bo treba iskati začetke fare v še zgodnejšem obdobju. V kasnejših šematizih ljubljanske škofije namreč ni več zaslediti tega datuma, ampak se preprosto ugotavlja, da je fara zelo starega izvora. Ugotovitev, da so župnije kot osnovne celice v cerkveno-upravni organizaciji prevzele redno dušno pastorovstvo na oglejskih tleh pri nas šele ob koncu 10. in na začetku 11. stol., ko so se roparski Madžari po porazu pri Augsburgu 955 ustalili v Panonski nižini, je dovolj trdno izhodišče za nadaljnje razglabljanje. Na ozemlju oglejskega patriarhata se je župnijska mreža

dokončno izoblikovala v 12. stol. Kot najstarejša se omenja župnija Volče na Tolminskem že leta 1015. Do srede 13. stoletja se na ozemlju gornje Vipavske vsekakor razvije pražupnija Vipava (J. Mlinarič v Zgodovini Cerkve na Slovenskem, str. 68-70). Sledeč zapisom ljubljanskih šematizmov naj bi bila leta 1345 zgrajena v Vipavi župnijska cerkev sv. Štefana (letos potemtakem slavi 650. obletnico!). Razlog je bil zelo preprost: dotedanja cerkev sv. Marka je postala premajhna. (Cerkev sv. Marka ob izviru Vipave pod Skalco - najstarejši sakralni spomenik v Vipavi -, ki je kljubovala zobu časa do konca druge svetovne vojne, je v povojnih letih v žaru socialistične revolucije doživela tragičen konec: izbrisana je bila z obličja zemlje!)

V 14. stol. se v cerkvenih dokumentih omenjajo nekateri vipavski župniki in sicer leta 1335 Almericus, v ustanovnem pismu iz leta 1377 "plebanus Nicolaus", leta 1383 se bržkone spominja isti župnik kot "Nicolaus de Laas" (šematizmi ljubljanske škofije, listine v ŽA Vipava). V istih virih je zapisano, da je cesar Friderik III. leta 1468 podaril vipavsko faro proštiji Strassburg na Koroškem in da je papež Pavel III. to potrdil.

Prvotni obseg vipavske prafare je bil večji kot je bilo ozemlje kasnejšega vipavskega dekanata, zajemal je tudi fare: Črni vrh nad Idrijo, Štjak z Vrabčami, vipavski Sveti križ z duhovnijami Ajdovščina, Lokavec, Velike Žablje, Otlica, poleg teh tudi Šmarje in Gaberje. Že v srednjem veku je vipavski župnik - dekan imel vlogo neke vrste arhidiakona v obsežni vipavski prafari: moral je namreč nadzirati življenje duhovščine in ljudstva ter sploh stanje "na terenu" in poročati o svojem delu oglejskemu patriarhu (J. Mlinarič, n.d., 66-68).

Po ukinitvi oglejskega patriarhata je opuščeno ustanovo v avstrijskih pokrajinah nadomestila goriška nadškofija (6.7.1751). Vipava je tako prišla pod Gorico in od začetka ohranila pomembno vlogo dekanije, ki so ji bile podrejene duhovnije, nastale po takratni delitvi doslej edine in preobsežne župnije (M. Miklavčič, Predjožefinske župnije na Kranjskem, 1945, 19). Goriška je Vipava ostala do 27.7.1830, ko je v skladu z jožefinskimi cerkveno-upravnimi reformami ljubljanska škofija po obsegu izenačena z deželno mejo Kranjske: Vipava je tedaj za dobrih sto let vključena v ljubljansko škofijo.

Po pričevanju znamenitega Vipavca Štefana Kociančiča (1818-1883) ta sprememba ni bila povsod po godu tedanjim Vipavcem, tudi njemu osebno ne; zaman so si prizadevali ohraniti staro cerkveno-upravno ureditev (F. Kralj v Stefano Kociančič, Gorizia 1984, 23). Ko je bilo po prvi svetovni vojni to ozemlje priključeno Italiji, so vipavsko območje začasno upravljali goriški nadpastirji. Končno je Konzistorialna kongregacija 10.2.1933 vipavski dekanat ponovno pripojila goriški nadškofiji (R. Klinec, Zgodovina goriške nadškofije, Gorica 1951, 51). Po priključitvi k Jugoslaviji leta 1947 je postala Vipava del goriške apostolske administrature, s škofom dr. J. Jenkom je bila leta 1965 vključena v Apost. administraturo za Slovensko Primorje, leta 1977 je postala del obnovljene in razširjene koprške škofije.

Italijansko obdobje: 1918 - 1940

Kratka predstavitev stanja

Takoj po italijanski zasedbi Primorske z Istro (Julijska Krajina) leta 1918 je nad zasedenim ozemljem prevzela upravo italijanska vojaška oblast. Vojaška uprava je trajala od 5.11.1918 do 5.1.1921, ko je bila po rapalski pogodbi (12.11.1920) vsa dežela priključena Italiji. Za vse slovensko ozemlje priključeno Italiji se poslej uveljavlja naziv Primorska, ne glede na prejšnjo deželno pripadnost. Odslej je tudi Gornjevipavska do Hublja, ki je bila od srednjega veka del Kranjske, postala del Primorske.

Obseg vipavske dekanije ob priključitvi k Italiji:

Škofijske razmejitve 1830-1831 so nekoliko skrčile obseg nekdanje dekanije, ki se je razvila na ozemlju vipavske prafare. Odpadle so župnije, ki so ostale na Goriškem (Štjak, Gaberje, Šmarje, vipavski Sveti križ, Ajdovščina, Lokavec, Otlica, Velike Žablje, Branica), Črni vrh je prešel v dekanijo Idrija.

Po šematizmih (ljubljski 1919, goriški 1926) je vipavska dekanija obsegala naslednje župnije (navedena so imena tedanjih duhovnikov in tedanje število vernikov - prebivalcev):

Naziv župnije	Ime in priimek duhovnika	verniki
1. Vipava	A. Lavrič, A. Zavrl	1.570
2. Budanje	J. Debevec	1.068
3. Col	J. Jarc	1.000
4. Erzelj	–	284
5. Goče	A. Kralj	950
6. Lozice	A. Jerič	568
7. Planina	J. Meierhofer	790
8. Podkraj	J. Markič	880
9. Podraga	G. Koller	501
10. Slap	L. Lenard	540
11. Šentvid (Podnanos)	V. Kragelj	1.075
12. Šturje	M. Kmet	1.400
13. Ustje	F. Hočevar	450
14. Vrabče	F. Čemažar	772
15. Vrhpolje	A. Papež	823

Kakor je razvidno iz seznama, je dekanija v celoti štela 12.671 vernikov, vsaka župnija (razen Erzelja) je imela svojega dušnega pastirja, Vipava kot dekanijski sedež celo dva (dekana in kaplana): na tem prostoru je torej delovalo 15 duhovnikov. Dodati kaže, da je v tem času (podatek velja za leto 1926) bilo doma iz vipavske dekanije 30 živečih duhovnikov, delujočih deloma na Primorskem, deloma na Kranjskem (ljubljska škofija). Malodane vsi gornjevipavski duhovniki so bili doma s Kranjskega, izjema je bil le budanjski J.

Debevec, ki je bil Postojnec. Za novoprišlo italijansko oblast so bili torej vsi "tujerodni".

Pastoralno in narodno delo vipavske duhovščine:

Vojaški guverner v Trstu general Carlo Petitti di Roreto je v proglasu na Slovane Julijske Krajine zagotovil, da bo Italija spoštovala versko svobodo: "Čuvana bo vaša vera, kajti katoliška vera je vera vse Italije!" Toda niti s prstom ni mignil zoper časopisno in drugačno gonjo na račun slovenskih škofov in duhovnikov (tržaški škof Karlin je moral npr. zapustiti Trst 1919, škof Mahnič na Krku je moral v italijansko internacijo in je zdravstveno zlomljen umrl v Zagrebu 1920, goriški nadškof Sedej je doživljal stopnjevano nasilje), številni so bili primeri nasilja nad slovenskimi duhovniki, celo nad cerkvami (1921 npr. razbijejo in opustošijo cerkev sv. Hieronima na Nanosu). Po priključitvi k Italiji so morali "tujerodni" duhovniki vložiti opcijo za Italijo in prositi za italijansko državljanstvo. Odbita opcija je pomenila običajno izgon iz Italije. Posebne komisije so dajale

Katoliško izobraževalno društvo Vipava 1927. Stojijo od leve proti desni: Julka štekar, Albina Šček, Ivanka Štekar, Ivanka Ferjančič - Rupnikova, Marička Rehar, dekan Ignacij Breitenberger, Julka Fabčič, Danica Fabčič, Julka Poniž, Milka Prelec; druga vrsta: Francka Fabčič, Micka Ferjančič - Rupnikova, Anica Prelec, Francka Janežič, Marija Hladnik; spodaj sedijo: Ana Kostanjevic, Vika Tomažič, Julka Renner.

mnenje, ki pa je bilo večinoma odklonilno. Vipavski dekan Andrej Lavrič je 2.7.1922 pisal nadškofu Sedeju: "Glede opcij je posvetovalna komisija v Postojni postopala

Ženski cerkveni pevski zbor s svojim pevovodjo, okrog l. 1922. Stojijo od leve proti desni Francka Kolarjeva, Bantna, Ana Ščekova, Angela Kodelja, Francka Janežič, Micka Petrič - Učarjeva, Alojz Pavlin - kaplan v Vipavi in Kristina Ščekova.

strogo. Sedaj sploh ne vem, če so v Postojni katerega duhovnika priporočili za italijansko državljanstvo." Nekateri duhovniki so kmalu po italijanskem prihodu kar sami odšli na Kranjsko (npr. V. Kragelj iz Šembida, dr. Lenard s Slapa), druge so Italijani izgnali (npr. dekana Lavriča, podraškega Kollerja, planinskega Meierhofferja), tretjim so pustili delovati, vendar brez državljanstva (npr. goškega Kralja), nekaterim so državljanstvo po dolgih mukah le dali (npr. šturskemu Gregorcju). Nadškof Sedej je zato rotill "primorske" (rojene na ozemlju, ki je prišlo pod Italijo) duhovnike, naj se s Kranjskega vrnejo v rodne kraje. Nekateri (npr. Janez Kovač iz Postojne, Filip Terčelj iz Šturij, Franc Kerhne iz Vipave) so se vrnili, zdaleč pa ne vsi.

Kako je na to vprašanje gledala politična oblast, je razvidno iz poročila videmskega prefekta Ministrstvu za notranje zadeve, v katerem se poroča: "Goriški nadškofijski ordinariat je, zgleđa, uspel prepričati vlado, da bi odklonitev podelitve italijanskega državljanstva duhovnikom, ki so politično kompromitirani, resno ogrozilo dušno pastirstvo slovenskega prebivalstva zaradi splošnega pomanjkanja duhovščine... Kaže vendarle opozoriti na dejstvo, da škofijskemu ordinariatu ne gre v prvi vrsti za to, da ohrani čimvečje število duhovnikov, ampak si prizadeva predvsem za to, da ohrani take duhovnike, ki so kar najbolj sovražno razpoloženi do Italije in italijanstva in ki

so trdno odločeni z vso vztrajnostjo zavirati proces asimilacije tukajšnjega prebivalstva oziroma budno vzdrževati sovražnost nasproti nam." (G. Dal Pozzo, Per una biografia di mons. Carlo Margotti, tipkopis n. 49, str. 15-16)

Težke razmere, v katerih so se Slovenci znašli pod Italijo, so od duhovnikov na Primorskem zahtevale zgodovinske odločitve.

I. Da bi rešili vero in narodnost, so sklenili obnoviti duhovniško združenje "Zbor svečnikov sv. Pavla" leta 1920, s tihim pristankom nadškofa Sedeja. Društvo je postalo glavni pobudnik verske, narodne in kulturne dejavnosti med primorskimi Slovenci. Sprva sicer niso segali na necerkvena področja, ko pa je italijanska politična oblast odstranila iz javnosti laične narodne,

socialne in politične delavce, je v nastali praznini slovenska duhovščina sprejela odgovorno breme vsestranske zaščite slovenskega človeka in skrbela za obstoj narodnega občestva: vzgajali so ga v zvestobi do vere in naroda, do materinega jezika in kulture. v društvene odbore "Zbora" so prišli tudi ugledni duhovniki z vipavskega območja, npr. Filip Terčelj v društveno načelstvo in v odsek za kulturo in narodno iniciativo, šturski S. Gregorec v odsek za šolstvo. Vsi duhovniki vipavske dekanije pa so aktivno sodelovali v društvenih akcijah.

II. Ko je bila leta 1922 ustanovljena katoliško usmerjena "Prosvetna zveza", v kateri je posebej izstopal goriški mladinski Orfej prof. Filip Terčelj, je bil med ustanovitvenimi člani tudi vipavski dekan Breitenberger, ki je leta 1926 postal tudi referent za prosveto na Gornjevipavskem. Katoliška prosvetno-izobraževalna društva pod mentorstvom duhovščine so obstajala do fašistične prepovedi 1927 v številnih vaseh po Vipavskem, npr. v Vipavi, v Šembidu, na Slapu, na Planini, kakor pričajo dokumenti v posameznih župnijskih arhivih. Zaman so si duhovniki leta 1927 prizadevali, da bi katoliška izobraževalna društva bila priznana za Katoliško akcijo. "Prevara je preočitna", so rekli fašisti in vsa društva so bila neusmiljeno razpuščena.

Simptomatična je ugotovitev v dokumentu iz tedanjega časa:

“Za politično propagando je slovenska duhovščina po nalogu nadškofa Sedeja organizirala kulturno združenje, ki ima v goriški nadškofiji 160 sekcij propagande z 20.000 člani, gre za izključno mlade ljudi obojega spola. Le-ti so vpisani bodisi v kulturna, bodisi športna, bodisi glasbena društva, ki so zrasla kakor gobe po dežju in jih vodijo nadškofovi zaupniki. Resno se kaže zamisliti nad dejstvom, da so propagandisti slovenskega iredentizma izključno duhovniki, od katerih mnogi niso niti italijanski državljani.” (G. dal Pozzo, n.d., str. 31-32)

Cerkveni pevski zbor Vipava. Zadaj stojijo: Julka Rener, Anica Kostanjevic, Izidor Rehar, Franc Fabjan, Ivan Šček, Jožko Premrl, Vinko Premrl, Maks Hladnik, Mara Kariž, Olga Kodolja; sedijo: Vika Krapež, Milka Rehar, Franc Kopatin - organist, Francka Ferjančič, Pepca Rodman, Ivan Fabjan, Anton Božič, Doro Kastelan.

III. Pred prvo svetovno vojno je med slovenskim ljudstvom opravljala zelo pomembno versko-kulturno poslanstvo Družba svetega Mohorja v Celovcu. Povojne razmejitve so slovenski narodni prostor usodno razkosale. Posledice je občutila tudi Mohorjeva družba, ki je po selitvi na Prevalje končno pristala v Celju v takratni Jugoslaviji. Ker so bili odnosi med Italijo in Jugoslavijo vedno bolj napeti in je italijanska cenzura praktično onemogočila dovoz slovenskih knjig iz Jugoslavije med primorske Slovence, so naši duhovniki v “Zboru” sklenili ustanoviti lastno družbo sv. Mohorja z nazivom “**Goriška Mohorjeva družba**”. Le-ta naj bi v novih razmerah nadaljevala svetlo tradicijo Mohorjeve: širiti med ljudstvo knjige, prežete z duhom vere in pristne narodne zavesti. Ko je bila GMD leta 1924 ustanovljena, je

postal vipavski dekan Breitenberger član družbenega nadzorstva. Med njenimi najbolj agilnimi sodelavci kaže omeniti Filipa Terčelja, sodelovala sta tudi šturski rojak zdravnik dr. Anton Breclj in podraški župnik Franc Premrl. Seveda je bila GMD pravi trn v peti fašistični potujčevalni oblasti. Karabinjeri, politični tajniki in podeštati so uprizarjali pravi “lov na mohorjevke”. Tako se je loziški župnik Anton Jerič pritoževal, da je moral na strogi prefekturni ukaz leta 1928 oddati zapisnik udov GMD, oddati tudi knjige, ki so jih orožniki odpeljali v Šentvid. Tožbo zaključuje z besedami: “Ljudje

zdaj jamrajo: nobenega časopisa, nobene knjige, kmalu bodo naši otroci analfabeti.” Tudi podkrajski župnik Franc Gabrejna v istih dneh poroča, da je prišel v župnišče tamkajšnji brigadir in zaplenil vse mohorjevke, ki jih še ni bil oddal, jemal je ljudem knjige po cesti in jih iskal po hišah. Ljudje, da so ogorčeni nad takim početjem. Podraški župnik Franc Premrl je ob zaplembi knjig interveniral v Gorico, kjer so baje na

prefekturi in kvesturi obljubili, da bodo knjige vrnil, a jih seveda niso. (R. Klinec, Zgodovina GMD, 58-59)

IV. Ko so leta 1927-1928 italijanske oblasti slovenskim duhovnikom katehetom prepovedali vstop v šole češ, da morajo poučevati verouk v italijanščini, so tudi vipavski **duhovniki sprejeli resolucijo, da ne bodo nikdar slovenskih otrok potujčevali s krščanskim naukom v tujem jeziku**. Zapisali so: “Izjavljamo, da pod nobenim pogojem ne pojdemo v šole učiti slovenske otroke krščanski nauk v italijanskem jeziku, ker je to proti božjemu in naravnemu pravu.” Goriški nadškof Sedej je tedaj odredil, naj duhovniki učijo krščanski nauk v materinščini po cerkvah in zakristijah. Tako je preprečil italijanizacijo na versko-

cerkvenem področju. Sledila je poostrena gonja zoper nadškofa in slovenske duhovnike. V Vipavski dolini so fašisti prisilili starše, posebno še trgovce, obrtnike in javne uslužbence, da so podpisali zahtevo, naj se njihovim otrokom razlaga verouk v italijanščini. Duhovniki pa se niso dali ustrahovati. S toliko večjo vneto so zato zbirali otroke in mladino v tkzv. "Sedejevih župnijskih ali farnih šolah", gradili oz. urejali župnijske dvorane in domove, npr. v Šturjah, Vrhpolju, Šembidu, Vipavi. Naj so jih še tako proglašali za sovražnike italijanske države, so s svojimi verniki pri verouku in v cerkvi dosledno uporabljali materinščino. Fašistična oblast je budno spremljala tovrstno duhovniško dejavnost. Leta 1933 je goriški prefekt npr. odločno protestiral pri cerkveni oblasti zoper šturskega župnika Gregorca in nasprotoval gradnji dvorane ob cerkvi, ki da bo v škodo italijanskim interesom v deželi; vipavski dekan Breitenberger pa je bil celo kaznovan z opominom. (R. Klinec, Primorska duhovščina pod fašizmom, 64-71; Zgodovina GMD, 152)

V. Poglavlje zase predstavlja organiziranje **Marijinih družb** in drugih cerkvenih bratovščin. Vipavski Log je bil prizorišče veličastnih verskih manifestacij. Leta 1923

se je v Logu vršil evharistični kongres, kjer se je ob nadškofu Sedeju zbralo 12.000 udeležencev, v istem Logu je bil leta 1924 shod primorskih Marijinih družb, kjer je bilo prisotnih 80 duhovnikov in kakih 5.000 družbenic, leta 1928 shod mož in fantov z 4.000 udeleženci. Navedeni podatki dovolj zgovorno pričajo, kakšno mobilizacijsko moč je imela duhovščina. Kaže obenem podčrtati, da so v času, ko je na Primorskem zavladal kulturni molk in se je vse slovensko javno življenje umaknilo v Cerkev, prav Marijine družbe prevzele nase versko in narodno vzgojo. Družbene dvorane so ostale kljub političnemu pritisku oaze versko-prosvetnega dela ter ohranjale narodno zavest in ponos. Z veliko samozavestjo so vipavski duhovniki z dekanom Breitenbergerjem na čelu, nadškofu Margotti-ju, ki je leta 1935/37 pritiskal, naj se ustanovi Katoliška akcija, oponesli: "Naša Katoliška akcija naj bodo že obstoječe katoliške organizacije. Ne puste nam, da bi imeli mladino. V smislu Katoliške akcije pa delujemo, ko skrbimo za verski napredek ljudstva. V naši (vipavski) dekaniji gre 95% vseh, tudi moških, trikrat na leto k spovedi, v vsaki fari sta dve ali so tri Marijine družbe, mnoge družine so posvečene Srcu Jezusovemu, širi se apostolstvo mož in fantov, otroci hodijo redno k verouku.

Vse to je imenitna Katoliška akcija." Z grenkobo hkrati ugotavljajo: "V nadškofiji, kjer je cerkvena oblast, kljub najboljši volji in naporom, ne more učinkovito braniti duhovnikov (konfinacije, amonicije), ne more braniti ljudskih misijonov, ne cerkvenega petja v slovenskem jeziku, niso dani pogoji za ustanavljanje Katoliške akcije." Čeprav je v Marijinih družbah poudarek na strogem duhovnem življenju, so jim duhovniki načrtno dajali tudi nacionalno obeležje, zato so gojili prireditve, izlete, romanja, ipd. Fašistični režim ni mogel ob teh pojavih skriti svoje

Dekliško Marijino društvo Vipava. Na sliki vidimo dekana Andreja Lavriča in kaplana Pavlina. Zastava nosi letnico 1808. Na fotografiji so vipavska dekleta in naše stare matere: Marija Kodelja, Marija Božič, Terezija Naglost, Albina Lavrenčič, Francka Fabčič, Anica Prelc, Elizabeta Kodelja, Francka Bukovič, Pepca Bukovič, Anica Šček

nestrpnosti. Leta 1933 je npr. poteštat v Ajdovščini prijavil dekana Breitenbergerja v Vipavi in župnika Debevca v Budanjah, da sta priredila 20.8.1933 veliko romanje na Sveto goro samo zato, da bi svoje župljane odvrnila od istočasnega romanja v Rim. (R. Klinec, Zgodovina GMD, 113)

VI. Zelo učinkovito pastoralno sredstvo je bilo **cerkveno petje**. Ljubezen do petja, ki je Vipavcem prirojena, je ljudi množično pritegnila v cerkev. Ni bilo župnije brez požrtvovalnega pevskega zbora. Prepoved slovenske cerkvene pesmi izven cerkva leta 1934 (npr. pri procesijah, pogrebih) ni v ničemer zavrla njihove dejavnosti, nasprotno, še bolj jih je krepila, čeprav so zaradi tega mnogi župniki pretrpeli številne šikane.

Reakcija italijanske fašistične oblasti:

Italijanska oblast je skušala slovenske duhovnike pridobiti tako, da jim je ponudila vrsto materialnih ugodnosti (npr. dobro plačo in podobne usluge). Ker pa so duhovniki odklonili Judeževe groše in vztrajali v svoji zvestobi lastnemu ljudstvu, so prišli na vrsto represivni ukrepi. V raznaradovalen voz je oblast vpregla celo visoke cerkvene predstavnike. Za nadškofom Sedejem je v Gorico prišel za apostolskega administratorja Istran Giovanni Sirotti(ch). Njegovo vladikovanje označujemo za najbolj mračno obdobje v preganjanju slovenske vernosti na Goriškem: to je doba mučnih zasliševanj duhovnikov na kvesturi, deževale so krivične obtožbe in obsodbe, policijska svarila in opomini, prisilne premestitve in upokojitve, konfinacije. Da bi uklonil slovenske duhovnike, je Sirotti sklenil poslati v slovenske kraje od župnikov neodvisne italijanske duhovnike, ki naj bi v župnijah po cerkvah vodili italijansko bogoslužje in imeli verouk v italijanskem jeziku, seveda v dogovoru s fašistično oblastjo. Nekaj teh duhovnikov, novačenih v različnih italijanskih škofijah, je resda prišlo v naše fare, npr. leta 1933 Angelo Tagnin v Vipavo in Ajdovščino; sem kaže šteti tudi vojaške kurate, npr. v Vipavi in Podkrajju. Nastavitev italijanskih kaplanov po naših vaseh je nujno pripeljalo do mučnih spopadov z našimi župniki, saj je šlo za to, čigava bo mladina. Ob vidnejših navzkrižjih v vipavskem Svetem križu in v Ajdovščini kaže spomniti na incident v Šembidu ob vizitaciji in birni

nadškofa Margottija. Nadškofovi italijanski pridigi je sredi obreda ugovarjal ženski glas: "Tukaj smo Slovenci!" Posegla je policija, zaprla osumljenko, nadškof je bil užaljen, vendar najbolj grenke ure je doživljal župnik Janez Kovač.

Dasi so bili žrtve fašističnega nasilja tako ali drugače vsi vipavski duhovniki, kaže vendarle posebej oddvojiti nekatere. Ni dvoma, da je bil po svojem položaju zelo izpostavljen dekan Breitenberger. S pokončno držo si je od Italijanov prislužil naslov "il leone di Vipacco" (vipavski lev), pa tudi policijski opomin (ammonizione) in bil na seznamu politično nevarnih oseb. Šembiški župnik Janez Kovač je bil leta 1940 obsojen na triletno konfinacijo v Melfi (karabinjerska postaja v Ajdovščini je med drugim očitala župniku, da vzdržuje tesne stike z uporniško družino Premrl (Premoli), sicer znano po komponistu mons. Stanku Premrlu in kasnejšem narodnem junaku Janku-Vojku - iz zbirke dokumentov ajdovske karabinjerske izpostave). Tudi colskega župnika Antona Žagarja (1903-1995) so tožili, da se ne udeležuje "narodnih manifestacij"; za te in druge prestopke si je kasneje prislužil konfinacijo (R. Klinec, Zgod. GMD, 152). Najbolj tragičen je primer priljubljenega Filipa Terčelja (1892-1946). Leta 1932 je bil zaprt in obsojen na petletno konfinacijo v Campobasso, po treh mesecih je s posredovanjem vatikanske diplomacije dosegel pomilostitev, toda leta 1934 je moral bežati v Jugoslavijo (Ljubljana). Kakor mnogi Primorci, ki so zbežali v takratno jugoslovansko Slovenijo, je tudi Terčelj naletel na precejšnje težave. Ni se dobro počutil, mučilo ga je domotožje, ker ni mogel k svojim in ker se v od Primorske tako različno pokrajino ni mogel vživeti. Sam je še leta 1945 zapisal: "Naveličal sem se Ljubljane in teh ljudi. Saj so med njimi dobri - in veliko jih je - so pa tudi šeme, prav godni za norišnico", in še: "Rad bi se otresel Kranjske in prišel med naše ljudstvo." Nesrečen splet okoliščin je hotel, da je veliki Slovenec in duhovnik postal žrtev prav slovenskega komunističnega nasilja, ki ga je januarja 1946 grobo likvidiralo pod Davčo. (PSBL 15, 641-42; M. Breclj, Filip Terčelj, 1992)

Duhovniška srečanja:

Verska in narodna zavest primorskih

duhovnikov je slonela na njihovi medsebojni povezanosti in enotnosti. Pri tem so igrala pomembno vlogo poklicna in družabna srečanja. Praznino, ki je nastala z odhodom ali izgonom kranjskih duhovnikov, so polnokrvno zapolnili duhovniki s Primorske. Tako se je izoblikovala duhovniška skupnost, ki je bila kar dobro ubrana. Med v dekaniji prisotnimi duhovniki izstopa nekaj duhovniških likov, najprej dekan **Ignacij Breitenberger (1885-1961)**, po rodu Idriječan. V Vipavo je prišel leta 1922 kot kaplan. Po izgonu dekana Lavriča v Jugoslavijo 1923 je postal župnijski upravitelj Vipave, leta 1924 pa župnik in dekan vipavske dekanije, kar je ostal do smrti. Ugleden duhovnik je pod Italijo postal častni svetnik in častni kanonik goriškega stolnega kapitlja (PSBL 3, 133-34). Dekanijski starosta je bil budanjski župnik **Janez Debevec (1876-1958)**, po rodu Postojnčan. Iz Postojne je izhajal tudi šembiški župnik **Janez Kovač (1884-1975)** (PSBL 8, 158-59). V Šturjah je deloval **Srečko Gregorec iz Mengša (1894-1972)** (PSBL 6, 492-94). Na Gočah in Erzelju je pastiroval **Alojz Kralj iz Višnje gore (1881-1959)**. Navedena peterica je predstavljala jedro duhovniške skupnosti.

Iz zapisnikov je razvidno, da so se duhovniki izmenično sestajali po župnijah osem do devetkrat na leto, da bi reševali škofijske pastoralne naloge oziroma gojili duhovnost. Radi so se obiskovali ob duhovniških jubilejih ali osebnih praznikih. Mnogi so se tedensko srečevali (ob ponedeljkih) pri dekani v Vipavi in gojili zdravo družabnost. Uradna srečanja je vedno vodil dekan Breitenberger, z avtoriteto, ki mu je pristojala. Budanjski Debevec je imel vlogo duhovnega vodja, šembiški Kovač je bil prefinjen teolog, šturski Gregorec pastoralni animator, goški Kralj stalni zapisnikar in dober stilist. Naj spomnim, da je tudi izobrazbena raven določenih duhovnikov karakterizirala njihove nastope in vloge: dekan Breitenberger je bil absolvent filologije na dunajski univerzi, šembiški Kovač študent klasične filologije na Dunaju, šturski Gregorec priznan katehetski strokovnjak. Na srečanjih je poleg pastoralnih nalog neredko prisotna nacionalna problematika, npr. o "naših prosvetnih društvih", kako postopati, ker civilna oblast zahteva šolski verouk v italijanščini, o zvestobi lastnemu narodu do "poslednje točke" v času, ko grozi uničenje narodne manjšine, kako se

izogniti zahtevanim zahvalnim obredom ob ponesrečenem atentatu na Mussolinija 1926, peticije proti zaplembi slovenskega verskega tiska, ipd.

V odnosu do najvišje cerkvene oblasti je značilna drža, ki jo je v imenu slovenskih dekanov (Vipavo zastopa dekan Breitenberger) izrazil idrijski dekan Arko ob ustoličenju nadškofa Margottija v Gorici jeseni 1934: "Vajeni smo predstojnike spoštovati in tudi discipline. Mi bomo z vami, upamo, da bodete tudi vi z nami!" Seveda je tu in tam zaškripalo, zlasti če so duhovniki zaslutili manipulacijo z nacionalnim vprašanjem: znali so npr. leta 1936 odločno pribiti, da se upirajo romanizaciji po vsej sili.

Medsebojni duhovniški odnosi v dekaniji so bili po pisani besedi sodeč zavidljivi. Nenazadnje je sam dekan Breitenberger redno skrbel, da je bil ponovno aktivno prisoten na vseh slovesnostih v dekaniji. Ob svoji srebrni maši 1933 odgovarja dekan Breitenberger na čestitke iz duhovniških vrst takole: Brez Boga smo "precej na tleh". Vsi smo dosti trpeli (sveže je prisotnim v spominu nasilje nad slovenskimi duhovniki s strani fašistov, - morda je pri tem mislil tudi na fizični napad, ki ga je on sam doživel v noči 30.6.1925, ko je neznanec - fašist iz bližnje stavbe? ropar? - vdrl v njegovo spalnico, mu zadal na glavi sedem ran in je smrti ušel samo po posebni božji milosti) in nadaljuje: "Če bi bilo od nas odvisno, bi zbežali. Kar smo naredili, smo naredili z Bogom. Čeprav sem sam, ste pa vi vendarle moji bratje... Vesel sem, da ste mi vedno z veseljem in v zvestobi stali ob strani. Vi ste moje veselje, vi ste moja krona." Simptomatičen je zaključek, ki najbolje ponazarja vezi med duhovščino in vipavskim ljudstvom: "Vesel sem, da imam tako ljudstvo, ki takorekoč visi na duhovniku, ker ono čuti, da kar mu damo, mu damo od srca."

Franc Kralj

P.S. poleg navedenih del so za poznavanje prikazanega obdobja zelo koristni naslednji viri:

- Ljubljanski šematizmi: 1919, 1924.
- Goriški šematizmi: 1926, 1929, 1938.
- Popis arhivskega gradiva žup. uradov na Vipavskem.
- Zapisniki sodalitetnih konferenc v Vipavi: 1920-1938.
- Opravilni zapisnik dekanije Vipava: 1926-1956.
- Zapisniki pastoralnih konferenc v vipavski dekaniji: 1925-1938.

NANOS IN OBRAMBA ITALIJANOV

Po prvi svetovni vojni, ko so naši kraji bili priključeni k Italiji, se je taktika Italijanov spremenila. Iz zahodne strani Nanosa, kjer je bila med prvo vojno zgrajena proti Italiji druga avstrijska obrambna linija, se je ta takorekoč selila na nasprotno stran Nanosa, na vzhodni del.

Najprej so Italijani začeli graditi gorske ceste, ki pa niso bile namenjene samo izkoriščanju gozdov temveč naj bi služile po večini gradnji in oskrbi že zgrajenih obrambnih objektov, grajenih za obrambo proti kraljevini Jugoslaviji. Pri tem naj dodam, da ni bila gradnja teh cest in obrambnih objektov namenjena samo za obrambo tega dela vzhodnega ozemlja takratne Italije, marveč je Italija imela tudi težnje po nadaljnem osvajanju proti vzhodu, proti ozemlju Jugoslavije.

Povsem drugačna slika je bila tedaj v nekaterih gozdnih predelih in hribih Nanosa,

Italijanski vojak bersaljer, po perju na klobuku ali čeladi lahko še danes spoznamo pripadnost tem enotam. Na fotografiji je Alojz Potrata s Slapa.

Kosilo na prostem, kar se je čestokrat dogajalo, v ozadju vrsta haubic 110 mm. Na fotografiji stoji na levi strani Jože Rehar iz Lož.

kot pa je danes. Gozdovi so bili močno izsekani in širile so se goličave. Pasli so večje število ovac in kjer teren ni bil preveč kamnit, so tudi kosili travo.

Za Javorco so imeli takrat postavljene lesene barake, kjer so prodajali hrano in pijačo. To je bilo namenjeno italijanskim vojakom, ki so gradili ceste in utrdbe, ter oglarjem, ki so sekali gozdove in kuhali oglje. Oglarji so bili po večini iz Furlanije, živeli so v lesenjačah, njihovi otroci pa so hodili v italijansko šolo, ki je bila pri Abramovih. Prva najbolj pomembna postojanka v obrambni liniji je bila na dominantnem položaju na Suhem vrhu, to je na najvišjem vrhu Nanosa. S Suhega vrha je bilo mogoče nadzorovati večji del Pivške doline, kot tudi precejšnji del bližnjih in daljnjih hribov. Zato so Italijani tudi tod zgradili vojaško cesto do vznožja tega hriba. Pod vrhom je v podzemlje speljan rov, ki vodi do obrambnih lin, ob strani so izdolbljeni zakloni; vse to lahko še danes vidimo.

Italijani so naš najvišji vrh Nanosa Suhi vrh (1313m) preimenovali, poitalijančili v Monte secco. To je dobesedni prevod Suha gora, namesto da bi vsaj pravilno prevedli

v italijanščino v Secca cima (suhi vrh). Ta napis Monte secco, ki so ga vklesali na koti, je še opaziti.

Od Nanosa se je italijanska obrambna linija vila severno proti Farmancam, Podkraju, Hrušici, Črnemu Vrhju ter vse do Vršiča

Italijani so imeli zelo močno artilerijo že v času I. svetovne vojne. Tako oboroževanje se je nadaljevalo tudi po vojni. Nekaj posnetkov vidimo tukaj iz časa med dvema vojnama. Na fotografiji top kalibra 149 mm v Vipavi, med topničarji je tudi Jože Žgur iz Lozic.

nad Trento. Južni del obrambne linije pa je z Nanosa potekal proti Stranam, Velikim Brdom, Orehku, Debelemu Kamnu in dalje proti Notranjski. Bolj ali manj ohranjeni nekdanji italijanski obrambni objekti so ponekod še vidni. V bližini teh objektov so stražili vojaki in karabinjerji (orožniki) ter odvrčali gozdarje in gozdne delavce, sumljive osebe pa so aretirali.

Za vodo je bilo bolj težavno, ker tod ni tekoče vode, zato so napravili velik cementni zbiralnik za deževnico na griču pod Trško potjo. Voda se je v dežju stekala v velik rezervoar, ki ga komajda opazimo pod cesto.

Ta posnetek topa in treh topničarjev je napravil foto Ricci Vipacco (fotograf Jež iz Vipave).

Na tiste čase po prvi svetovni vojni nas spominja naslednji napis: "11° REGG^{TO} GENIO - BATTAGLIONE ZAPP MINIATORI 1° COMAPGNIA 1930.A VIII." V našem prevodu: Enajsti inženirski polk, minerski bataljon ZAPP, prva četa,

1930. leta. VIII. Zadnja rimska številka osem pomeni letnico ustanovitve fašizma.* Pod Italijo so takrat to letnico pisali v datumu na vseh listinah, dopisih in kot je razvidno tudi na teh pomnikih. En tak napis je vklesan na skali v drugem ovinku ceste nad Sanaborom, drugi nad Trško potjo na vodnjaku in tretji ob cesti pri vodnjaku pod Devinskim hribom. Za ostale dele Nanosa, kot na primer v Suhi vrh, so dovažali vodo iz doline s cisternami.

Pred vojno si je prišel Mussolini ogledat italijansko-jugoslovansko mejo. Pripeljal se je iz Postojne z velikim spremstvom v nekaj desetinah črnih, lesketajočih se avtomobilih. Državno mejo je prestopil v Kačji vasi,

Italijanska vojaška motorizirana enota, na fotografiji Alojz Šček z Gradišča

spremljali so ga številni spremljevalci v civilu in uniformah, Na jugoslovanski strani je bila ob cesti tik ob meji postrojena častna četa jugoslovanskih vojakov, oborožena s puškami. Malo naprej so bili ob cesti v dve vrsti postavljeni učenci vseh razredov osnovne šole Planine pri Rakeku. Verjetno so bili poprej obveščeni na šoli, da pride na uradni obisk "visokocenjeni" fašistični

voditelj Mussolini. Ko se je pojavila dolga kolona avtomobilov v Kačjih ridah, je to naznanjalo njegov prihod, zaradi varnostnih razlogov je bil nekje v sredini kolone. Po izstopu iz avtomobilov se je množica spremstva z Mussolinijem v sredini napotila do državne meje. Mussolini je bil manjše, čokate postave, večkrat je imel čelado na glavi, slišati je bilo, da nosi ob takih obiskih na sebi neprebojni jopič. Prišli so približno kakšnih petdeset metrov na jugoslovansko stran, kjer so stali jugoslovanski vojaki. Mussolini obstane pred njimi in jim glasno reče v srbohrvaščini: "Bog pomozi, junaci!" Vojaki, ki so stali mirno, so mu enoglasno zakričali: "Bog vam pomogo!" Nato so na povelje sneli puške z ramen, jih poševno dvignili v zrak in ustrelili častni strel. Ob tej množici na jugoslovanski strani

Poveljstvo planinske enote na prostem pri opravljanju svojih nalog.

meje je stal tudi sam ban Dravske banovine dr. Marko Natlačen, ki se mu je prišel poklonit. Na glavi je imel cilinder in opazoval ta ceremonial. Takšno "prijateljstvo" je bilo takrat med obema sosednjima državama, kraljevino Jugoslavijo in kraljevino - fašistično Italijo.

Ko so Italijani imeli vojaške vaje in streljali s topovi, so pregnali pastirje z ovcami na drugi del Nanosa in prav tako se niso smeli zadrževati v tistem delu gozdni delavci in vozniki. Streljali so iz smeri Avžlaka proti Guršcam in z Ravnika proti sv. Hieronimu. Njihove tarče pri obstreljevanju so bile tudi avstrijske utrdbe iz prve vojne na Nanosu.

Ceste so zavarovali z utrdbami, ki so ponekod imele na vrhu železne kupole s strelnimi linami za zaščito

Top kalibra 75 mm, topničarji sedijo na topu, na levi Franc Lavrenčič iz Vrhpolja, drugi z desne Franc Uršič z Gradišča.

strelcev. Taki objekti so stali ob cesti v Hruševju, Farmancah, Podkraju, Hrušici, Črnem Vrhu in drugod. S tem so se hoteli zavarovati proti morebitnem udaru Jugoslovancev na italijansko stran.

Na nasprotni strani (jugoslovanski) v bližini meje so Jugoslovani gradili svojo obrambno linijo, imenovano Rupnikova linija. Gradili so betonske bunkerje, postavljali žične ovire, zaminirali pomembne mostove. Nekaj teh mostov so ob vojnem napadu Italijani spustili v zrak, po večini pa so ob prodiranju sovražnikov ostali nepoškodovani. Vse to ni nič pomagalo, ker je bila kraljevina Jugoslavija povsem obkoljena, napadena z vseh strani od premočnih

agresorjev in v kratkem času okupirana. Pred napadom Italijanov na Jugoslavijo so po večini slovenske fante, ki so služili vojaški rok v raznih enotah na Primorskem v takoimenovani Venezia Giulia**, premestili v notranjost Italije. Prav tako se je dogajalo

Še en posnetek pred topom, tik pred kosilom

med drugo vojno, namreč bali so se, da ne bi šli v odporniška gibanja - partizane. Zato so jih množično mobilizirali in pošiljali v bataglione speciali***. Preoblekli so jih v vojaške uniforme, a orožja jim niso dali, tega njim niso več zaupali.

Ob napadu Italijanov na Jugoslavijo 6. aprila 1941. leta tudi njihovi obrambni objekti niso prav nič pomagali, kajti Italijani so se umaknili iz njih. Njihov bav bav pred jugoslovansko stranjo je bil odveč; ko so videli, da je Jugoslavija v razsulu in imajo prosto pot, so začeli prodirati v takoimenovano provinzo di Lubiana (ljubljska pokrajina). Ta njihova nova provinca je obsegala okupirano področje Dolenjske in Notranjske in je imela sedež v Ljubljani.

Franc Cerovšek

Op. pisca:

FAŠIZEM* nacionalno, agresivno, totalitaristično gibanje; ko je prišel na oblast v Italiji 1922. leta, so od takrat šteli leta in jih z rimskimi številkami pisali v datumu.

VENEZIA GIULIA** Julijska Benečija ali Julijska krajina, področje nekdanje Beneške republike, ozemlje naseljeno s Slovenci, ki je po Rapalski pogodbi pripadlo Italiji (Trst, Gorica, Primorska). Italijani so te kraje poimenovali v Venezia Giulia. Le tre Venezie (tri Benečije), imenovane v času 1919-45. leta: Venezia (Benečija), Venezia Tridentina (Tirolska Benečija) in Venezia Giulia (Julijska Benečija).

BATAGLIONI SPECIALI*** specialni bataljoni, specialne edinice.

MOJI SPOMINI NA PAVLA RUŠTA – MITRALJEZCA V NANOŠKI BITKI 18.4.1942

Pavel Rušt - mitraljezec

Pri krvavem spopadu z Italijani na Nanosu 18.4.1942 je padlo šest domoljubov - partizanov. Imena teh so zapisana na spomonski plošči na Nanosu. Za vse ta dan ujete ali pozneje aretirane borce je sledil v Rimu na vojaškem sodišču sodni proces 25.6.1942. Ta dan je bilo tem junakom izrečenih 14 smrtnih obsodb, sedmim obdolženim je bilo izrečeno skupno 210 let ječe. Vse sodbe so bile izrečene samo zato, ker so bili obdolženci narodnjaki slovenskega ljudstva in so se uprli fašizmu na Primorskem.

Na procesu nas je bilo le 15 prisotnih. Šest jih je bilo sojenih v odsotnosti. Devet smrtnih obsodb je bilo izvršenih dan po sojenju, to je 26.6.1942. Eden je bil mladoleten. Tega je ščitil italijanski zakon in smrtna kazen ni bila izvršena, dobil je 30 let ječe. Med obsojenimi so bili kar trije bratje Maslo iz Ostrožnega. Jaz in moj pok. brat Andrej sva bila na tem procesu obsojena na 30 let ječe.

Prav gotovo je bil največji junak nanoške bitke Pavle RUŠT, ki mu tudi posvečam svoje spomine na težke dni. Z njim sem bil zaprt v Gorici in nato v Rimu, dokler ni bil obsojen na smrt.

Kdo je bil Pavle RUŠT? Pavle Rušt je bil rojen 1.1.1909 na Gradišču pri Vipavi. V družini je bilo pet otrok. Najstarejša je bila sestra, sledili so sinovi Alojz, Bine, Pavle in Gabrijel. Vsi bratje, razen Pavleta, so pred vojno odšli v Belgijo. Pavle je ostal z očetom in materjo doma. Pasel je živino na vipavskem pašniku Orlovšah na Nanosu. Bil je visok in močan fant. Po smrti matere je ostal sam z očetom in ga pomagal preživljati z dninarskim zaslužkom. Poleg tega se je bavil še z žganjekuho po okoliških

grahah, ker je bila pod Italijani žganjekuha prepovedana. Italijanski financarji so ga izsledili in ga aretirali. Že uklenjen je pred njimi z nogo razbil "flaškon" žganja. Veliko je pomagal na kmetiji pri družini Žgavc na Gradišču.

Janko Premrl - Vojko narodni heroj

Pavle se je hrabro boril na Nanosu 18.4.1942 blizu naše domačije pri Strgarjevih. Šest ur je z mitraljezom branil umik svojih tovarišev. Italijani so imeli točne podatke o četi upornikov in so skoncentrirali močno vojsko, da bi jo uničili. Napadalcev je bilo preveč. Pavle je padel v zasedo in bil ranjen ujet. Imel je prestreljeno desno ramo in odbito levo zapestje. Odnoslo mu ga je, ko je metal bombe nazaj proti sovražniku.

V času bitke sem bil jaz doma in krmil živino. Borba se je pričela okrog 7 ure in 30 minut zjutraj ter trajala približno do 15. ure. Vreme je bilo vetrovno in mrzlo. Po bližnjih hribih je naletaval sneg. Naši fantje so bili izdani (Beneški Slovenec, piskrovez). V samem napadu je sodelovalo 700 italijanskih vojakov. Vodil jih je general Bianchi. Po vsej planoti Nanosa je bilo razporejenih več tisoč italijanskih vojakov, bilo je vse zastraženo. Italijani so izgubili okrog 80 vojakov. Premoč Italijanov je bila velika, saj je bilo naših fantov, prvih partizanov, le 60. Po končani borbi je bilo zajetih 10 partizanov, ki

so jih uklenjene odpeljali v zapore v Gorico in dalje v Rim, šest pa jih je obležalo mrtvih v bitki. V tem dnevu je bil na Nanosu aretiran tudi moj pok. brat Andrej. Mene so Italijani aretirali pet dni po bitki, ker sem bil ovajen, da sem upornikom pomagal z orožjem in jim nudil drugo oskrbo. Naša hiša je bila takrat res zavetje vsem nanoškimi borcem, ovadba je bila torej resnična. Italijani so me odpeljali v zapor v Gorico, kjer sta bila že Pavle Ruš in Janko Žorž z Goč.

Janko je bil ranjen v trebuh še pred nanoško bitko pri preizkusu orožja. Prinesli so ga z Lip v Lože in je takoj padel v roke fašistom. Pavleta sem v zaporu dobil do pasu v mavcu, tako da si ni mogel nič pomagati. Moral sem ga hraniti, umivati in vse drugo. Tudi Janko Žorž je potreboval mojo pomoč, tako sem bil obema po sili razmer bolničar in skrbnik. Hud udarec je bila zame smrt Janka Žorža, ki mi je v zaporu v Gorici umrl na rokah 4. junija 1942 okrog 12. ure. Tako sva s Pavletom ostala sama v Gorici. Večkrat so naju fašisti zasliševali. Pavle ni nikoli nič izdal. Njega so posebno vrtali, da bi izvedeli, kaj se skriva za tem našim uporništvom. Celo v drugo celico sva ga morala nesti z nekim Bratožem, tak je bil ukaz. Tam so Pavleta samega lažje zasliševali. Še isti dan je prišel nazaj v našo celico, ves izmučen in preplašen. Poleg tega je imel hude bolečine v desni rami. Sam sem bil radoveden, kaj so ga spraševali. Zaradi izčrpanosti tudi meni ni mogel odgovarjati. Nisem vedel, kako naj mu pomagam. Pri sebi sem imel še par

Zapor na otoku San Stefano, kjer sem leto dni prestajal kazen (30 let ječe)

jaje, ki mi jih je v zapor prinesla pok. sestra Ivanka. Eno sem ubil in dal Pavletu le rumenjaka, da bi si hitro opomogel. V omotici je blebetal, da bo že vse povedal. Jaz sem mu na tiho svetoval: "Pavle, ako boš vse povedal, boš ravno tako kaznovan, meni boš pa le pomagal". Razumel me je in po kratkem času s težavo odgovoril: "Prav imaš!" Meni je odleglo in tudi on je bil bolj miren.

Iz Gorice so nas 10. junija odpeljali naprej v zapore Castel Franco pri Boloniji. Pred odhodom iz Gorice je iz naših zaporniških lin odmevala slovenska pesem. Vseh deset junakov, čeprav izmučenih in ponižanih, se je opogumilo in zapeli smo v slovo slovensko pesem. Iz Castel Franca so nas po 15-ih dneh odpeljali v rimske zapore.

V Rimu je sledil sodni proces proti vsem, ki smo bili obtoženi, da smo sodelovali v tej bitki ali pomagali našim fantom. Sojenje je bilo 25.6.1942. Rušt je bil na sojenju tako slaboten, da so ga morali prinesiti pred sodnike. Na procesu nas je bilo prisotnih le 15. Od domačinov smo bili Pavle Rušt, moj brat Andrej in jaz. Na sojenju Rušta skoraj nisem spoznal. Trpel je strašne bolečine v desni rami, na levi roki se mu je odprla rana, ker se kost ni dobro

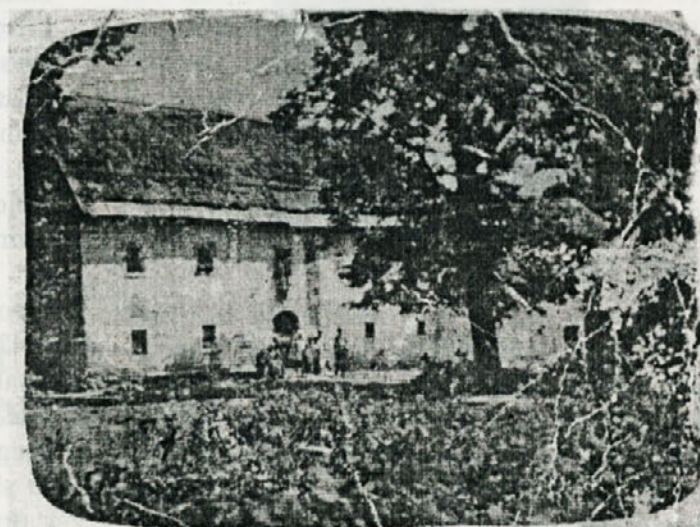
celila. Na zaslišanju ga je sodnik vprašal samo dve vprašanji. Na obe je samo skomignil z glavo. Sodniki so se spogledali in njegovega sojenja je bilo kmalu konec. Obsojen je bil na smrt, toda izdal ni ničesar. Meni je pred obravnavo rekel: "Prej kot me ubijejo, bolje bo zame." Ko sva bila na vrsti jaz in moj brat Andrej, je sodnik vprašal karabinierja, ki naju je spremljal vse od Podnanosa do Rima, sledeče: "Kaj veste povedati o bratih Pižent?" Karabinier je hitro odgovoril: "Nič slabega ne vem povedati o njiju!" Ta izjava naju je rešila smrtnih obsodb. Takoj po procesu so nas ločili. Na smrt obsojenih nismo več videli. Peljali so jih ven iz Rima in naslednji dan usmrtili.

Kakšno zgodovinsko naključje ali povezava je datum sojenja v Rimu 25.6.1942 z našim praznikom slovenske državnosti 25.6.1991. Uresničene so sanje vseh usmrčenih in sojenih na tem procesu. Isti cilji torej, doseženi 40 let pozneje točno na datum

sojenja nanoškimi junaki v Rimu.

Svoja življenja za svobodno Slovenijo so darovali v Rimu obsojeni:

- Pavle Rušt z Gradišča pri Vipavi, r. 1909,
- Anton Bele iz Pivke, r. 1913,
- Viljem Dolgan iz Topole, r. 1924,
- Ivan Čekada iz Male Bukovice, r. 1908,
- Franc Leopold iz Kilovš, r. 1910,
- Jože Breščak iz Sušice, r. 1922,
- Karel Kaluža iz Stare Šice, r. 1911,
- Franc Vičič iz Neverk, r. 1909,
- Franc Srebot iz Stare Šice, r. 1920.

Strgarjeva domačija v letu 1930 - požgana od Italjanov leta 1942.

Deseti obsojeni na smrt je bil Alojz Vrečar iz Ljubljane, r. 1925, ker pa je bil mladoleten, se obsodba ni izvršila, dobil je 30 let ječe. V odsotnosti so bili na istem procesu obsojeni na smrt še Zvone Ferjančič z Gradišča pri Vipavi, r. 1915, Janko Premrl - Vojko iz Podnanosa, r. 1920, Peter Žorž z Goč, r. 1914, Aleš Sorta iz Manč, r. 1914 (Prešeren), Karlo Maslo, r. 1912 in njegov brat Franc, r. 1914, oba iz Ostrožnega.

Obsodbo na 30 let ječe smo na procesu dobili moj brat, pok. Andrej Pižent, r. 1908, zgoraj imenovani Alojz Vrečar, Jože Urbančič iz Velike Šice, r. 1912, Anton Binigar iz Nove Šice, r. 1900, Alojz Maslo, r. 1925, iz Ostrožnega (v odsotnosti) in spodaj podpisani, r. 1913.

Po obsodbi je bil k vsem obsojenim poslan slovenski duhovnik, da jih pripravi na smrt. Isti duhovnik je stopil tudi v našo celico, kjer smo bili brat Andrej, Vrečar in jaz ter nas vprašal, če se hočemo spovedati. Vsi smo bili versko vzgojeni in smo na to

Novogradnja Strgarjeve domačije po II. svetovni vojni.

pristali.

Vse obsojene na 30 let ječe so nas odpeljali v različne zapore po Italiji. Jaz sem bil edini poslan v zapor San Stefano, občina Ventotene. San Stefano je otok v Tirenskem morju med Sardinijo in Neapljem. Moj brat Andrej pa je odšel zaporno kazen sedet na otok blizu Korzike - Portologone. V zaporu San Stefano je bilo zaprtih okrog 300 zapornikov, večina za kriminalna dejanja, le kakih 15 nas je bilo političnih. Med odmorom, ko smo bili na zraku, sem na dvorišču srečal znanega primorskega rodoljuba dr. Dorčeta Sardoča iz Trsta, ki je tam prestajal dosmrtno ječo. Tako sva se videvala leto dni. V tem zaporu je prestajal zaporno kazen tudi atentator na Mussolinija, ki je vrgel bombo na njegov avtomobil v Rimu leta 1926. To je bil Gino Lucetti, r. 1900. Žal je bomba prej eksplodirala. Gino je takoj po atentatu vzel v roke časopis in fintiral, da ga bere. Napravil je napako. Takoj so ga aretirali. Ko sem ga sam srečal v zaporu San Stefano, je tam prestajal

kazen že 17 let. V teh težkih časih se ga je spominjal njegov brat in mu pošiljal v zapor pakete.

Ob razpadu Italije so nas iz zapora San Stefano rešili Amerikanci 9.9.1943. Od tu dalje do mojega prihoda domov leta 1945 pa je še dolga pot in druga zgodba.

Po vsem prestanem trpljenju, ki se ga dobro spominjam še v poznih letih (83), še vedno občudujem vso hrabrost, pogum, poštenost in visoko narodno zavest, ki so jo ti primorski fantje pokazali v tistih težkih časih, ko smo bili, posebno Primorci, na veliki preizkušnji. Ideali, za katere

smo se borili, stojijo še danes zelo visoko. Vse je bilo takrat, vsaj z naše strani, storjeno brez kupčkanja, brez misli na lastne interese, kajti šlo je za življenje ali smrt, za svobodo ali zatiranje. Kazen za upornišvo na Nanosu je bila velika. Ugasnilo je 15 mladih življenj samo zato, ker so bili rodoljubi, pošteni primorski fantje in od italijanskih fašistov zasramovani z "ribelli" ali "banditi". Vse nas je takrat vodila le ena želja, da bi se znebili tuje fašistične diktature in zaživel v demokratični Sloveniji. Podpisani sem zadnji še živečih udeleženec političnega procesa v Rimu. Že dolgo sem imel željo napisati svojo izpoved o takratnem uporu in posledicah bitke na Nanosu brez vsakršnih političnih primesi in samohval, kot jih večkrat zasledimo. Čutil sem torej dolžnost, da to opišem tako, kot sem sam doživljal in občutil. Moj zapis naj velja še posebno v spomin in slavo vsem, ki so bili 26.6.1942 usmrčeni blizu Rima.

Jožko Pižent

NANOŠKI PREBIVALCI 1870

Rada bi povedala oziroma spomnila, kako so živeli in s čim so se ukvarjali prebivalci Nanosa pred več kot 110 leti.

Moja stara mama, ki je bila rojena na Nanosu 1854. leta, mi je pripovedovala o njihovem življenju.

Pisala se je Frančiška Božič, njen oče je bil domačin, mama pa se je na Nanos priženila iz Špil - Višnje pri Colu.

Živel so od male nanoške kmetije, redili so 5 do 6 govedi, moški so pa kaj zaslužili z delom v gozdu. Iz pičlega mleka, ki so ga pridelali, so vsak teden naredili po 1 do 2 kg masla, pa nekaj jajc so prištedili in to vsako nedeljo, ko so šli v Vipavo k maši, spotoma nesli prodat v Vipavo k SKUKU. K maši niso šli samo ob hudi zimi.

Stara mama je imela še eno sestro in

brata, oba sta se poročila v Vipavo. Tako je ona ostala na domu in dobili so zeta Franca Jež, ki je bil tudi doma z Nanosa. Poročila sta se nekje leta 1886. Najbolj mi je ostalo v spominu pripovedovanje stare mame, kako je s sestro Pepo nosila maline prodajat v Trst. En dan so maline nabirale, drugi dan so jih naložile v jerbasa, v katerega so prej pognile belo platneno krpo, maline so morale biti suhe in se niso smele zmečkati. Jerbas so nosile na glavi, imele so doma narejen svitek, ki so ga same naredile in vanj dale domačo ovčjo volno, da je bil mehkejši.

Na fotografiji Blažonova domačina na Nanosu pred I. svetovno vojno. Pred hišo je moja stara mama Frančiška Božič, poročena Jež z možem Francem ter trije otroci: Lojska, Franc in Julka. Na strehah se dobro vidi tri vrste kritin. Stanovanjski del je krit s korci, "štala" s slamo, "klnica" pa še s "škodli" - lesene deske. Na dvorišču se vidi les za tesanje tramov. V takem stanju je bila domačija do leta 1926, ko je pogorela. Nova Blažonova hiša stoji danes na istem mestu.

Popoldne so šle na pot čez Lipe in Gradiško Turo - Manče - Rašo - Kras. Na Krasu so šle za dve uri spat na kakšen senik, potem pa proti jutru naprej v Trst. Z Občin so se spustile dol "na Komerciale" in prišle naravnost na Ponte Rosso. Ob 8h zjutraj so že bile tam s svojimi sadeži. Nikoli niso imele težav pri prodaji malin. Meščani so si želeli gozdnih sadežev.

Meščanke so ob spremstvu svojih mož izbirale in stara mama je rekla, da je mnogokrat slišala, kako je kakšen moški rekel: "Guarda, che belle donne". Ona se je smejala ob

tem pripovedovanju in je rekla, da bi tudi njih žene bile lepe z rdečimi lici, če bi prehodile tako dolgo pot.

Ko so maline prodajale, so šle v Trstu v trgovino in kupile sladkor, olje, riž, cikorjo in 5 dag kave. To so nesle zopet v jerbasa domov na Nanos. V trgovini v Vipavi je bilo občutno dražje.

En dan so počivale, potem pa zopet opravile isto pot, dokler je trajala sezona malin. Zelo so se bali dežja v času nabiranja, ker so bile potem maline mehke in niso odgovarjale zahtevam kupcev. Če so dobro zaslužile, so si kupile tudi kakšen predpasnik,

pa lepo naglavno ruto.

Poleti so imele še en dodaten zaslužek. Z Nanosa so namreč vozili v Trst prodajat led iz nanoških ledenikov. Ženske so led nosile iz ledenika ven v jerbasih na glavah. Moški so naredili iz vrvi lestev, po kateri so hodili noter. Moški so sekali kose ledu in jih stavili dekletom v jerbasa.

Povedala je, da je bilo to delo naporno in nevarno. Za vrveno lestev si se moral držati in jerbasa ti tudi

ni smel pasti z glave.

Furmani, ki so led vozili v Trst, so za vsak jerbasa plačali nekaj krajcarjev. Led so največ uporabljali v Pivovarni "Dreher".

Vse to je delala, dokler se ni poročila. Potem ji je bilo življenje že malo lažje. Mož je bil pri grofu Lanthieriju zaposlen kot lovski čuvaj. Plača ni bila velika, ali poleg kmetije je nekako šlo. Poleg plače je grof posebej plačal za vsako ustreljeno srno ali srnjaka za prenos do Vipave. Ko so v gradu rabili za razne pojedine meso, je grof poslal kakšnega fantiča iz Vipave

povedat, da naj prinesejo srno. Stara mama je srni zvezala noge skupaj in jo v jerbasu nesla v Vipavo. Za to pot je dobila pet goldinarjev in jesti in piti v grajski kuhinji. Rodili so se jima trije otroci in življenje je teklo dalje. V prvi svetovni vojni je najstarejši sin umrl in pustil ženo in tri otroke. Umrl je na avstrijski ladji, ki so jo potopili pri Puli ob koncu vojne. Najstarejša hčerka je umrla takoj po vojni in pustila moža in dva otroka. Tako je moja mama Julka ostala na Blažonovi domačiji in se poročila leta 1922 z Matijo Pucem iz Bele. Ob vseh hudih življenjskih preizkušnjah sta stara mama in tata naprej živela in skrbela za svoje vnuke. Vsi so pri Blažonovih vedno našli dom. Stari tata je umrl 1937. leta, star 94 let, stara mama pa leta 1943. Bila je ranjena ob napadu Nemcev na Blažonovo hišo. Od vseh njenih vnukov smo živi samo še trije. Vedno se spominjamo njenega pripovedovanja in njenih čudovitih pravljic. Nikoli ni hodila v šolo, znala je brati in pisati samo tiskane črke. Dosti je brala in pod Italijo, ko sva s sestro Marto hodili v italijansko šolo, nama je vedno znala povedati, da Italija ni naša domovina in da to ne bo trajalo večno. Ko so nas v šoli oblekli v DIVIZE PICCOLE BALLILA, je jokala, njen jok mi je bil največja narodnostna vzgoja. Vnuk Branko Petrič,

star 83 let, živi v Beogradu. Dora Vojkovič pa, stara 85 let, živi v Zagrebu. Obema pošiljam časopis Vipavski glas.

Nisem imela namena pisati družinske kronike, bila bi tudi preveč žalostna. Spomniti želim le na to, kako so se naši ljudje znali boriti za golo preživetje. Tudi v času pod italijansko okupacijo, ko ni bilo nikjer dela za domačine, so ljudje prav na Nanosu z delom v gozdu ali nabiranjem malin našli zaslužek. Italijanski trgovci so na Nanosu odkupovali maline in jih s tovornjaki vozili v predelavo v Italijo. Marsikatera družina iz Vipavske doline se je z nabiranjem malin oblekla in obula za zimo.

Tako je bilo življenje naših prednikov. Kljub tako težkemu življenju je stara mama vedno rekla, da so to bila srečna mlada leta. Ko se kdaj peljem v Trst in prosim svoja sinova, da peljeta po VIA COMERCIALE, vidim pred seboj ta nanoška dekleta z jerbasi na glavah. Solze mi stopijo v oči. Ali se zavedamo napredka? Nam je prinesel srečo? Eno je pa gotovo: Evrope, s katero nas nekateri tako strašijo, se nam ni treba bati. V preteklosti smo dokazali, da znamo preživeti. S svojo prizadevnostjo, pridnostjo, poštenjem in s kulturo lahko stopimo ob bok vsem evropskim narodom.

Zinka Premrov

VIPAVSKI PREDSEDNIKI OD LETA 1945 DO 1952

“Čas podobo nosi po človeku”, je zapisal pesnik Rado Bordon.

Tako podobo nudi pogled v arhive iz povojnega časa. Prikazuje takratne življenjske razmere in delo približno enako, kot jih prikazujejo listine v arhivih po I. svetovni vojni. Leta 1945 se je končala II. svetovna vojna. Po vsaki vojni nastopijo podobne razmere, pomanjkanje hrane, materiala, skrb za otroke, ostarele in bolne, vojne ujetnike, iščejo se pogrešani, štejejo se mrtvi.

Tako je bilo tudi v Vipavi leta 1945 in nekaj let pozneje. Vse so morali ponovno obnoviti. Potrebno je bilo postaviti na noge šolstvo, zdravstvo, socialno skrbstvo, poskrbeti za normalno oskrbo prebivalstva s hrano. Po 25 letih fašizma je bilo treba izvoliti tudi lastno občinsko in državno oblast.

Godile so se velike reči. Ljudje, srečni, da je bilo konec vojne, so se zagnano lotili dela v pričakovanju boljšega in lepšega življenja. Kako se je to komu uresničilo, je že druga zgodba. Enim gotovo več, drugim mnogo manj. Kljub splošnemu pomanjkanju vsega so imeli takrat ljudje veliko občutka za pomoč drug drugemu, za skupne akcije, za družabnost in humor. Denarja, hrane in obleke je bilo malo, zato pa več dobre volje in z njo so si v takratnih časih ljudje veliko pomagali.

Poglejmo torej, kako se je v Vipavi postavljala prva povojna lokalna oblast. Prve volitve so bile 3. maja 1945 v Hrovatinovi dvorani. Kandidatno listo je predlagala OF. Volilna komisija v sestavi: Florijan Grilj, Bogomir Jež in Alojz Kobal je isti dan

zvečer ugotovila, da so bili odborniki enoglasno izvoljeni. Volitve so začele z narodno himno Naprej zastava slave. Ob koncu volitev pa so prisotni zapeli Hej, Slovani. Tako je bil torej izvoljen **Krajevni Narodno Osvobodilni Odbor Vipava** (KNOO). Tu se moram bralcem Vip. glasa opravičiti za moje zapise v zaključku zadnjega sestavka o vipavskih županih. Torej ni šlo za KLO Vipava, ampak za KNOO Vipava. Spomin včasih malo zapelje, listine v arhivih pa tega ne morejo.

Občina Vipava

Vipava, dne 13. 4. 1945

Potno dovoljenje

Gosp. Dr. Jamšek Marija
poklic lekarnarke rojen
dne 30. 1. 1903 stanujoč v Vipavi 266
je upravičen potovati iz Vipave okolice
ob Vid, Gjdovčine in Koderan
Potno dovoljenje je veljavno do: 13. 5. 1945
skupno z osebno izkaznico št. 613/44 izdano
od občine Vipava

Prvih volitev se je udeležilo 588 volivcev s pripombo, da je ta dan šlo veliko volivcev na manifestacijo v Gorico. Prva seja KNOO Vipava je bila takoj isti dan zvečer, na njej so izvolili za predsednika Ivana HRIBA, za tajnika pa Franca BAVČERJA. Torej ni bilo več županov, ampak smo dobili predsednika. Ta naziv se je ohranil vse do 4.12.1994, ko smo ponovno v Vipavi volili župana. Vsakemu odborniku so na isti seji določili še posebne zadolžitve. Tako je bil za vojaškega referenta imenovan Jožef Božič,

za prosveto Franc Rodman, za promet Anton Štanc, za finance Peter Lutman, za socialno skrbstvo Boža Poniž, za prehrano Ivan Bajc, za kmetijstvo in živinozdravstvo Cilka Vidrih, za gradnjo in obnovo Franc Rehar, za trgovino Poniž - Bavčer, za obrt in industrijo spet Peter Lutman. Pisarniško delo sta prevzeli Nada Žgavc in Neda Tendella. Za poslanca v okrajno skupščino Gorica sta bila izvoljena dr. Marija Jamšek in Peter Lutman. Odborniki so imenovali tudi posebne komisije in izvolili še **Izvršilni**

Krajevni Narodno Osvobodilni Odbor Vipava, v katerem so bili Jernej Hrovatin, Anton Žgavc in Ivan Marc. Njegov predsednik je bil Josip Kostanjevič. Josip Kostanjevič je bil torej predsednik IKNOO Vipava in ne predsednik KLO-ja Vipava, kakor so mi po spominu povedali starejši krajani in je zapisano v 35. številki VG.

Po navodilih okrajnega odbora Gorica naj bi odborniki na 1. seji prebrali in podpisali naslednjo prisego:

“Prisegam pri svoji vesti in pri časti svojega naroda, da bom zvesto varoval in branil demokratične pridobitve narodno osvobodilne vojne in ljudske revolucije, ki so uresničene v ljudski oblasti in da bom vestno in vdano izpolnjeval svojo dolžnost in pri tem zastavil vse svoje moči za zgraditev socializma in napredek svojega naroda, Ljudske republike Slovenije in skupne države Federativne ljudske republike Jugoslavije”. Iz zapisnika seje KNOO Vipava ni razvidno, če so to prisego odborniki tudi prebrali in jo podpisali. Že na naslednji seji KNOO so določili 16 članov narodne zaščite in imenovali četo ognjegascev, to so bili: Franc Nadlišek, Miro Bukovič, Ciril Božič,

Alojz Rován, Anton Božič in načelnik Ivan Bajc. Za občinskega peka je bil določen Anton Sever z Zemona, za mesarja pa Ivan Hrovatin. Sprejeli so ukrepe glede ujetnikov, dodelili Narodni zaščiti prostore v šoli in se dogovorili, kaj bodo storili z zaplenjenim živežem. Posebno stroga merila so veljala pri razdeljevanju hrane. Tako so otroci do 3. leta starosti in starejši od 65 let prejeli po 250 g mesa dnevno. Revnim so določili takojšnjo podporo. Ustanovili so odsek za vojne zločine. Vojašnici “Brunner”

so dali ime po Milanu Bajcu, vojašnici "Ederle" pa po Janku Premrlu - Vojku. Trgovcem so določili, da smejo imeti pri vsakem artiklu le 10 % provizije.

V letu 1945 je bil prvi povojni popis prebivalcev. To leto je bilo vse polno popisov. Tako se je popisala živina, zaloge vina, koruze, pšenice, vozov, konj, drobnice. Takoj se je izvedlo tudi cepljenje ljudi (koze - davica) in živine. Na predlog dr. Jamškove so začeli graditi na Nanosu apnenco, da bi imeli apno kot razkužilo za hiše, dvorišča, hleve in drugo. Vsak, ki je takrat iskal delo, je moral imeti domovnico in zdravstveno spričevalo.

V povojnem času je bila torej izredna politična aktivnost. To dokazuje veliko število rednih in izrednih zborov volivcev in pogoste volitve. Vsi dopisi so se zaključevali s parolo "Smrt fašizmu - Svoboda narodu". Ob podpisu predsednika je bila večkrat oznaka "odsoten". Ljudske tožilce so izvolili na zboru volivcev 13.12.1945, to so bili Pavla Premrl, Vipava 11, Ivan Hrib, Vipava 67 in Karel Tomažič, zidar v Vipavi. Gibanje ljudi je bilo omejeno in kontrolirano. Za potovanje izven kraja je bilo treba dobiti posebno potno dovoljenje. Tako dovoljenje se je ohranilo na ime dr. Marije Jamškove za nujno potovanje s kolesom, kjer je pisalo, do kje se lahko zapelje. Bilo pa je izdano na starem obrazcu.

Zaradi pogostih volitev se predsedniki KNOO in KLO Vipava menjujejo, prav tako se pogosto menjujejo isti ljudje kot predsedniki IKNOO Vipava in predsedniki KNOO. Ob volitvah 7.10.1945 je bil za predsednika KNOO Vipava izvoljen Stanko **Poniž**, za tajnika pa Ljubo **Hrovatin**. Tajnica odbora je bila dolga leta Regina **Lavrenčič**, referent za notranje zadeve je bil Josip Kostanjevic, za finance Franc Bavčer, za kmetijstvo Ivan Bajc, za gradnjo Ljubo Hrovatin, za promet Jožef Pavlin, za zdravstvo dr. Stanislav Pavlica, za prehrano Franc Andlovec, za prosveto Ada Mesesnel. Okrajni odposlanci pa so bili Jelko Černic, Marija dr. Jamšek, Mirko Košuta in Beti Andlovic.

Komandi vojaškega vojnega področja je bil leta 1947 poslan popis prevoznih sredstev. Takrat je imela Vipava 127 dvokoles, 23 lahkih vozov, 65 srednjih kmečkih voz, dva tovorna avtomobila, 105 vprežnih vozov, 2 poltovornjaka, 3 osebne avtomobile in 3

traktorje. Vsa druga poročila so pošiljali na Okrajni izvršilni narodnoosvobodilni odbor za Vipavsko v Ajdovščini.

Po podpisih zapisnikov sej najdemo kot predsednika KNOO Vipava leta 1947 Josipa Kostanjevica, kar dokazuje, da so se vršile spet volitve. V tem času so se še vedno izvajali popisi, tako radioaparator (12 kom), izvedel se je popis gozdov, žita, psov, žganja in vina ter popis živine. Vipava je imela 1948 leta 48 konj in 137 ovac. Kmetje so si to obdobje še posebno zapomnili, saj je bil to čas obvezne mesečne oddaje vsega, kar so pridelali. Nadzor je bil strog in obvezna oddaja neizprosna. Zanimiv je tudi seznam posestev za agrarno reformo: Ivan Hrib, Ela Hrib in Maks Bratovž. Med kmeti je vladal strah, da jim oblast vzame obdelovalno zemljo za zadruge in kolhoze. Do leta 1952 najdemo kot predsednike še: Danila **Žgavca**, Julijana **Uhlja**, Avgusta **Perhavca**, Josipa **Kostanjevca** in Justina **Andlovca**. Krajevni Narodno Osvobodilni Odbor (KNOO) smo v Vipavi imeli do leta 1947, potem pa se je preimenoval v **KLO (Krajevni ljudski odbor)**, ki je obsegal naselja: Vipavo, Zemono, Gradišče in del k.o. Nanos. To je bila takrat najmanjša enota oblasti. Prav tako je bil do leta 1947 v Ajdovščini tudi **ONOO (Okrajni narodno-osvobodilni odbor)** za Vipavsko.

Poslovanje vipavskega odbora je leta 1951 ogledala okrajna partijska komisija iz Gorice. Uslužbenske plače so se gibale od 1000 do 2500 din. Če v blagajni KLO ni bilo denarja, so uslužbenci ostali tudi brez plač. Predsedniki so prejeli le honorar.

Na KLO Vipava so bili leta 1948 zaposleni naslednji uslužbenci: Regina Lavrenčič - tajnica, Marija Košuta - blagajnik, Milka Princes - uradnica, Anton Žgavc - obhodnik, Mirko Košuta - matičar, Vanda Kocjančič - pomočnica matičarja. Nekaj časa je bil matičar tudi Vinko Premrl, pomagala pa mu je Zora Žorž. Seje odbora so bile v šolski stavbi v Vipavi.

V tem obdobju se je gradil v Vipavi tudi združni dom. Iz sejnih zapisnikov je razvidna le direktiva, da je to potrebno delati, da gradnjo odbor podpira, vendar ni zaslediti, da bi jo tudi finančno podprl. Iz arhivskega gradiva tudi izhaja, da je bil združni dom zakoličen 12.03.1948 in da tisti, ki bodo dobili njive od narodne imovine, morajo delati pri združnem domu dva dni udarniško.

Tako smo z našimi župani in predsedniki prehodili več kot sto let (od 1850 do 1952). Ostaja nam še pogled v čas Občinskega ljudskega odbora (OLO) od leta 1952 do 1959, ko so občino Vipava združili z občino Ajdovščina.

Magda Rodman

Viri:

- Arhivsko gradivo Pokrajinskega arhiva Nova Gorica, fond 1;
- Zapisniki rednih sej KLO Vipava.

TRIJE OBRAZI LASTNINJENJA ZADRUŽNEGA DOMA V VIPAVI

11. 6. 1948

Utvoritev gradnje zadružnega doma v Vipavi

V dobi predkongresnega tekmovanja za V. kongres KPJ so Vipavci po pripravi peska, kamenja in lesa, pod vodstvom reorganiziranega odbora za gradnjo zadružnega doma pričeli v nedeljo zjutraj z resno gradnjo zadružnega doma. Na delo je prišlo z veseljem 21 delavcev iz žage NANOS, zadružniki iz »KMETOZE«, vipavska mladina in drugi z namenom, da pokažejo prav s svojim vztrajnim in napornim delom vsem tistim, ki se še niso vključili v gradnjo njihovega zadružnega doma, voljo, ljubezen in razumevanje do gradnje zadružnega doma.

Na njihovih obrazih si videl odraz tokmovalnega in zavestnega dela. Takoj ob pričetku dela je napovedala mladina kmečke obdelovalne zadruge »Kmetoza« tekmovanje vipavski mladini. Pričelo se je z delom. Eni so čistili prostor, kjer bo stal zadružni dom in pričeli s kopanjem temeljev, drugi so popravljali cesto, tretji pa sejali in vozili pesek.

Koliko graditeljev je bilo na udarniškem delu? Le 83! Kje pa so ostali vaščani, ki so prav tako dolžni graditi zadružni dom? »Vsem bo koristil! Vsi bi morali delati,« mi pravi nek graditelj. — Kako bi vsi delali, ko pa mod graditelj ni niti odbornikov vi-

pavskega OF odbora, kar je dokaz, kako malo razumevanja imajo do gradnje zadružnega doma. Cestna baza nudi s tovarišem ravrateljem vso pomoč pri gradnji. Na razpolago so jim nudili kompresor, streljivo in drugo, dočim pa nekaterim iz uprave gradbenega podjetja Primorje važna prej vsa druga dela kot pa gradnja zadružnega doma. Taki tovariši naj si vzamejo za vzgled delovni kolektiv sindikalne podružnice LIPA iz Ajdovščine, ki bo naredil za Vipavski zadružni dom s prostovoljnimi delom vsa okna in vrata, delovni kolektiv žage NANOS, ki bo sežagal 200 kubikov lesa, dr. Marijo Jamšek, ki je darovala za zadružni dom 40 tisoč din in drugim.

Medtem ko so nekateri praznično oblečeni vipavski mladinci sprehajali po trgu, so graditelji zadružnega doma presejali 3 kubike peska, izvozili 10 vozov gramoza, 9 vozov kamenja, popravili 170 m poti in očistili prostor za zadružni dom in pričeli s kopanjem temeljev. Vsi bi morali slediti zgledu teh graditeljev in njihovim najboljšim kot so Zmaga Strelj, Joško Papež, Marija Ljubič, Štefka Cizol in Jožef Cotič, katerim bodo sledili v teku gradnje še drugi. N. L.

24. 4. 1948

Tudi v Vipavi gradimo zadružni dom

Najlepši prostor v Vipavi je namenjen za zadružni dom. Napravljen je že načrt in postavljeni temelji. Zadružni dom bo stal sredi trga.

Skoraj vsi Vipavci se z velikim veseljem udeležujejo prostovoljnega dela. Najbolj aktivni so organizacija Zveze borcev, AFŽ in mladina. Pri delu so najpridnejši, ker vedo, da s tem pomagajo do čim prejšnje zgraditve doma, kar bo v korist vsakemu posamezniku in skupnosti.

Ze prvo nedeljo so bili vidni veliki uspehi. Zgodaj zjutraj so se zbrali in začeli podirati staro stavbo ter pripravili 2000 komadov streš-

nikov in 25 m³ kamenja. Uspeh nabiralne akcije je 25.000 din. Organizacija AFŽ je v ta namen pripravila prireditev in dala 2000 din; fizikalno društvo je priredilo tokmo, katere izkupiček 3000 din je dalo za gradnjo zadružnega doma.

Na skupnem delu se je Zveza borcev zavzela za 5000 prostovoljnih delovnih ur. Poleg tega je organizirala in že pripravila apnenico na Nanosu, ki bo drugi teden že gorela. Ko bo apnenica dajala dovolj apna, se bodo še bolj oprijeli dela, se razdelili po grupah in delali vsak dan, dokler ne bo dom zgrajen.

V VIPAVI bodo odprli kulturno dvorano

Prihodno nedeljo 31. decembra ob treh popoldne bomo odprli novo dvorano v zadružnem domu. Ob tej priložnosti bodo na Silvestrovo pohvaljeni in nagrajeni tovariši in tovarišice, ki so bili najbolj požrtvovalni pri gradnji doma. Ko smo Vipavci začeli graditi zadružni dom, smo napovedali tekmovanje Ajdovščini in pri tem zmagali. Dogradili smo dom, dokončali prosvet-

v administrativnem poslovanju pomoč.

Tudi organizacijam se zahvalimo posebno invalidom, ki so s svojo finančno podporo naše delo so tudi naši najmlajši ter gimnazijam in učiteljsvo.

Izmed odbornikov sta se Vinko Pomiž in brat Ivan, ki bosta naziv udarnika.

no dvorano in nekaj drugih prostorov, Ajdovščina je slabša, dasiravno je v njej središče podjetij »LIP«, »Primorje«, tovarna likerjev, tekstilna tovarna, ima pa tudi več prebivalcev. Se pač vidi, da imajo Vipavci močnejšo voljo in boljše vodstvo. Priznati moramo, da gre največja zasluga tovarišu Jelku Černič, 100% invalidu, ki ne pozna počitka ne težav. Mnogo je žrtvoval za zadružni dom tudi tov. Franc Bavčar, predsednik iniciativnega odbora. Daroval je različen material za 150.000 din. Njegovemu zgledu so sledili tovariši tajnik Jelko Iljič, Milan Poniž, Danilo Žgavec, Skratka, priznanje je zaslužil ves iniciativni odbor.

Mnogo so pomagali tudi pripadniki JA. Vojak - strokovnjak je v pičlih treh urah položil v dvorani 220 kvadratnih metrov parketa. Komandant in komisar tukajšnjega garnizona sta nudila vsestransko pomoč.

Vinarska zadruga je pomagala pri gradnji z vošnjami in delovno močjo, prav tako žaga »Nanos«, ki je sežagala ves les. Pri zadružnem domu je delal tudi DOZ. Izmed osebja civilne bolnišnice se je odlikoval tovariš Mrhar. Prav tako se zahvaljujemo tov. dr. Jamškovi, lekarničarki iz Vipave, ki je darovala 50.000 din za zadružni dom. Hvaljeni smo tudi krajevemu ljudskemu odboru v Vipavi, posebno tovarišu tajniku in tovarišu Cotiču »Stricu« in drugim uslužbencem, ki so nam bili

Tudi gradbeno podjetje »Slova« z delovno močjo. Važna sta tudi električarja iz podjetja »Gorice«, ki presegata vsako normo. Ne smemo pozabiti na Janeza Krhmeta in Angela Teržančiča strokovnjaka.

Tudi Vipavci so pomagali pri gradnji zadružni dom, razen nekaterih, vseh graditev doma in graditve ma. Med temi je tovariš Frančič pred nekaj dnevi »ojunačil«, s svojo našo stavbo ter dejal: »Hudim vendar nekaj naredili«. Povabimo v dvorano. »Dvorana je krasna, nekoliko boječe je povprašal: »Tista kuhinja s skupnim kotlom?« »Vidim Franc, to je tvoj strah, posledica sovražne ideje, da se nisi nikdar udeležil gradnje!« »Šel je in dejal: »Na svidenju delu!«

Ponosni smo na svoj zadružni dom, ponosni na tov. Jelka Černič, 100odstotni invalid postal udarnik.

Zvečer 31. decembra ob 7. urah bomo imeli prireditev s pestrimi sporednimi nastopi. Vsi bomo prisotni, vsakega bomo postregli s pijačo in prigrizki. Prav vse na to svečano otvoritveno silvestrovanje, da si bomo ku prehoda v novo leto 1949. mnoga sreča.

VIPAVA V sporu za dom še tretji - HKS Zadrugi ultimat

VIPAVA (ep) - Spori o zadrugnem domu med Kmetijsko zadrugo Vipava in vipavsko občino, še trajajo. Svoj piskrček je sedaj primaknila še tretja stranka, Hranilno kreditna služba, ki ima prav tako sedež v isti stavbi.

Hranilno kreditna služba (HKS) je delovala v okviru nekdanje TOK Kooperacije v sistemu Kmetijske zadruge Vipava. Z lastninskim preoblikovanjem se je odcepila in postala samostojna finančna organizacija, ohranila pa je prostore v zadrugnem domu. Z ustanovitvijo občine Vipava, ki je kot naslednica Krajevnega ljudskega odbora zemljiškoknjižna lastnica stavbe, je HKS plačevala najemnino občini. Toda tudi od Kmetijske zadruge Vipava dobiva HKS račune in opomine za najemnino, češ da deluje v prostorih zadruge. Zato je vodja

HKS Katarina Plahuta naslovil na občinsko upravo zahtevo po takojšnji razrešitvi lastninskih razmerij v stavbi, saj ne more plačevati dveh najemnin dveh lastnikoma. Sočasno pa v HKS dodajajo, da so kot del nekdanje zadruge prav tako vlagali v stavbo, jo pomagali vzdrževati in imajo potemtakem pravico do določenega deleža v njej. Določitev deležev glede na minulo vlaganja pa je hkrati osrednja kost v sporu med občino in zadrugo.

Zadruga je namreč nezadovoljna s sklepom občinskega sveta, da dobi le pet prostorov v brezplačno uporabo in zbiranje dokazov o vlaganjih v stavbo občinski svet pa je mnenja, da zadruga s tem preveč zavlačuje. Zato je svet zadrugi postavil ultimat - rok za predložitev dokazov o vlaganjih je 15. januar.

Zadrugi dom v Vipavi pred bograditvijo.

VIPAVA Nadaljevanka o tem, kdo je zares pravi lastnik zadrugnega doma

Zadruga nasprotuje diktatu

VIPAVA - Občinski svet je 15. januar določil kot zadnji rok, ko naj Kmetijska zadruga Vipava predloži dokaze o vlaganjih v kulturni dom, sicer ji bo občina poslala v podpis najemno pogodbo tudi za tiste prostore, ki jih je zadrugi že dodelila. Direktor KZ Vipava Igor Blažina je bil točen - v ponedeljek popoldne je prinesel zahtevano gradivo.

Zdaj bodo imeli občinski uslužbenci in svetniki dovolj branja, saj paket obsega kar 39 dokumentov, s katerimi bo zadruga dokazovala ne samo vlaganja in pravico do večjega kosa zadrugnega doma, temveč tudi lastništvo objekta.

Igor Blažina namreč zatrjuje, da iz različnih arhivov izbrskani papirji le potrjujejo, kar v zadrugi že dolgo trdijo, da je torej lastnik zadrugnega doma prav

zadruga. Tudi najstarejši dokument iz leta 1947, ko so se začele priprave na gradnjo, dokazuje da je bila zadruga investitor in je preko Okrajne zveze kmetijskih zadrug najela pri banki posojilo. Ker je denarja zmanjkalo, je v naslednjih letih ponovno najemala kredite pri Državni banki za kreditiranje kmetijskih zadrug in vse obveznosti tudi poravnala. Iz papirjev je razvidno, da vsega niso naredili krajani z udarniškim delom, saj je zadruga plačevala tudi delavce (verjetno zidarje) in seveda gradbeni material. Doslej zbrane listine kažejo, da je zadruga prispevala najmanj polovico vrednosti naložbe do uradne otvoritve doma 31.12.1950. Fotografije kažejo, da je bil dom tedaj še v precej 'surovem' stanju in da je tudi vsa nadaljna dela s fasado in notranjo ureditvijo vodila zadruga.

Lastništvo zadrugi priznavajo številne pogodbe, med njimi tudi pogodba iz leta 1972 o uporabi dvorane za telovadbo učencev vipavske šole.

Da obstaja neskladje med dejanskim stanjem in zemljiško knjigo je nenazadnje opazil tudi ajdovski izvršni svet, ko je zadrugi (leta 1991) priznal lastništvo stavbe (z izjemo dvorane) s pravico vknjižbe. Toda tedaj se je vmešala vipavska krajevna skupnost, izvršni svet pa svojega sklepa ni več izpeljal. Zakaj do preknjižbe ni prišlo že prej, je težko reči. Prvi in zadnji zemljiškoknjižni lastnik je namreč Krajevni ljudski odbor Vipava, vknjižbo pa so izpeljali že med gradnjo (1949. leta) in sicer na podlagi mirovne pogodbe med Italijo in Jugoslavijo, ko je italijansko državo kot tedanje lastnico občinske zemlje nadomestila

nova država oziroma KLO kot njen upravni organ.

Zadrugi je ob reorganizaciji ostalo precej prostora in ga je zato ponudila novonastajajoči občini. Njen pravni zastopnik je celo 'parafiral' najemno pogodbo, ki jo je občina kasneje prekrstila v pogodbo o uporabi, na koncu pa se določila za lastnika in razsodnika. Zato direktor Blažina občini ne zaupa in zahteva, da se razprave o dokazovanju vlaganj udeleži tudi javni pravobranilec. Poudarja, da zadruga ne pristaja na enostranski diktat občine.

EDO PELICON

RAZGIBANA PROSVETNA DEJAVNOST V VIPAVI ŽE V LETU 1945

Ob pregledovanju arhiva v Novi Gorici sem pokukala tudi v arhivski fond "Šolstvo - prosveta 1945-1951". Podatki so bili zanimivi, zato sem si iz tega obdobja tudi nekaj zabeležila.

Iz tega arhiva izhaja, da je kulturna dejavnost v Vipavi zajela veliko takratne mladine, pa tudi starejših in da ni ostalo le na papirju, temveč je vsak hotel dati svoj prispevek na raznih področjih.

Prosvetno delo je v Vipavi ob koncu vojne zaživelo pod vodstvom zagnane učiteljice Ade Mesesnel, sestre zgodovinarja Mesesnela. Svojo funkcijo referenta za prosveto pri vipavski občini je vzela zelo resno. Pod njenim vodstvom je Prosvetno društvo Drago Bajc že leta 1945 uprizorilo igro Vdova Rošlinka in z njo gostovalo štirikrat v drugih krajih. Organizirali so tudi Miklavžev večer, na katerem je bilo leta 1945 obdarjenih 41 vipavskih otrok. Darila so bila v glavnem hrana in šolske potrebščine. Istega leta je v Vipavi gostovala že igralska skupina iz Ajdovščine in uprizorila igro Razvalina življenja. V Vipavi je gostoval tudi zbor Srečka Kosovela iz Ajdovščine pod vodstvom Rada Simonittija s koncertom pred Lanthierijevim gradom. V goste pa so vabili tudi orkester Triglav iz Šempetra pri Gorici, ki je imel svoj nastop v Vipavi 24. oktobra 1948.

Zanimivo je tudi poročilo o delu PD Drago Bajc leta 1946, ki ga je društvo poslalo Okrajnemu INOO za Vipavsko, odseku za prosveto v Ajdovščino. Poročajo o ustanovitvi odbora in načelnikov odsekov PD Drago Bajc Vipava. Odbor društva so takrat sestavljali: Vladimir Gvardjančič - predsednik, Jože Kostanjevic - podpredsednik, Vida Černigoj - tajnica, Danilo Furlan - drugi tajnik. Ljuba Zanuttini - blagajničarka, Anton Cizara - gospodar; razsodišče je bilo zaupano Ljubu Hrovatinu, Matiji Krhnetu in Vidi Krhne. Odseke so vodili načelniki: Ada Mesesnel - dramatika, Mirko Košuta - pevski odsek, Branko Furlan - fizkultura, Stanko Poniž - pomočnik načelnika fizkulture, Ivko Krhne - godbeni odsek, Ivo Može - šahovska sekcija in stenčas, Slavka Bavčer - stenčas, Nada Mohorčič - čitalnica in Josip Čuk - (odsek je nečitljivo napisan).

Prosvetno delo se je tako organizirano dobro razvilo in nadaljevalo kar nekaj let. Med agitatorji Prosvetnega sveta leta 1948 zasledimo delavnega Ivana Ščeka, magistra glasbe, ki mu je pri administrativnem delu pomagala Milica Kavčič. Ustanovljene so bile še naslednje skupine za razvejano kulturno dejavnost:

igralska - Anica Poniž, Rafael Fajdiga, Anka Dorbež in Ivan Krhne;
pevski zbor - Ivan Šček in Mirko Košuta;
harmonikaški zbor - Slavan Krhne;
knjižnica - Pepca Bizjak in Joška Bavčer;
filmski krožek - Anton Cizara;
ljudska univerza - Ivan Veseli

Vipava se je že takrat lahko pohvalila tudi s kinopodjetjem, ustanovljenim leta 1947. Za upravnika podjetja je bil imenovan Anton Cizara, pomagala mu je blagajničarka Pepca Bizjak, mladi praktikant pa je bil Štefan Černic. Kinopredstave so predvajali v Hrovatinovi dvorani.

Kultura je združevala ljudi, jim nudila sprostitev in družabnost, krajšala dolge zimske večere. Kljub obilici fizičnega dela so ljudje našli čas za vaje, pogovor in čitanje knjig. Lahko rečemo, da so imeli srečo živeti brez televizije, disko klubov in igralnic.

Magda Rodman

Viri:

- Pokrajinski arhiv Nova Gorica, mapa Šolstvo - Prosveta 1945 - 1951.

“Polka je skazana, tla so namazana...”

Slovenci smo poznani kot vesel narod in dobri plesalci. Folklornih skupin je po Sloveniji veliko, saj te poleg ljudskih plesov ohranjajo stare ljudske običaje. Razveselilo nas je, da je v Vipavi ponovno začelo delovati folklorno društvo. Zakaj pravim ponovno? Zato, ker je folklorna skupina v Vipavi že obstajala.

Pri prosvetnem društvu Vipava smo leta 1958/59 ustanovili folklorno skupino. V tej skupini smo se zbirali vipavski fantje in dekleta. Plesne vaje smo imeli v stari šoli ali zadružnem domu. Na harmoniko nam je skoraj vedno igral Slavan Krhne, plesne korake pa nas je učila ena izmed učiteljic na šoli.

Narodnih noš takrat nismo imeli, zato smo si pomagali na različne načine.

Dekleta so bila oblečena v dolga krila, ki so si jih izposodila pri starejših ženskah ali so si jih skrojile same, in bele bluže, preko ramen pa so bile ogrnjene s pisano ruto.

Fantje smo imeli dolge spodnje hlače, preko katerih smo oblekli temne kratke hlače, bele srajce, telovnike in klobuk. Obuti smo bili v črne visoke škornje, ki smo si jih izposojali od miličnikov ali oficirjev. Pod telovnikom smo imeli preko ramen pisane rute.

Folklorna skupina fotografirana 8. marca 1959. Stojijo od leve: Ludvik Curk, Karlo Rondič, Franc Durn, Ivan Kodelja; spodaj: Franka Kostanjevic, Magda Bajc, Marta Štanc in Danica Krapež (pri ženskah so navedeni dekliški priimki).

Folklorna skupina leta 1959. Stojijo od leve: Danica Krapež, Ivan Kodelja, Franka Kostanjevic, Karlo Rondič, Marta Štanc, Ludvik Curk, Jadranka Krapež, Erno Nadlišek; spodaj: Dora Žvokelj, Ivan Rodman, Magda Bajc, Anton Kostanjevic, Slavka Rovar, Štefan Božič.

Še posebno smo bili ponosni, če nam je to ruto priskrbela soplesalka. Nastopali smo na takratnih prireditvah in proslavah.

Večina članov te skupine se sedaj bliža šestdesetim letom, vendar se radi spominjamo veselih trenutkov, ki smo jih preživeli na vajah in prireditvah.

Plesalcem Folklornega društva Vipava želim prožen korak pri učenju ljudskih plesov in da bi nas še naprej zabavali na raznih prireditvah.

Ludvik Curk - Viko

Tretje nadaljevanje

Še zmerom osemnajsto stoletje

V drugem prispevku o vipavskih portalih smo opozorili na razcvet stavbarske dejavnosti v Vipavi v 18. stoletju, o katerem nam priča osemnajst datiranih, povečini ločnih in rustikalnih portalov in vsaj še toliko podobnih iz istega časa, a brez časovnih oznak. Pomudili smo se predvsem ob cerkvenih in tistih v kompleksu Lantierijevega grada, to pot pa bi si ogledali še portale drugih hiš v trškem jedru in njihove značilnosti. Obravnavali jih bomo predvsem po njihovih oblikovnih značilnostih. (Pri tem bomo upoštevali tudi tiste, ki ne stojijo več, so se pa ohranili njihovi deli ali so vsaj dokumentirani na fotografijah.)

Vipavski portali 18. stoletja tvorijo po obliki gornjega zaključka dve veliki skupini: v prvo, dosti številnejšo uvrščamo razne oblike ločnih portalov: polkrožne, dvignjene polkrožne, segmentne, košaraste, elipsaste in potlačene, v drugo, precej manjšo, pa portale z vodoravnim ali ravnim lokom oz. preklado. Znotraj obeh skupin portalov pa že na prvi pogled opazimo še eno zelo značilno dvojnost: navadno, "klasično", tektonsko sestavljenost iz zgolj nujnega števila funkcionalnih sestavnih delov, kot so baze, pokončniki, kapiteli, ločni kosi in sklepni kamen v temenu ali ravna preklada, z "gladko" obdelavo vseh delov z "martelino"; v nasprotju s to preprosto funkcionalnostjo pa bolj umetelno, gosposko rustikalnost, ki se kaže v pogostokrat masivnih navideznih ali pravih klesancih, pravilno izmenjujočih se po velikosti in po finosti oz. grobosti obdelave njihovih ploskev (enih obdelanih s fino "martelino", drugih bolj ali manj grobo špičenih).

Ločni portali

Vsi "gladki", nerustikalni ločni portali iz tega časa imajo po devet funkcionalnih delov: masivni bazi, ki rabita za odbijača, pokončnika iz enega kosa, kapitela, ločna dela, ki sta pri večjih dimenzijah navadno iz dveh kosov, in sklepni kamen. Edina

znana izjema je, če smo jo pravilno datirali, nekdanji "štalski", zdaj vrtni portal pri Fajdigovih, ki gleda na Grabrijanovo ulico in ki mu manjka deveti kos - sklepni kamen.

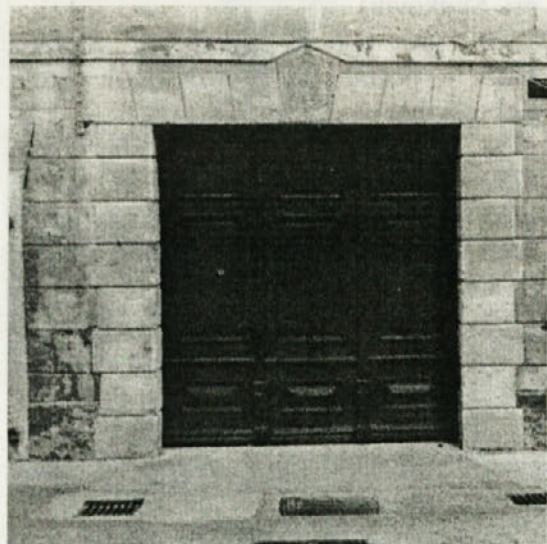
Rustikalni ločni portali imajo iste sestavne dele, le da sta pokončnika in ločna dela sestavljena iz pravih ali navideznih klesancev. Najbolj v navadi je pri vipavskih portalih iz tistega časa **polkrožni lok**. Takega imajo še v prvem prispevku opisana velika rustikalna kolona Cekove hiše, Glavni trg 6, Reharjeva kolona z letnico 1763, Ulica Vojana Reharja 10 in 12, mali rustikalni portal hiše v Ulici Vojana Reharja 11 in večji rustikalni portal sedanjega farovža z letnico 1785 na Beblerjevi 1.

Reharjeva kolona v Ulici Vojana Reharja.

Različica te oblike je **dvignjen polkrožni lok**, tj. polkrožni lok, ki je bolj ali manj dvignjen nad kapitela, ali drugače povedano, pri takem portalu sta pokončnika podaljšana še nekoliko nad kapitela. Vidimo ga lahko pri glavnem, rustikalnem portalu Špornove hiše, pri nekdanjem "štalskem" grobo izdelanem Fajdigovem portalu, Ulica Vojana Reharja 18, in pri veliki gladki koloni Lekanove hiše v Ulici Milana Bajca 5. Vsi so brez letnic. Podobna je bila tudi velika rustikalna kolona pri Skukovih z napisom Joseph Schmuz in letnico 1736, ki je, če ne štejemo kronograma na portalu grajske

kapele sv. Bonifacija, prva vklesana letnica iz 18. stoletja v Vipavi. V našem stoletju je bila Skukova kolona še dokaj posrečeno povečana oz. predelana v kolono z ravno betonsko preklado, na kateri so v ometu izvedeni navidezni klesanci, njeno prvotno podobo pa še lahko vidimo na starih fotografijah. K sreči je še ohranjen njen sklepni kamen.

Predelana Skukova oz. Šmucova rustikalna kolona z betonsko preklado.

Portali s **segmentnim lokom**, tj. lokom, ki je manjši od polkrožnega, vsaj domnevno iz tistega časa, so (bili) trije: dva na las enaka pri Špornovi hiši, obakraj rustikalne kolone, in ob vsakem izmed njiju tudi enako oblikovano okno; kolona s segmentnim lokom pa je bila pri sosednji stavbi na desni - pri Krhnetovi gostilni na Glavnem trgu 5. Ohranila se je samo njena podoba na fotografiji, ki je že bila objavljena v Vipavskem glasu.

Košaraste oblike so že zadnjič omenjena

rustikalna kolona pri Baronovih, kolona borjača nekdanje Petrovščeve, zdaj Kebetove hiše na Trgu Pavla Rušta 4, ki ima pokončnika fino klesana po vzorcu "ribje kosti", sosednja Reharjeva rustikalna kolona na številki 5 in nekdanj Peganova kolona z

letnico 1782 na Beblerjevi 16. Njim podobna, a v spodnjem delu loka zalomljena in torej nekoliko nepravilna je kolona pri pošti na Glavnem trgu 1, z letnico 1758.

Košarastim je podoben nekoliko nižji **elipsasti lok**: tak je žlebljen lok izjemno lepega portala Kotlarjeve hiše na Glavnem trgu 2, ki nosi na monumentalnem sklepnem kamnu letnico 1772.

Sklepni kamen nekdanj ločene Šmucove kolone z rastlinskim okrasom ali emblemom.

Šmucov ločni portal pri letni hišici v Tevčah.

Naslednja stopnjevana različica je **potlačeni lok**, ki je v osrednjem delu že raven: en primerek z letnico 1785 na zagozdastem sklepnem kamnu se skriva na dvoriščni strani Poniževe hiše, Ulica Vojana Reharja 9, drugi pa niti ni več Vipavi, temveč pri

letni hišici Ajdovca Riharda Stibilja v Tevčah, najden pa je bil med ribarjenjem v reki Vipavi! Na peterokotnem sklepem kamnu je podpisan že omenjeni gospodar Ioseph Schmuz, tokrat z letnico 1745. Zelo zanimivo bi bilo zvedeti, ali je bil tudi ta portal kdaj pri Skukovih ali so ga morda vrgli iz katere druge nekdanje Schmuzove hiše.

Portali z vodoravnim lokom oz. preklado

Portalov z vodoravnim lokom oz. preklado je dosti manj kot ločnih, samo pet. Navaden portal z gladko preklado in vanjo vklesano letnico (brez kartuše (1)) je v Petrovščevi, danes Kebetovi hiši, Beblerjeva 2. Ta je edini izmed obravnavanih, ki ni v fasadi, temveč v notranjosti, natančneje v veži hiše.

Ostali tirje portali pa so rustikalni. Pri nekdanji "štali" Krhnetovih in pri hišnem vhodu Fajdigovih sta prekladi razčlenjeni na romboidne klesance z osrednjo zagozdo in nedatirani. Krhnetova preklada je edina, ki je nekoliko usločena. Posebnost in uganka pa je vklesana številka "15.6." na prekladi Fajdigovega portala. (Morda bi kdo v Vipavi le vedel, kaj je pomenila?) Dva portala imata osrednji, navidezni sklepni kamen poudarjen z dodanim "krnižem" (2): pri nekdanji Kršmancevi hiši, Ulica Vojana Reharja 3 (tam je bila včasih drogerija), in pri Skukovih, ki je edini izmed naštetih tudi datiran, in sicer z letnico 1740. Po njem sklepamo, da je večina takšnih portalov iz 18. stoletja; podoben portal pri Možetovih, Trg Pavla Rušta 1, ki ima na krepkejši osrednji zagozdi letnico 1816, pa kaže, da je bila ta oblika živa še v 19. stoletju. Vanj gotovo sodi tudi "batiran" (3) portal z ravnim ramenskim lokom ali dvignjeno preklado na Beblerjevi 11, nekdanji Mayerjevi hiši, ki ima sicer na poudarjenem, večjem in reliefnem navideznem sklepem kamnu izbočeno ploskev za letnico neizpolnjeno, ima pa poleg začetnic gospodarjev kovano letnico 1893 na vratni mreži. Kako trdoživa je bila ta oblika portala in kako je mogoče tudi pri današnjih prezidavah spoštljivo nadaljevati arhitekturno izročilo in soustvarjati skladen ambient, priča v ometu izveden rustikalni portal v sosednji stavbi, ki ga je že po drugi svetovni vojni po naročilu pokojnega Cveta Škapina naredil zidar Ivan Poniž.

Datirani portali po času nastanka

- 1702 - portal grajske kapele sv. Bonifacija s kronogramom
- 1736 - (predelana) uvozna kolona pri Skukovih
- 1740 - portal pri Skukovih
- 1745 - portal v Tevčah (verjetno nekdanj pri Skukovih)
- 1750 - dva portala cerkve sv. Štefana
- 1755 - portal pri Petrovščevih (zdaj Kebetovih)
- 1758 - uvozna kolona pri pošti
- 1759 - nekdanji portal cerkvice sv. Marka
- 1762 - glavni portal Lantierijevega grada
- 1763 - kolona Reharjevih (Ulica Vojana Reharja 10, 12)
- 1767 - kolona desnega dvoriščnega krila stanovanjskega poslopja Lantierijevega grada
- 1772 - kolona pri Kotlarjevih
- 1776 - vzidan sklepni kamen nekdanjega portala pri Drejdlnovih na Hribu
- 1782 - kolona pri Peganovih (Beblerjeva 16)
- 1785 - farovž (Beblerjeva 1)
- 1785 - portal Poniževih na dvoriščni strani
- 1792 - podrta kolona pri Drufovih (Vojkova 36)

Sklepni kamni portalov - njihove oblike in sporočila

Najpomembnejši in najbolj reprezentativen del portala je običajno prav sklepni kamen, ki nam pogostokrat sporoča ime in priimek prvega gospodarja ali prenovitelja stavbe, letnico postavitve stavbe oz. portala, hično številko, včasih tudi njegov stan, njegovo dejavnost, vernost, razodeva pa tudi njegov okus in stilna hotenja. Zato je prav, da se pri sklepni kamnih iz 18. stoletja, ki so v tem oziru precej zgovorni, pomudimo malo dlje in si jih natančneje ogledamo. Žal spričo pomanjkljivega vpogleda v arhivske vire ni bilo mogoče razvozlati vseh pomenov, ki so vklesani vanje.

Najbolj številna in najbolj značilna oblika sklepni kamnov ločnih portalov, zlasti v drugi polovici 18. stoletja v Vipavi, je **peterokotna**. Opazimo jo kar pri sedmih portalih oz. kolonah. V vseh primerih gre

za "zagozdo", ki je zgoraj trikotno zaključena. Take so pri Peganovi in Lekanovi košarasti koloni, ki sta tudi sicer enake oblike, pri Reharjevih v Ulici Vojana Reharja in pri portalu letne hišice v Tevčah. Med sabo se razlikujejo predvsem po večji ali manjši vitkosti ali masivnosti. Praviloma imajo žive

Rustikalna Reharjeva kolona na Trgu Pavla Rušta...

robove, le oni v Tevčah ima posnete. V treh primerih, pri Kotlarjevih, pri sedanjem farovžu in pri podrti Drufovi koloni v Vojkovi ulici, je trikotni ali zatrejni del zagozde zaključen s strehastim, bolj ali manj profiliranim "krnižem", tako da se vsiljuje podobnost s čelno ali zatrejno fasado hiše. Zaradi te podobnosti bi lahko poimenovali ta tip sklepnega kamna tudi "**hišasti tip**".

Naslednja najbolj pogostna oblika sklepnih kamnov, ki je tudi sicer najbolj običajna (in je tako rekoč obvezna pri rustikalnih portalih z ravno preklado), je oblika navadnega **trapeza, zagozde**. Poznamo šest takih primerkov: pri Poniževem portalu na dvoriščni strani, dva pri Lantierijevem gradu, pri Cekovi koloni in pri pošti; vseh pet datiranih sodi v drugo polovico 18. stoletja. V zagozdasti tip spada tudi sklepni kamen nekdanje Šmucove ločne kolone iz leta 1736, le da ima poševno odrezana gornja vogala. (Tak je tudi pri Pintarjevi koloni iz začetka 19. stoletja, Ulica Milana Bajca 22.)

Redkejši so baročni, **volutasti ali polžasti** sklepni kamni, izmed katerih, žal, ni noben datiran. Izjemen primerek je pri Reharjevi koloni na Trgu Pavla Rušta, ki je okrašen še z velikim reliefnim rastlinskim listom. Podoben mi je znan samo na slavoloku prezbiterija cerkve sv. Petra v Klancu pri

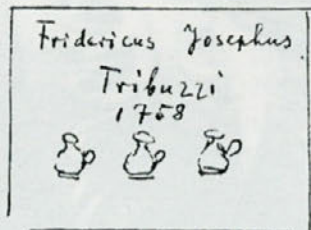

...in njen polžasti sklepni kamen z listnim ornamentom.

Kozini, ki ima nad portalom letnico 1670. Bolj preprosta različica brez drugega okrasja je pri hišnem portalu, Ulica Vojana Reharja 11. Dva specifična, dokaj umetelna sklepna kamna, s "krnižem", pri Špornovi hiši, ki imata še vsak svoj par na sosednjem ločnem oknu, močno navajata na misel o možnih vzorih iz Gorice, Čedadu ali drugih furlanskih krajev.

Toliko o obliki in tipologiji sklepnih kamnov. Zelo zanimiva pa je tudi vsebina (in oblika) nekaterih napisov in znakov na njih. Pravo uganko nam zastavlja npr. veliki zagodasti sklepni kamen kolone pri vipavski pošti, na katerem piše: "FRIDERICUS JOSEPH / TRIBUZZI / 17 58", pod njim pa so (kot hišno znamenje?) vklesane tri trebušaste posodice z ročem in s poklopcem, ki še najbolj spominjajo na vrčke za pivo. Ta uganka je zbudila že radovednost Virgila Ščeka, avberskega župnika in poslanca v rimskem parlamentu v času fašizma, ki je v 10. knjigi svojih Paberkov zapisal zanjo takšno razlago (4):

Ena velika zanimivost. Po kraških arhivih
 se nahajamo mnogokrat podpis Tribuzzi.
 Človek bi sodil, da je bil ta kmeček Lahi.
 Jaz sem dvomil. 19. 8. 1937. sem se prepričal,
 da je bil Slovec. Evo dokaza:
 Sredi Trga (levo od graščinske kapela)
 je vhod v neko hišo s kmenitim gobom

Torej 3 buče.

(Tako je tudi Petazzi = Peterč)

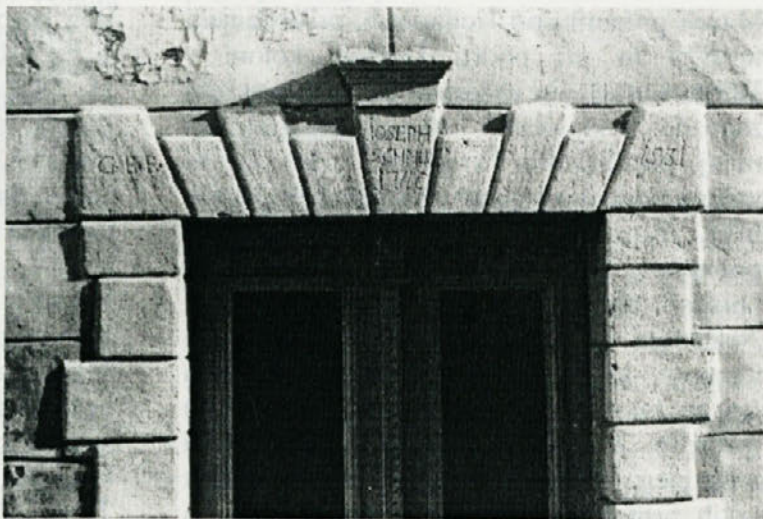
Faksimile Ščekove razlage izvirnega pomena priimka Tribuzzi

Iz podatkov v Rojstno-krstni knjigi 6 v župnijskem arhivu v Vipavi, ki mi jih je prijazno poiskal g. Franc Kralj, župnik na Slapu in škofijski arhivar, sledi, da se je Jožef Friderik Tribuzzi rodil v Vipavi 25. 9. 1729 očetu Gregorju Tribuzziju in materi Elizabeti. Žal se mi doslej ni posrečilo najti o njem drugega kot to, da je osemnajstletni "Tribuzi Friderik" leta 1748 obiskoval zadnji, tj. šesti razred takratne novomeške gimnazije. Zapisan je kot prvi dijak z območja Primorske na tej šoli.⁽⁵⁾ Iz tega ni mogoče sklepati o njegovem narodnostnem poreklu, podoba pivskih posodic pa se tudi ne ujema najbolj z običajno obliko "buče", tj. majolike, tako da na podlagi tega, kar nam je znano, ne moremo pritrditi Ščekovi razlagi, niti je ni mogoče popolnoma ovreči.

Največji in najstarejši je trapezasti kamen s poševno prisekanima gornjima vogaloma, ki je še na začetku tega stoletja sklepal lok Skukove oz. nekdanje Šmucove kolone, danes pa je vzdan kot spolija (6) v nosilni steni zunanjšega kamnitega stopnišča na levi strani

atrijskega dvorišča Skukove domačije. Na sredi ima izbočeno gladko kartušo trapezaste oblike z napisom: "IOSEPH / SCHMUZ / 1736". In zopet uganka: rastlinski okras ali morda hišni emblema v obliki stiliziranih drevesc ali vejic, ki je reliefno sklesan kar štirikrat: pokončno na vsaki strani kartuše in še poševno iz sredine nad njo, tako da malce spominjata na obliko rogov.

Šmucov sklepni kamen je še toliko bolj zanimiv, ker ni osamljen, temveč sodi v "družino" treh. Drugi izmed njih je le navidezni sklepni kamen (z dodanim "krnižem") preklade rustikalnega portala na fasadi domačije, o katerem smo že pisali v enem izmed prejšnjih nadaljevanj, ki nosi

Šmucov rustikalni portal s preklado, na kateri sta vklesani dve letnici.

enak napis in letnico 1740, v desnem vogalu pa še letnico 1531, o kateri sklepamo, da je prevzeta z nekdanjega portala. V levem vogalu pa je spet zagonetka: trojna, verjetno nemška kratica "G.E.E". Zadnji član te družine pa je ozki gladki peterkotni sklepni

kamen z enakim napisom in najmlajšo letnico, 1745, ki zdaj krasi kamnito fasado letne hišice v Tevčah pri Ajdovščini. Stil črk treh napisov na treh kamnih je vsakokrat drugačen in da misliti, da je vsakega klesala roka drugega mojstra. To niti ne bi bilo čudno, če vemo, da je v tistem obdobju klesalo pri prezidavi vipavske župne cerkve sv. Štefana kar sedem kamnosekov: Jernej (1722), Mihael Kompara (ni zanesljivo, da je bil kamnosek), Žgavc (1729, Paškulin iz Gorice (1731) ter Jožef Krhne (1733 in 1752), Marko Nagode (1752) in Mahar (1753). (7)

In kdo je bil premožni gospodar Ioseph Schmuz? Vipavska Rojstno-krstna knjiga 5 nam pove, da se je rodil 18. 5. 1712 očetu Mateju Smuzu in materi Katerini, v vizitacijskem zapisniku prvega goriškega nadškofa Karla Mihaela Attemsa z dne 23. oktobra 1750 pa se omenja kot ključar župne cerkve sv. Štefana, "camerarius Josephus Smuz". (8)

nerazvozlan) začetnici gospodarja "A" in "V" z oglatima in "repatima" starinskima pikama, med njima pa značilni IHS s križem zgoraj in srcem s tremi žebli spodaj, v drugi vrstici letnica "1 7 7 2" in v tretji "N. 37", torej hišna številka.

Sladko ime Jezus, IHS, za katero poznajo Vipavci tudi razlago "Jezus v hostiji skrit", je na vipavskih portalih tistega časa redko, dosti pogostejše je v naslednjem stoletju. Nastopa še na enem zelo opaznem, peterokotnem sklepnem kamnu z izbočenim zglajenim okvirjem pri Reharjevi hiši v Ulici Vojana Reharja. Na prav tako izbočeni nenavadno oblikovani kartuši je v gornjem trikotnem polju vklesan IHS s križem zgoraj in tremi žebli spodaj, v prečnem pasu pa je v bohoričici izpisano ime gospodarja "MARTIN / PETKOVShK". Letnica 1 7 6 3 je vrezana v spodnjem vglobljenem polju. "V vipavski mrliški knjigi 3 (1784-1804) je v letu 1791 zapis: 14. 11. 1791 umrl Mar-

kolona pri Kotlarjevih z masivnima bazama, žlebljenima pokončnikoma in lokom, umetelnima kapiteloma....

...in s hišastim sklepnim kamnom s sladkim imenom Jezus

Nikakor ne moremo spregledati prelepega hišastega sklepnega kamna pri izjemnem Kotlarjevem portalu na Glavnem trgu. Njegova posebnost je, da je širši kot višji in ima izbočen okvir z živimi robovi. V uokvirjenem peterokotnem polju je estetsko komponirano sporočilo: vklesani (žal

tin Petkouschek, hš. št. 46, star 64 let (torej rojen 1727, vendar njegovih rojstnih podatkov ni v krstni knjigi!), pokopan je bil 16. 11. 1791 po kaplanu Antonu Trocha. - V mrliški knjigi 2, leto 1763, je še zapis: 31. 8. 1763 pokopan otrok Martina Petkouschig-a." (9)

Število portalov (tudi nedatiranih) iz 18. stoletja po posameznih koncih Vipave

Dolenji konec	- 2
Lanthierjev grad	- 12
- porton grajskega vrta	- 1
Glavni trg	- 9
Ulica Vojana Reharja	- 6
Hrib	- 1
Trg Pavla Rušta	- 5
Beblerjeva ulica	- 5
- porton pokopališča	- 1

(Nadaljevanje prihodnjic)

Božidar Premrl

Popravek

V drugem nadaljevanju Vipavskih portalov v 35. številki Vipavskega glasa se je na strani 4 v besedilo pod fotografijo "portona" nekdanjega grajskega vrta vtihotapila nerodna tiskarska napaka: za portonom nista stala kamnita puta z grobom grofov Lanthieri, kakor je natisnjeno, temveč z njihovim **grbom**. Danes stojita precej vsaksebi v nizu putov na južni strani Glavnega trga.

Opombe:

- 1) Kartuša je ščitu podobna ploskev, navadno uokvirjena, kot podlaga za napise, grbe ali embleme, v rabi zlasti v arhitekturi in umetni obrti pozne renesanse in baroka. Glej v Leksikon Likovna umetnost, Cankarjeva založba, Ljubljana 1979.
- 2) "Krniz", karnisa, venec, napušč.
- 3) "Batiran" pomeni obdelan z "bato", zobatim kamnoseškim kladivom.
- 4) Virgil Šček, Paberki 10, str. 18. Rokopisno knjigo hrani Škofijski arhiv Koper.
- 5) Glej v Ljubomir Andrej Lisac: Dijaki s področja Primorske na novomeški gimnaziji v razdobju 1746-1941 in na gimnaziji na Reki-Sušaku v razdobju 1896-1941, Goriški letnik 8/1981, str. 311.
- 6) Spolija je fragment, kos, del starejše stavbe ali stavbnega člana na poznejši stavbi. Glej prav tam kot v opombi 1.
- 7) Glej prispevek umetnostnega zgodovinarja F. Mesesnela z naslovom Sv. Štefan v Vipavi v Zborniku za umetnostno zgodovino, 1926, zvezek 1, str. 60-63.
- 8) Franc Kralj, Luigi Tavano: Vizitacijski zapisniki goriškega, tolminskega in devinskega arhidiaconata goriške nadškofije 1750-1759, Gorizia 1994, str. 32.
- 9) Dobesedna navedba iz pisma g. Franca Kralja z dne 11. 08. 1995.

PREDSTAVLJAMO VAM

Moj nono – tišler

Moj nono - Ivan Hrovatin, rojen leta 1918, je po poklicu mizar - tišler. Za mizarja se je izučil pri mojstru Matiju Krhnetu - Matičetu. Takrat so bile v Vipavi tri mizarске delavnice in sicer delavnica pri Žgavcu, pri Bukovču; glavna ter najbolj znana po vsej dolini, od Pivke pa tja do Solkana pa je bila delavnica pri Matičetu. Matiče je bil mizarški mojster, saj se je svoje obrti izučil v Ljubljani. Bil je gospodar in lastnik delavnice in srednje velike kmetije. Ker pa je sam nabavljал les in sklepal kupčije, je bil v delavnici bolj malo časa, samo zjutraj. Zato pa je imel v delavnici preddelavca Vinkota Poniža, knjigovodstvo pa mu je vodil Žane Lekan. Matiče je bil poročen, ampak otrok ni imel. Ker pa je bilo kmetijo treba obdelati, so morali na polje hoditi vajenci, kadar je bilo več dela, pa tudi delavci. Svojo domačijo je imel v hiši na Glavnem trgu, delavnico pa v zadnjem delu hiše proti semenišču.

Leta 1932, ko je bilo nonotu 14 let, je odšel v uk za mizarja. Učna doba je trajala tri leta, če pa je vajenec tam dobil tudi hrano, je učna doba trajala tri leta in pol. V vajeniški dobi ni bilo plačila, pač pa so za novo leto dobili kot nagrado dve takratni liri. Gospodar je za takratne čase s svojimi vajenci in delavci ravnal kar dobro. Delavnik je trajal od 6. do 19. ure. Opoldne so imeli za kosilo eno uro prosto (od 12h do 13h). Delali so tudi vse sobote. Prosti so bili ob cerkvenih praznikih in nedeljah. Letnega dopusta niso imeli. Zajtrk, kavo in kruh, so ob 7h zjutraj dobili kar v delavnici, da so lahko čim prej delali naprej. Kosilo je bilo ob 12h, južna - kruh in 1/4 l (firkelc) vina - ob 16h, večerja -

polenta in mleko - ob 19h. Po treh letih in pol je prišel mojster k nonotu, mu povedal, da se je izučil in mu dal spričevalo. Nekateri vajenci so po učni dobi odšli, nekateri pa so ostali. Tako je ostal tudi moj nono. Z mojstrom sta se pogodila o višini dnevne plače, kar je pomenilo tri lire na 12 ur. Redne, mesečne plače niso imeli. Največkrat so ga za plačilo čakali ob nedeljah kar na cesti. Skrbno pa so si zapisovali delovne dni. Njihov zaslužen in neizplačani denar je bil shranjen pri gospodarju. Pošteno pa je izplačal delavca, kadar ga je le-ta zapustil, oziroma odšel k vojakom. Tako plačo so imeli delavci do vojaščine. Starejši in stalni delavci so imeli plačo pet lir na dan. V delavnici so bili stalno trije vajenci, stalno zaposleni delavci pa dva do trije. Ob večjih delih pa je delavce še najel. V letih služenja pri Matičetu so se zvrstili razni vajenci in delavci: preddelavec Vinko Poniž, Vinko Pegan, Julij s Slapa, Ivan Naglost, Rajko Stibil, Stano Marc, Miha Koritnik, Miro Štanc, Leopold Kete, Ivan Šček, Maks Kobal, Stanko Renar... Izdelovali so okna, vrata, predvsem pa so izdelovali kuhinjsko in sobno pohištvo - mobilje. Mobilje so bile narejene iz različnega lesa. Najbolj cenjena sta bila oreh in češnja. Delali pa so tudi iz javorja, jelše, bresta. Manj premožni ljudje pa so naročali jelovo mobiljo. Gospodar je kupoval les pri kmetih in sicer deske, včasih pa tudi hlode. Za obdelavo lesa so potrebovali različna orodja. Vsa so bila ročna, ker strojev in elektrike takrat še ni bilo. Orodja so večinoma imela nemška imena, zato so izgovorjavo tudi prilagodili na njim razumljiv način. Imena orodij se mi zdijo izredno zanimiva, zato jih bom naštela kar s takratnimi izrazi. Najbolj pomembna je bila mizarska miza - *biršt*, razne velikosti ublču, kot na primer *spihalnik* ali *štus*, *doplih* ublč, *šliht*, *šrob*, *sims*, *grot* ublč, *grot* žaga, *holker*, *not* ublč, *šrek* ublč. Potrebovali pa so tudi različne dimenzije letev, *holajzer*, *lahpajtl* - tudi več različnih dimenzij za dolblenje lukenj. Leseno kladivo *knjfl* so uporabljali za tolčenje po *lahpajtlnih*. Imeli so še različna kladiva oz. *bte*, *klejšče*, *pince*, ročne vinte, *svejdre*, lesene *cvinge* in *hlapce* za stiskanje zlepljenega lesa. Lepilo ni bilo tekoče, ampak v tablicah, kasneje pa v zrnju. Pred uporabo so morali *klej* - lepilo skuhati, da se je stopilo. Lepili so lahko le z vročim lepilom. Potrebovali so tudi različne žage: navadno žago za grobo obdelavo lesa, fino žago - *abzercro*, ozko žago - *švajfrco*, špic žago, lisičji *rjep* - *fukšvanc*. V vsaki delavnici je bil obvezno ročni ali nožni brus za brušenje klin - orodja. Za fino - končno obdelavo izdelka so imeli še *cihklino* - lamo 10x6 cm, nato pa še *paklc* in *šlif* papir treh debelin. Včasih so si *šlif* papir morali narediti tudi sami. Na trši papir so namazali lepilo, nato pa so nanj posuli fino zdrobljeno steklo. Vsako mobiljo pa je bilo treba tudi spoltirati - polakirati. Eno omaro - *kosem* je delavec poltiral 6-8 ur. Za polturo so uporabljali *špirit* in *šelak*. Mobilje so bile različno zahtevno izdelane, zato niso porabili za vse enako časa. Povprečno mobiljo je delalo več delavcev od 15 do 20 dni. Leta 1953 so za orehovo sobno mobiljo odšteli 12000 din. Mobilje je bilo potrebno naročiti več mesecev do enega leta vnaprej. Zanimivo je, da so mobilje naročali starši ženina oz. neveste. Zelo redko pa tudi sama ženin in nevesta. Iz delavnice so mobiljo odpeljali domov kar sami naročniki, na vozovih s konjsko ali volovsko vprego. Nono je delal v delavnici do 30. marca 1939. leta, nakar je odšel k vojakom v Italijo. Med tem časom je bila vojna in delavnica je bila razpuščena.

Irena Vidrih, 5.c

IZ NAŠE KS

KULTURNI PRAZNIK

Člani sveta KS Vipava se zahvaljujemo vsem, ki ste sodelovali pri proslavi ob slovenskem kulturnem prazniku 8.2.96 v kinodvorani v Vipavi. Sodelovali so: ga. Bojana Kompara, škofijska gimnazija, OŠ Draga Bajca, CUIO J. P. Vojka, Glasbena šola Vinka Vodopivca, ga. Nataša Turk, g. Marjan Božič, g. Miloš Marc in cvetličarna A&A Praček. Upamo, da bomo še sodelovali. Vsem še enkrat hvala.

ENOSMERNI PROMET

Z Glavnega trga proti Vojkovi ulici stoji prometni znak: **PREPOVEDAN PROMET ZA VSA VOZILA**. Prosimo vse voznike, da ta znak upoštevajo. Ne ogrožajte življenj! Starši otrok so ogorčeni. Ulica je ozka, je prometna. Tu vodi pot šoloobveznih otrok. Vojkova ulica je od mostu čez Vipavo do Glavnega trga **ENOSMERNNA!**

ODVOZ SMETI

Stanovanjsko komunalno podjetje sporoča, da je odvoz smeti v Vipavi v torek (polovica Vipave) in v petek (druga polovica). Na Zemonu odvažajo smeti v petkih. V primeru praznikov se odvoz smeti zamakne za en oz. dva dni, kajti po odredbi Ministrstva za notranje zadeve R. Slovenije je promet s tovornimi vozili med prazniki prepovedan.

STARA ŠOLA

Dela pri stari šoli se nadaljujejo. Dela izvaja GPO Zidar Vipava. Ureja se odvodnjavanje deževnice, rešuje se problem kanalizacije na tem delu Vipave in upajmo, da bomo v dogovoru s sosedi uredili tudi okolico stare šole.

BANKOMAT

Sedaj bomo lahko denarne zadeve urejali preko bankomata. Ta je last Nove KBM. Bankomat stoji na Glavnem trgu 1 v Vipavi v oknu KS Vipava.

ŽUNTOVA JAMA

Končno se ureja vhod v žuntovo jamo. Delo izvaja GOP iz Ajdovščine pod strokovnim vodstvom Zavoda za varstvo naravne in kulturne dediščine Gorica iz Nove Gorice in s finančno pomočjo KS Vipava.

PEDIKURA

Ga. Klelja Kralj, dipl. višja med. sestra in pedikerka se je odzvala željam in potrebam naših krajanov. Pedikerske usluge nudi na vašem domu. Pokličite jo po telefonu na št. 26 293 od 16. ure dalje. Informacije dobite tudi na sedežu KS Vipava v sredah od 16. do 18. ure ali tel št. 65 038.

Martina Naglost

GRADNJA TELEFONSKIH PRIKLJUČKOV V VIPAVI

V zvezi z vašim dopisom z dne 15. 3. 1996 in zaradi številnih vprašanj vaših krajanov vam v nadaljevanju pojasnujemo potek gradnje telefonskih priključkov na območju telefonske centrale VIPAVA.

1. Septembra 1995 smo telefonske naročnike iz Erzelja prekopili iz centrale Vipava na centralo Gaberje. Po preklopu se je v centrali Vipava sprostilo 12 priključkov, ki smo jih namenili proslcem iz območja centrale Vipava.
2. V novembru 1995 smo vključili v promet novo telefonsko centralo v Ložah ter nanjo priključili naročnike v naseljih Lože, Manče, Goče in deloma Slap. S tem je bilo v centrali Vipava sproščeno 110 priključkov, ki jih v skladu s prostimi zmogljivostmi na kabelskem omrežju vključujemo v Vipavi. Vsi prosti priključki so že dodeljeni in zgrajeni, zadnji bodo vključeni v marcu 1996.
3. Do konca aprila 1996 bo končana montaža nove digitalne centrale v Vipavi z zmogljivostjo 960 priključkov, do konca junija 1996 pa montaža telefonske centrale na Logu z zmogljivostjo 480 priključkov. Z montažo teh dveh central bodo vsi obstoječi naročniki priključeni na digitalne centrale s čemer se bo kvaliteta telefoniranja bistveno izboljšala. Istočasno bo na razpolago dovolj prostih priključkov, da bo možno vključiti

- nove naročnike povsod tam, kjer bodo zmogljivosti kabelskega omrežja to omogočale.
4. V IV. kvartalu 1996 bo izgrajena 1. faza primarnega krajevnega kabelskega omrežja v Vipavi. Izgradnja bo časovno potekala vzporedno z izgradnjo optičnega kabla Nova Gorica - Ljubljana.
 5. Drugo fazo gradnje primarnega kabelskega omrežja bomo nadaljevali in zaključili v letu 1997.

Z dokončanjem vseh navedenih faz izgradnje bodo šele zagotovljene možnosti za pridobitev telefonskega priključka vsem krajanom vaše krajevne skupnosti.

TEKEKOM Slovenije, p.o.
PE NOVA GORICA

FINANČNO POROČILO ZA LETO 1995

PRIHODKI:

Presežek prihodkov iz leta 1994	773.284,71 SIT
dotacije občine	1.694.257,00 SIT
prihodek od oddajanja prostora v najem	174.000,00 SIT
prihodek od objave čestitk v Vipavskem glasu	204.765,60 SIT
obresti od vezanih in rednih denarnih sredstev	79.252,10 SIT
prispevek stanovalcev ulice Gradnikove brigade	54.000,00 SIT
za javno razsvetljavo	54.000,00 SIT

SKUPAJ

2.979.559,41 SIT

ODHODKI:

pisarniški material	34.399,00 SIT
čistilna sredstva	2.525,40 SIT
znamke in poštnina	9.024,00 SIT
odvoz smeti	2.340,00 SIT
tiskanje VIPAVSKEGA GLASA	264.704,50 SIT
ozvočenje dvorane za zbor krajanov	88.057,75 SIT
montaža javne razsvetljave v Ul. Gradnikove brigade	215.743,80 SIT
izdelava nosilcev za zastave	36.180,00 SIT
izdelava ključev za staro šolo	6.675,00 SIT
najemnina poslovnega prostora	99.830,50 SIT
druge neproizvodne storitve (Mladinski servis)	395.531,00 SIT
izdelava slik za darila	34.650,00 SIT
amortizacija	8.859,80 SIT
pogostitev nastopajočih v Lanthierijevem dvorcu	81.863,00 SIT
gramoz za pot na Zemono	26.577,00 SIT
drugi materialni stroški	23.029,00 SIT
cvetlični aranžmaji	19.680,00 SIT

storitve agencije za plačilni promet	7.624,24 SIT
zavarovanje razstave "Stara oprema"	26.512,00 SIT
zavarovanje opreme KS	7.121,70 SIT
dnevnice	7.000,00 SIT
potni stroški	11.040,00 SIT
pomoč Košarkarskemu klubu Vipava	50.000,00 SIT
pomoč kreativnemu društvu Razmetano podstrešje	92.370,00 SIT

SKUPAJ

1.551.334,69 SIT

FINANČNO POROČILO SAMOPRISPEVKA

prenos sredstev iz leta 1994	443.588,00 SIT
obresti za leto 1995	66.677,90 SIT
SKUPAJ	510.265,50 SIT

Iz teh sredstev smo ZIDARJU Vipava že nakazali predujem v znesku 500.000,00 SIT. Denar bo porabljen za obnovo stare šole.

za KS Vipava
Magda Mohorčič

IZ NAŠE OBČINE

POROČILO O DELU OBČINE VIPAVA

Občina Vipava je temeljna lokalna samoupravna skupnost, ki v okviru ustave in zakonov samostojno ureja in opravlja svoje zadeve in izvršuje naloge, ki so nanjo prenesene z zakoni.

Občinski svet je kot najvišji organ odločanja o vseh zadevah v okviru pravic in dolžnosti občine v začetku leta 1996 sprejel svoj **letni delovni načrt**, ki upošteva program dela občinske uprave in predstavlja občini splošno vodilo skozi leto 1996.

Ta načrt tako zajema ukrepe za povečanje komunalnega reda, izboljšanje ureditve okolja, povečanje socialnega varstva, pospeševanje ureditve telefonije, športnih in kulturnih dejavnosti ter pripravo aktov v skladu s sprotnimi potrebami občine, ki jih občina opredeljuje v proračunu za vsako proračunsko leto.

Že pred tem je Občinski svet sprejel **odlok o obliki in uporabi grba in zastave občine Vipava**, ta zajema v obliki splošnega akta celotno podobo občine, ki so jo oblikovali najboljši ponudniki. Na podlagi tega odloka smo občani dobili svoj grb in zastavo, ki označujeta pripadnost občini Vipava.

Za pomembnostjo ureditve celotne podobe občine ne zaostaja niti določitev občinskega praznika, ki ga bomo občani praznovali na dan 26. junija. Svetniki so se s potrebno večino glasov odločili za ta datum kot spomin na dogodek iz novejšje slovenske zgodovine. Na dan 26. junija 1991 so krajanji Vrhpolja in ostali prebivalci današnje občine med prvimi stopili korak bliže k osamosvojitvi Slovenije. Spomin na ta dan bomo obeležili s kulturnimi in drugimi prireditvami, kot to predvideva sprejeti **odlok o občinskem prazniku občine Vipava**.

Na razširjeni slavnosti Občinskega sveta na dan 26. junija oziroma na kulturnih in drugih prireditvah, s katerimi bomo obeležili občinski praznik, bo predsednik Občinskega sveta podeljeval priznanja posameznikom, podjetjem, društvom ter drugim organizacijam in skupnostim, ki delujejo v dobrobit naše občine. V skladu z **odlokom o podeljevanju priznanj Občine Vipava** bo lahko predlog za podelitev priznanj podal kdorkoli. Razpis o podelitvi priznanj (priznanje Občine Vipava, plaketa in naziv častni občan) bo javen, objavljen bo na oglasnih deskah vseh krajevnih skupnosti občine Vipava najmanj dva meseca pred občinskim praznikom.

Sicer pa bodo občani na občinske organe - župana, Občinski svet in Nadzorni odbor lahko naslavljali peticije in druge pobude splošnega pomena ter zahtevali izdajo ali razveljavitev splošnega akta ali druge odločitve iz pristojnosti občinskih organov. Ta postopek podrobneje

ureja **odlok o peticiji in o ljudski iniciativi**, ki ga je Občinski svet sprejel 15.2.1996.

Glede na to, da je bila s strani občanov dana pobuda za preureditev **prometne ureditve Glavnega trga v Vipavi**, bo Občinski svet praviloma 21.3.1996 na svoji 13. redni seji obravnaval to problematiko in se opredelil glede nove prometne ureditve na tej lokaciji. Idejna rešitev, ki jo bo le-ta potrdil, bo javno razgrnjena, tako da bodo občani seznanjeni z novo rešitvijo in na to dali svoje pripombe.

Še bolj kot to pa občane verjetno zanima potek del na **mostu** čez reko Vipavo v Vipavi, ki so se začela v mesecu septembru. Dokončanje del na mostu je predvideno za konec meseca aprilu 1996. Investicijo, katere predračun znaša 30 mil. SIT, bo financiralo Ministrstvo za promet in zveze.

Dokončanje **biološke čistilne naprave Vipava** je predvideno v mesecu juniju 1996. Poročali smo že, da investicijo financirata skupaj Agroind (80%) in Občina Vipava (20 %). Po končanju del bodo na biološko čistilno napravo priključeni: Agroind, Vipava, Gradišče, Zemono, mogoče pa tudi Vrhpolje.

Eno večjih naložb v skupni predračunski vrednosti 300 mil. SIT v naši občini predstavlja dozidava in adaptacija **Osnovne šole Vipava**. Na javni razpis za izbiro izvajalca gradbenih in obrtniških del se je prijavilo sedem ponudnikov, komisije je kot najugodnejšega ponudnika izbrala SGP Primorje Ajdovščina. Podpis pogodbe je predviden v mesecu aprilu 1996, dokončanje del pa v mesecu februarju 1997. Za pokritje te investicije bomo morali v občini Vipava omejiti vsa ostala vlaganja na najnujnejši del.

V letu 1995 so bila v občini izvedena naslednja večja vlaganja:

- asfaltiranje gorske ceste Barnce - Nanos v dolžini 2200 m	16.900.000 SIT
- adaptacija Stare šole Vipava	3.500.000 SIT
- kanalizacija in cesta Duplje	2.000.000 SIT
- pešpot Bela	3.500.000 SIT
- sanacija ceste Erzelj - Lenivec	8.500.000 SIT
- zagonski stroški Občine	4.700.000 SIT
- vlaganje v kmetijstvo	2.700.000 SIT

Sicer so občinski organi v mesecu januar in februar 1996 obravnavali tudi drugo tekočo problematiko občine Vipava.

Glede na to, da je delo občinske uprave javno, smo vedno pripravljene na vprašanja, pobude in predloge svojih občanov.

*Prpravila:
Helena Popovič*

KULTURNA IN ŠPORTNA DEJAVNOST

Gimnazijci iz Vipave zaigrali Simčičev Krst pri Savici

Ko sem septembra lansko leto iskala primerno gledališko delo za "božično igro", še zdaleč nisem vedela niti pričakovala, da jo bodo gledalci tako dobro sprejeli. V dveh letih, kar sem sama sodelovala z dijaki tretjega letnika, ki na Škofijski gimnaziji Vipava skrbijo za osrednji del božičnice, sem marsikaj spoznala. Najpomembnejša ugotovitev, do katere pa so

me pripeljali predvsem gledalci, je bila, da je največji prostor naše gimnazije vsekakor premajhen, da bi zadostil potrebam, ki jih ima vsaka gledališka predstava. Misel, zaigrati v vipavskem kulturnem domu, se je rodila predvsem z željo, da bi vsi tisti, ki spremljajo naše delo, v njem čimbolj uživali. Prav gotovo pa sem čutila tudi dolžnost do dijakov, saj sem vedela, koliko prostega časa jim bodo vzele vaje in priprave na predstavo. Danes lahko ugotavljam, da se v tem nisem motila. Predvsem oder se nam je s svojo velikostjo zdel pravo bogastvo. Nudil nam je scenske rešitve, predvsem pa možnost sodelovanja množice, ki jo v igri Krst pri Savici predstavlja srenja, to je stara slovenska skupnost. Zvočnost, ki jo odprti oder nudi, pa je dijake rešila večnega strahu, da jih v dvorani ne bo slišati. Prednost in izziv torej. Vsaka novost, ki se je v življenju lotevamo, nas postavlja na križpotje in včasih je potrebno tvegati. Zame osebno pa tudi za dijake je bila odločitev zaigrati v kulturnem domu v Vipavi prav gotovo tveganje, saj smo se ves čas zavedali, da to ne pomeni samo prednosti, ampak tudi trše in boljše delo, bolj izpiljeno besedilo in več odrskega gibanja.

Dramatik in pisatelj Zorko Simčič je Krst pri Savici predelal po znani Prešernovi predlogi, ki je izšla že leta 1836. Predvsem Črtomir, glavni literarni lik v omenjenem delu, je postal s svojo odločitvijo, da se krsti, problem, okrog katerega se še danes suče slovenska literarna zgodovina. Postal pa je tudi izziv za slovenske književne ustvarjalce, saj so s svojimi deli odgovarjali prav na to dilemo, zakaj se je Črtomir, ta zagrizeni borec proti pokristjanjevanju, sploh dal krstiti. Primorsko dramsko gledališče iz Nove Gorice je prostore svojega novega gledališča otvorilo prav s Krstom pri Savici, ki ga je napisal Dominik Smole. Smole predstavi Črtomira po krstu, ko v Ogleju sam postane pokristjanjevalec in v sebi bije neizmerne duševne boje z dvomi, ki se v njem porajajo. Je iskalec in v tem iskanju izredno osamljen. Simčičev Krst je idejno na drugi strani, saj Črtomir z Bogomilino pomočjo spozna bistvo in moč ljubezni, predvsem ljubezni, ki mu jo namenja Bog. Spozna pa tudi duševni mir, ki ga kot vojak ni mogel nikoli občutiti, prinese mu ga šele spoznanje brezmejne ljubezni, ki je pripravljena žrtvovati vse, tudi življenje. Bogastvo Simčičevega jezikovnega, slogovnega in pomenskega izraza nas je prepričalo, da smo zaigrali njegov Krst pri Savici. Besedilo pa smo poskušali dopolniti z izvirno glasbo, ki jo je prav za našo predstavo napisal mladi slovenski skladatelj Damijan Močnik.

Pred kratkim smo v odmoru nekega učiteljskega seminarja razmišljali o vseh tegobah našega poklica, dokler se ni oglasila sošolka, s katero sva trepetaje čakali na marsikateri izpit na ljubljanski slavistiki. "Kje pa", je rekla "tudi, če mi ponudijo, ne grem v drug poklic." Verjetno je v marsikom od nas vzbudila pomisleke, mogoče tudi neodobravanje, ko pa je svoje besede utemeljila z mislijo, da je delo z mladimi lepo prav zato, ker so edino oni sposobni preprostega in neobremenjenega razmišljanja, smo se zamislili. Spomnila sem se tretjega letnika naše gimnazije, vseh popoldanskih ur, ki so jih preživeli na vajah, štopanja, ker so ravno zamudili avtobus, navdušenja, ko je igra začela kazati svojo pravo podobo. Spomnila sem se, kako mi je bilo lepo delati z njimi, kako mi je sploh lepo delati z mladimi. Hote ali nehotе sem morala sošolki pritrditi: resnično so samo oni sposobni tako pristnega in hvaležnega nasmeha, ko so nagrajeni za svoj trud.

Bojana Kompara

zavedati, da ima tudi turistična vzgoja pomembno funkcijo v razvoju mladega človeka. Pomaga mu oblikovati estetski čut, smisel za lepo in zdravo okolje, poudarja samozavest in krajevno ter narodno pripadnost. Učenci raziskujejo preteklost svojega kraja, iščejo lepote in opozarjajo na pomanjkljivosti. Naučijo se drugače razmišljati in ceniti to, kar imamo, ter poiskati poti do lepšega in boljšega življenja, ne samo materialnega, ampak tudi duhovnega.

Delovanje turističnih pomladkov ima v našem okolju pomembno vlogo. Ne samo pozabljati, da je tudi Vipava turistični kraj in da se nam zanimanje mladih za to področje lahko čez nekaj let bogato obrestuje.

Mentorica turističnega krožka:

Ana Kobal

ŠOLA V NARAVI – ŠOLA ZA ŽIVLJENJE

Ni malo razlogov za to, da imajo danes v urbanih naseljih otroci premalo možnosti za poglobljeno spoznavanje narave, pa tudi za gibanje. Tudi zahteva po kakovostnejših informacijah, ki jih mora otrok pridobiti pri spoznavanju narave, pove, da učilnica še zdaleč ni več edino mesto usmerjenega

širila, hkrati pa se je oblikovala, dopolnjevala in izpopolnjevala njena vzgojno-izobraževalna vsebina.

Ker pa šola v naravi ni obvezna, je bila in je še vedno prepuščena predvsem osveščenosti ljudi na šoli (vodstvo šole, učitelji športne vzgoje, učitelji razrednega

pouka, ki poučujejo v oddelkih), ki se zavedajo, kaj lahko taka vzgojno-izobraževalna oblika pomeni za otroke.

Kaj je šola v naravi?

Šola v naravi je posebna oblika vzgojno-izobraževalnega dela, ki temelji na tem, da oddelek za nekaj časa odide v obmorski ali zimsko-športni kraj, kjer se v posebnih okoliščinah nadaljuje smotrno načrtano vzgojno-izobraževalno delo, v katerem večji del zavzemajo športnovzgojne vsebine, hkrati pa se z drugimi vzgojno-izobraževalnimi vsebinami poskuša uresničiti še vrsta drugih vzgojno-izobraževalnih smotrov.

Šola v naravi je torej celovit pedagoški proces z nekoliko drugačno vzgojno-izobraževalno vsebino, kot smo je navajeni pri vsakodnevem pouku na šoli. v posebnem okolju, s posebnimi sredstvi, na poseben način in z večsmotro naravnostjo se učinkovito vključuje v oblikovanje harmonično razvite osebnosti.

Poglavitni smotri šole v naravi

Vzgojno-izobraževalni motivi šole v naravi temeljijo na naravnosti OŠ, ki je

Zimska šola v naravi 1996 - tekma v veleslalomu.

vzgojnega dela pa tudi učitelj ne edini vir informacij. Ni mogoče prezreti spremenjenih razmer, v katerih poteka daljše bivanje v skupini. Le-ta prav gotovo prinaša dovolj posebnih možnosti, ki imajo pomembno vlogo pri oblikovanju otrokove osebnosti. Glede na vse to si je našla svoje mesto ter se uveljavila šola v naravi.

Začetki šole v naravi segajo v leto 1963. Čeprav financiranje šole v naravi nikdar ni bilo sistemsko rešeno, se je od leta 1963 ta vzgojno-izobraževalna oblika nenehno

opredeljena v zakonu o OŠ in so naslednji:
1. Z bivanjem v pretežno naravnem okolju poglobljati pristnejši stik z naravo, načrtno oblikovati čustven odnos do nje, oblikovati zavest o njeni estetski, kulturni in eksistenčni vrednosti.

2. Zagotoviti takšno znanje plavanja, da se bo človek tudi v nenavadnih okoliščinah in nepredvidenih težavah zanesljivo počutil v morju, reki ali jezeru varnega in bo sposoben preplavati tudi večje razdalje. Takšno znanje je ena od temeljnih telesnih spretnosti, ki bi jo moral obvladati vsak človek; je stvar kulturne ravni vsakega posameznika in razreda kot celote. Že za stare Grke je bil izobražen tisti, ki je znal pisati in plavati. Če bi gledali samo to definicijo, potem lahko rečemo, da je v Sloveniji okoli 40% ljudi neizobraženih. Takšno stanje znanja plavanja Slovencev je namreč pokazala raziskava leta 1992.

3. Oblikovati trajne športno-kulturne navade. Le-te postajajo v sodobnem načinu življenja vedno bolj človekova nuja. Vzrok za veliko tegob in težav sodobnih ljudi lahko iščemo v preobilni prehrani in premajhni fizični aktivnosti. Šola v naravi razvija enega najpomembnejših ciljev športne vzgoje - oblikovati trajne športne navade in posredno vplivati na kakovost življenja.

V šoli v naravi sta v ospredju dve športni zvrsti (plavanje, smučanje), ki lahko v človekovem življenju odigrata pomembno vlogo. Obe je mogoče gojiti do pozne starosti. Šola v naravi je torej mogoče razumeti tudi kot vzgojo za prosti čas in za kvaliteto življenja.

4. Prispevati k socializaciji otroka. Pod socializacijo razumemo proces oblikovanja človekove osebnosti na temelju vzpostavljanja družbenih stikov in odnosov ter vraščanja v kulturno tradicijo ustrezne družbene skupine. Šola v naravi igra pri tem pomembno vlogo. Marsikateri otrok, ki se pri delu v razredu ne more uveljaviti, ima v šoli v naravi dovolj možnosti, da se uveljavi na drug način. Tako otrok poteši svojo potrebo po uveljavljanju in samopotrjevanju, kar lahko pomembno vpliva na njegovo nadaljnje zorenje in razvoj osebnosti.

Eden od pomembnih dejavnikov v človekovem življenju je proces osamosvajanja.

V šoli v naravi je namreč večina otrok prvič za dlje časa ločena od staršev, kar gotovo pomeni prvi korak v tej smeri.

5. Načrtno spoznavati učence in se jim kar najbolj približati z namenom, da se oblikuje medsebojno zaupanje in spoštovanje, ki sta

Zimska šola v naravi 1996 - obisk Brigite Bukovec.

pomembna dejavnika za vzgojno-izobraževalnoučinkovitost.

Iz lastnih izkušenj lahko povem, da lahko v tednu dni bolje spoznaš otroka, kot pa v šoli v celem letu. Otroci se dejansko pokažejo takšni, kot so v resnici. Vse krinke, ki si jih lahko nadevajo v šoli, v šoli v naravi odpadejo.

6. Prispevati k srečnejšemu in veselejšemu otroštvu.

Resda je šola v naravi le majhen prispevek k srečnejšemu otroštvu, vendar njenega učinka v tej smeri ni mogoče zanikati. To potrjujejo nekatere raziskave, v katerih se 97 do 99 odstotkov učencev navdušuje za šolo v naravi.

Vse navedene smotre uresničujemo v 4 programskih sklopih:

1. športna vzgoja
2. izobraževanje (prilagojen pouk)
3. kulturno delovanje
4. zabavno in družbeno življenje

Koliko dni naj traja šola v naravi?

Zdravniki menijo, da je potrebno spremeniti podnebje vsaj za 3-4 tedne, da bi lahko

govorili o klimatskem učinku na zdravje otrok.

Šola v naravi je v času svojega največjega razvoja trajala 10–14 dni. Z zaostrovanjem gospodarskih težav so jo šele začele skrajševati, tako da so danes nekatere pristale pri petih dnevih. Najbrž je mogoče zanesljivo trditi, da v petih dneh ni mogoče narediti čudeža. Učinek petdnevne šole v naravi zanesljivo ne ustreza trudu in vloženim sredstvom pri njeni organizaciji. Tudi če imamo v mislih samo plavanje, lahko zanesljivo trdimo, da je za neplavalce petdnevni pouk plavanja odločno premalo. V šoli v naravi, ki traja 9–10 dni je verjetno mogoče doseči najboljše rezultate.

Ali ima letna šola prednost pred zimsko?

Šola v naravi ni obvezna. Njena organizacija je prepuščena strokovni osveščenosti vodstva šole in učiteljev športne vzgoje.

Podatki kažejo, da veliko šol daje prednost letni šoli v naravi. Takšna praksa je deloma rezultat višjih stroškov za zimsko šolo v naravi, precej zahtevnejšo organizacijo, deloma pa rezultat mišljenja, da je plavanje pomembnejše od smučanja. Takšno razmišljanje potrjuje napačno mnenje nekaterih, ki menijo, da je šola v naravi samo učenje smučanja in plavanja.

Šola v naravi je dolgoročna naložba, je dragocena investicija za zdrav razvoj mladega rodu.

Dušan Mesesnel

TUDI FIZIČNO DELO IMA VELJAVO AKTIVNOSTI ZA ZDRAVJE

Razen hrane, pijače, svežega zraka je človek potreben tudi telesnega gibanja, sprostitve in razvedrila. potrebi po gibanju zadostijo nekateri s fizičnim delom in hojo po opravkih, nekateri pa se razgibavajo z gimnastiko, športom, izletništvom. Tako vzdržujejo zdrav organizem in dobro počutje. Osveščeni športniki se ne zanimajo samo za tehniko izbrane športne panoge in za tekmovalna pravila, potrebno pozornost posvečajo tudi ustrezni prehrani, rednemu nočnemu počitku, udobni obutvi in oblačilu, ki jih ne ovira pri gibanju. Ko so glede zdravja dovolj razgledani, dobijo zelo kritičen odnos do vsega, kar jim škoduje.

Priporočila strokovnjakov za kar najbolj učinkovito redno vadbo so zelo različna. Znani ameriški epidemiolog dr. R. Paffenbarger sodi, da je optimalna obremenitev vsakodnevno lahkotno tekanje na 5 km, kar znaša, če odštejemo nedeljo, 30 km na teden. Ko so o tem razpravljali na kongresu Ameriškega kolidža za športno medicino, je prevladalo mnenje, da so velikega zdravstvenega pomena tudi manj zahtevne gibalne aktivnosti. Za zaposlenega človeka je lahko zdravju v

prid že, če hodi peš po vsakodnevnih opravkih.

Rešitev ni samo v športu, v znatni meri zaleže tudi obdelovanje zemlje in podobno. "Najraje bi vsakemu podaril vrt, da bi ga lahko obdeloval", je izjavil R. LaPorte z univerze v Pittsburgu. "Delo na vrtu privabi človeka na prosto, tako delo je smiselno in prijetno. Sadiš, seješ in uživaš, ko brsti, cvete in zori. Drugi tečejo okrog blokov, kar pa ni produktivno." Strinjam se, vendar s pripombo, da je tovrstno delo samo občasno in seveda tudi bolj ali manj enostransko. Najboljša rešitev je slej ko prej v REDNI VADBI. Kdor se kot športni začetnik odloči za polurni sprehod vsak dan, je že na dobri poti. Verjetno se bo že po prvem letu redne vadbe odločil tudi za tekanje ali za kako športno igro.

Vabljeni na redno enotedensko rekreacijo v ponedeljkih v OŠ Vipava ob 19.30. Vrata so odprta!

Danilo Pudgar

POROČILO O DELU PLANINSKEGA DRUŠTVA VIPAVA V LETU 1995

Prav je, da se enkrat letno ozremo na delo, opravljeno v preteklem letu, in ocenimo, kaj smo dobro opravili in česa nismo.

Taka ocena nam je v pomoč pri pripravi načrtov za tekoče leto.

Naj začnem poročilo z aktivnostjo Upravnega odbora PD Vipava. Odbor se je redno sestajal enkrat mesečno; usmerjal aktivnosti in skrbel, da je bilo finančno poslovanje usklajeno z možnostmi. Redno smo se udeleževali tudi sestankov MDO za Primorsko in na njih aktivno sodelovali. V okviru MDO za Primorsko potekajo priprave na izdajo prvega celovitega planinskega vodnika po Primorski in delno po Notranjski. V pripravo tega smo se z opisi poti in znamenitosti krajev vključili tudi mi.

Članstvo in ostalo javnost smo obveščali s plakati in sporočili v časopisih, izdali smo interno glasilo TURA, ki v pisani besedi povzema utrip in vzdušje na naših akcijah. Pozabiti ne smemo tudi na redno objavo slikovnih reportaž z duhovitimi komentarji, za katere v glavnem poskrbi Leon.

Pomembnejše področje delovanja društva je izletništvo. Z zadovoljstvom ugotavljamo, da so bili izleti v preteklem letu dobro izbrani in primerno organizirani, kar nam potrjuje tudi udeležba. Ta se je gibala med 30 in 50 udeležencev pri avtobusnih izletih in med 10 in 30 na ostalih akcijah društva. Lani smo prvič organizirali novoletno srečanje na Plazu. Udeležili smo se pohoda po Vojkovih poteh na Nanos, zimskega vzpona na Snežnik in Porezen, pohoda po poteh nanoške bitke, pohoda na Golico, Vremščico, Viš, Storžič, Ratitovec in zimskega pohoda na Javornik. Posebej velja omeniti še dva kolesarska izleta na Trstelj in v Vilenico.

Druga največja skrb je namenjena vzgojni dejavnosti z mladimi. V ta namen skrbimo za izobraževanje planinskih vodnikov. V preteklem letu je uspešno opravil tečaj za mladinske planinske vodnike Ivo Kete. Omeniti moram tudi premike pri delu s planinskim krožkom na Osnovni šoli Vipava, upam, da bo to stalna oblika dela.

Od vzgojno-izobraževalnih akcij za mlade velja omeniti naslednje:

- dvodnevni tabor pod Gradiško Turo na temo planinske šole (orientacija, prva pomoč, nevarnosti v gorah, planinski vozli);

- vsakoletni osemdnevni planinski tabor, ki je bil lani v Krnici pod Vršičem s 86 udeleženci (skupaj z osebjem, ki skrbi za kuhinjski in tehnični del). Program tabora, ki smo ga v celoti izvedli, je zajemal nadaljevanje planinske šole ter izlete na: Malo Mojstrovko, dvodnevni izlet preko Kriške stene na Kriške pode in Razor ter pod Prisojnikom preko Vršiča nazaj v tabor (manjša skupina je bila tudi na Prisojniku), Jalovec, Špik in Sleme. Z dvema ekipama smo se udeležili državnega tekmovanja "Mladina in gore", ki je bilo lani v Komnu. Uspeh sicer ni bil bleščeč, vendar sta obe ekipi pokazali solidno znanje, za kar ju lahko pohvalimo.

V društvu smo zasnovali tudi akcijo "Z MLADIMI IN DOBRO VOLJO GREMO SKUPAJ V HRIBE". Ta zajema 10 društvenih izletov. Trije od teh so bili pogoj za udeležbo na taboru; osem pa za posebno priznanje. Slednje je prejelo šest mladih planincev.

Pri alpinistični dejavnosti moramo omeniti redno vzdrževanje obeh plezališč v Beli in Gradiški Turi. Po večletnem premoru smo ponovno začeli z alpinistično šolo, katere se udeležuje lepo število kandidatov za alpiniste. Še večji interes, posebej med osnovnošolsko mladino, vzbuja zaradi svoje atraktivnosti športno plezanje. To nas obvezuje, da letos poskusimo že lani načrtovano postavitev umetne plezalne stene v telovadnici v Osnovni šoli Vipava, kar pa je velik finančni in organizacijski zalogaj.

Pri vzdrževanju planinskih poti smo lani očistili pot iz Vipave preko Starega gradu do Plaza ter zavarovano in nezavarovano pot z Gradišča na Gradiško Turo. V okviru MDO za Primorsko in Notranjsko smo skupaj s Komisijo za pota pri PZS organizirali in izpeljali markacijski tečaj pri Abramcu na Nanosu. Iz našega društva sta se tečaja udeležila in ga uspešno opravila Leon Kodre in Andrej Poniž.

To je bil kratek pregled dela v letu 1995.

O marsičem bi lahko še spregovorili tudi kritično, toda zavedati se moramo, da delujemo amatersko in da si lahko zadajamo le naloge, ki jih zmoremo uresničiti, tako organizacijsko kot tudi finančno.

Na koncu bi se želel zahvaliti vsem, ki so kakorkoli pripomogli k uspešnemu delu društva v materialnem in organizacijskem smislu: posebej celotnemu upravnemu odboru društva, osebju pri izpeljavi tabora, Majdi Andlovec za pobiranje članarine, Martini Krečič za vodenje blagajne, Lucijanu Bratušu za vsestransko pomoč, uredniškemu odboru društvenega glasila TURA in Leonu Kodretu za vestno opravljanje tajniškega dela.

HVALA!

*predsednik PD Vipava
Jurij Nabergoj*

Kolesarski klub IZVIR Vipava

Rad bi vam predstavil kolesarski klub Izvir Vipava, ki je začel delovati v naši občini v začetku leta 1995. Smisel registracije tega kluba je bil predvsem premakniti športno dogajanje v naši občini, združiti vse razkropljene kolesarje, jih obleči v enake zelenomodre drese, nastopiti pod skupnim imenom, s skupnimi interesi in cilji.

V začetku meseca julija 1995 smo napravili promocijsko vožnjo po vsej Sloveniji v okviru slovenske kolesarske tranzverzale. Za 1000 km dolgo pot smo potrebovali 34 ur oz. 3.5 dni. To pot je opravilo pet kolesarjev, ki so za ta uspeh prejeli posebna priznanja.

Naš klub je v prejšnji sezoni dosegel zares pohvale vredne rezultate. Naše ime in ime kraja se je že v prvem letu delovanja pojavljalo v medijih, kar pomeni, da smo dobro delali in dosegali dobre rezultate. Naj naštejemo le nekaj najvidnejših:

- dvodnevna dirka Italija - Avstrija - Slovenija - Italija, dolga 300 km - dobili smo dva ekipna pokala,
- na 150 km dolgem maratonu Franja so bili med 2000 tekmovalci trije naši kolesarji med prvimi petindvajsetimi v cilju,
- naš najboljši kolesar Matej Grmek iz Sanabora je dosegel na vzponu na Vršič absolutno drugo mesto med 860 tekmovalci. Bil je tudi drugi v skupni razvrstitvi za državno

prvenstvo rekreativcev od 20 do 30 let. V tej kategoriji smo osvojili tudi tretje in četrto, v kategoriji od 30 do 40 let pa smo osvojili peto mesto,

- vzpon na Ulovko - drugo mesto,
- dirka na Predmejo - drugo mesto,
- dirka na Lokve - drugo mesto,
- dirka Drežniške Ravne - prvo in tretje mesto,
- Krško - tretje mesto...

Naj omenim, da je udeležba na dirkah zelo velika, še večja pa je konkurenca, saj nastopajo tudi nekateri bivši slovenski vrhunski kolesarji. Vedeti moramo, da so rekreativne dirke takoj za amaterji, saj tu ne obstaja nobena vmesna liga. Vsak naš tekmovalec, ki hoče tekrovati na teh dirkah in hoče obdržati stik z najboljšimi, mora letno prevoziti 10, 12 tisoč km in več.

V bodoče se nameravamo ukvarjati tudi z najmlajšimi. Prav zaradi te želje smo trije kolesarji pričeli opravljati izpite za kolesarske trenerje na Fakulteti za šport v Ljubljani. Nismo vrhunski strokovnjaki, zato se hočemo najprej strokovno usposobiti, šele potem začeti z najmlajšimi, seveda, če bo dovolj interesentov.

V mesecu septembru bo naš klub organiziral prvo dirko Vipava - Nanos. S to dirko želimo še bolj približati kolesarstvo našemu kraju ter pridobiti čimveč novih članov. Sedaj štejemo 32 članov.

Nekateri nas zamenjujejo z Yoviland Vipava. Naj povem, da je to ajdovski klub, le da so mu vipavski mlekarji sponzorji, za kar imajo verjetno tudi svoj razlog. Na koncu bi rad povabil k sodelovanju čimveč novih ljubiteljev kolesarstva vseh starosti, saj mislimo v bodoče organizirati tudi rekreativno - turistično kolesarjenje za vsakogar po naših bližnjih krajih.

KK Izvir Vipava
Branko Česen

ZA DOM IN DRUŽINO

ISKRICE

Biti moraš srečen, da lahko nekoga osrečiš, treba je nekoga osrečiti, da bo ostal srečen.

Resnica, ki jo govoriš, nima preteklosti in ne prihodnosti. Ona je in to je vse, kar je potrebno.

Bistvo življenja je človeška sreča. Če bi bili vsi bogati na duhu, živeli bi srečno pa čeprav le ob vodi in kruhu.

Nas lahko razdalja resnično loči od prijateljev? Če bi bil rad z nekom, ki ga imaš rad, ali nisi že tam!

Človek dokaže, da je dobro vzgojen, če ostane tak tudi v družbi nevzgojenih ljudi.

Če hočeš razumeti življenje, nehaj verjeti, kar ljudje govorijo in pišejo. Opazuj raje samega sebe in ustvari si svoje lastne misli.

Ker ljudje niso mogli iznajti zdravila zoper smrt, bedo in nevednost, so se domislili, da bodo srečnejši, če na vse to ne bodo mislili.

* * *

Najlepše je, če človek lahko reče: jaz sem naredil vse, kar sem mogel in kar sem znal. Imam čisto vest in vse drugo mi ni nič mar. Poštenost je tudi to, da imate za svoj poklic zadosti znanja in srčne kulture, da ga morete opravljati v korist človeštvu

Jožef Plečnik

HUMANOST NI SAMO BESEDA

Prednovoletni čas je čas pričakovanja; neko posebno obdobje v letu, ko vsak človek zaželi svojim prijateljem, sodelavcem, sošolcem vse lepo. Želje so iskrene, nevoščljivost usahne za nekaj časa. V takem božično-novoletnem vzdušju je tekel zadnji dan pouka pred počitnicami tudi na predmetni stopnji Osnovne šole Draga Bajca Vipava. V času od 7.20 - 9.30 so se oddelki pripravili na sklepno prireditev TOMBOLO. Šola je zagotovila nekaj lepih dobitkov. Začelo se je ob 10. uri v slovesno okrašeni telovadnici.

Vsi smo vedeli, kaj ta prireditev pomeni. Želeli smo deliti svoje veselje, srečo in zadovoljstvo z obetajočim programom s tistimi otroki, ki so oboleli za rakom. Celoten izkupiček smo namenili skladu za obbolele otroke. Oddelki so tekmovali v zbiranju denarja za tombolske lističe in s kulturnim programom. Celotna prireditev je bila zavita v čarobno humanost, ki je dihala iz vseh nas. Čeprav so učenci pripravili s svojimi razredniki enkratni program, je bilo najlepše to, da smo pomagali. Najbolj srečna je bila ob koncu učiteljica Nives Vidic, ki je svojo idejo realizirala s pomočjo svojih sodelavcev in učencev.

Ravnateljica
prof. Ljudmila Kovač

SKUPAJ MED POČITNICAMI

Tu pa tam se na šolskem koledarju zasvetijo črke, ki v šolarjevih ušesih najslajše zvenijo: počitnice! Nič ne de, če so kratke, saj je vsak dan, ko ni treba drgniti šolskih klopi, nova priložnost za iskalce zakladov, detektive, Kristofe Kolumbe,... Vse to in še več pa velja tudi za tisti teden zimskih počitnic ob koncu februarja.

Otroci nižjih razredov osnovne šole so lahko tudi letos, že tretje leto zapored, preživeli zimske počitniške dopoldneve v vipavski cerkveni hiši. Vse tiste trenutke brezmejnega dolgčasa, ki se tako radi prikradejo, ko televiziji zmanjka zanimivega programa, smo hoteli čimlepše, pa tudi čimbolj koristno preživeti. Začeli smo že v ponedeljek, in to navsezgodaj - ob sedmih. Nekaj malih glavic z mežikajočimi očkami in zehajočimi usti je tako vsako jutro nestrpno čakala pred vrati cerkvene hiše. Kasneje so se pridružili še tisti, ki so raje malo bolj izkoristili počitniški jutranji dremež. Skupaj smo se navadno najprej igrali zanimive igre s kocko ali prebrali kako zgodbico in o njej risali. Po malici in toplem čaju bi se prilegel počitek, toda mi smo "ustvarjali". Delali smo lutke, ki jih lahko daš na roko in z njimi igraš, zidali smo mesto iz praznih škatlic zdravil in v njem poimenovali pomembne ustanove, izdelovali smo skrivnostne ogrlice in zapestnice iz "materiala mamine kuhinje",... tisti ki raje pišejo, so odgovorili na prijateljevo zadnje pismo, ker pa smo bili resnično pridni, smo se potrudili napisati tudi nič kaj prijetne domače naloge. Naše delo sta večkrat spremljala pesem in trenutki zbranosti, ko smo opoldne skupaj zmolili angelovo čaščenje. Zadnji dan, v petek, smo pripravili plakat z živalicami iz kolaža in ga razstavili na predstavitvi dejavnosti Razmetanega podstrešja. Lepe popoldneve smo izkoristili za sprehode in igre z žogo na bližnjem stadionu. Polni svežega zraka in sonca smo se nato vračali v cerkveno hišo, tam pohrustljali še nekaj piškotov in že je prišel čas, ko se je bilo treba za tisti dan posloviti. Najtežje slovo je bilo v petek, ko se je naše brezskrbno preživljanje prostega časa zaključevalo. Toda mi se srečamo naslednje leto!

Zaupljive otroške oči, nasmejani obrazi in srca, pa tudi užaljena deklica v kotu, prepiranje, kdo bo glavni v igri, ter dodobra ogrete glasilke in od ploskanja rdeče roke - to je vtis le enega izmed naših skupnih dni. Na kratko: lepo je bilo!

Vipavska mladina

RAZMETANO PODSTREŠJE SE PREDSTAVI

Od sobote, 2. marca, do nedelje, 10. marca, je bila v veliki dvorani cerkvenega doma v Vipavi na ogled razstava dejavnosti društva za kreativno preživljanje prostega časa Razmetano podstrešje.

Skupina mladih, ki že več kot leto dni vodi različne interesne dejavnosti za otroke in mladino ter organizira predavanja, je v začetku letošnjega leta tudi formalno ustanovila svoje društvo. Ob tej priložnosti so se hoteli predstaviti svojim sokrajanom, zato so pripravili razstavo dosedanjega dela. Namen: opozoriti nase, pokazati, da se v delavnicah ustvarjalno in koristno preživlja prosti čas ter da se z dobro voljo lahko veliko naredi. Sama sem najprej pomislila, da bo razstava bolj "formalnega značaja" (beri: dolgočasna). Pa sem se zmotila. Bila je vredna ogleda; vesela, domača in hkrati elegantna, dober prikaz ustvarjalnosti.

Otroci so od doma prinesli stare stole, mize, krožnike... in jih oživili z barvami; raziskovali so, kako se z računalnikom riše in ustvarja kolaže. Dekleta so naredila čisto prave čipke, deklice pa spletle odeje in obleke za punčke. Najmlajši so pokazali svoje igrače in povedali, da se učijo angleščine. Malo starejši pa se zabavajo s francoščino. Otroci so naredili čisto pravi kavarij in vanj položili zlate ribice, drugi pa so izdelali lutke, s katerimi vam prav hitro priredijo predstavo. Mali elektroniki so s svojimi izumi tudi koga prestrašili (vse piska in rjove!). Mladi kitaristi so bolj nežni in ubrani. Najbolj zanimivi pa so bili verjetno zvončki, predstavniki velikih zvonov, ki so s pomočjo računalnika zvonli enake pesmi, kot jih s pomočjo pritrkovalcev pojejo naši cerkveni zvonovi.

Glavna točka otvoritve razstave je bilo predavanje z diapozitivi, ki je sledilo pozdravnemu govoru predsednika društva. Miran Suša nam je tokrat pripovedoval o svojem doživljanju Afrike. Slikam je pustil njihovo zgodbo, sam pa je pripovedoval o vtisih in razmišljanjih, ki jih je prinesel domov.

To je bilo že četrto predavanje v organizaciji društva. Pred tem smo spoznali Irsko, šli v Pakistan, izvedeli, kako izgleda Černobil 10 let po tragediji s svojo nuklearko; žal je bilo to zanimivo predavanje zelo slabo obiskano. Bodite pozorni na plakate. Meni so predavanja všeč, saj neposredno izveš, kako je potovati po tujih deželah, kakšni so ljudje, ki tam živijo, predvsem pa zato, ker v meni budijo željo po potovanju ali pa potovanja nadomeščajo, vsem pa širijo obzorja.

Sploh pa je bila to čisto prava, zanimiva in lepo postavljena razstava. Mladi prostovoljci so bili veseli, ko so si ljudje presenečeni ogledovali del njihovega dela. Njihova imena najdete v zgibanki, ki je hkrati povabilo k dejavnostim.

Kristina Furlan

SREČANJE UPOKOJENCEV V VIPAVSKEM HRAMU

Oj ti življenje, kako si ti čudežno: "Sladko in grenko si, raj in pekel."

Pa je vendar to življenje tako lepo, če v svojih srcih ohranjamo samo sladko in raj. Grenko in pekel pa potisnemo v kot in ju pozabimo.

In, ker govorimo o upokojencih, vemo, da je to generacija, za katero je bilo v življenju veliko grenkega in pravega pekla. Večina sedanjih upokojencev je bila namreč rojenih v najtežjih časih slovenske zgodovine, tik pred drugo svetovno vojno, nekateri med samo vojno in nekaj let po njej. Nekaj je starejših. So pa tudi mlajši, taki, ki bi po vseh naravnih zakonih morali še čisto normalno delati, pa so se po sili razmer kot tehnološki višek znašli med upokojenci. Kakorkoli že, sedaj smo skupaj, vsi enaki v tretjem življenjskem obdobju.

Gotovo se bo marsikdo strinjal, da je to tretje obdobje prišlo prehitro.

Da bi ostali v čim tesnejših stikih, smo združeni v društvo upokojencev, ki nas združuje zaradi skupnih interesov. Odbor DU ima svoj sedež v Ajdovščini. V Vipavi imamo pododbor. Vsi skupaj želimo in si prizadevamo, da bi nam bilo v jeseni življenja vsem čim lepše in lažje. Zato društvo organizira razna srečanja, sedemdnevna letovanja po zelo ugodnih pogojih in več enodnevnih izletov. Športniki so tudi zelo aktivni in uspešni na območnih in republiških tekmovanjih. Eno leto in pol že deluje ženski pevski zbor pod vodstvom Stanka Benka. Zelo dobrodošli so novi pevski talenti. Vsako leto organiziramo novoletno srečanje upokojencev. Že četrtoč je pododbor priredil novoletno srečanje za Vipavce in upokojence iz okoliških vasi v Vipavi, zadnji dve leti v Vipavskem hramu. Po udeležbi, razpoloženju in besedah sodeč, so taka srečanja prisrčna in enkratno doživetje in kot taka jih moramo spodbujati in z njimi nadaljevati.

Zadnje srečanje smo imeli 23. decembra 1995 v Vipavskem hramu. Večer nam je obogatil in oplemenitil kvintet SUMUS s svojim lepim petjem.

Miško Kranjc je v eni svojih knjig napisal: "Za lepoto življenja človeško srce ni nikoli prestaro." To je resnica, vendar je starost lepa, če je spoštovana. Zato se zveza društev upokojencev Slovenije prizadeva, da bi bilo življenje upokojencev umirjeno ob spoštovanju pravnega reda in stabilnosti. Zato vse tiste, ki so pripravljeni delati v dobro upokojencev, vabimo, da se nam pridružijo tudi v DeSUS.

Najlepše se ob tej priliki zahvaljujemo vsem obrtnikom in podjetjem, ki so z veliko dobrodušnostjo materialno podprli našo prirediteljo. Še prav posebna zahvala vinski kleti in mlekarni Vipava, pekarni Belinger iz Črnič in pekarni Ježek iz Lokavca, ki so se še prav posebno izkazali in veliko pripomogli, da je bilo naše srečanje še lepše.

*Pododbor DU
Vida Bajec*

Kako pa kaj sosed?

Ali že veste, da se nekatere rastline med seboj ne prenašajo? Če smo dve takšni posadili drugo zraven druge, bosta obe ali vsaj ena izmed njiju zelo slabo uspevali. Slabi sosjedje torej zavirajo rast in razvoj, dobri pa ju spodbujajo. Tako so že davno ugotovili, da lahko zboljšamo krompirjev okus, tako da posejemo med krompir kumino. Če posejemo redkvico skupaj s krešo, bo redkvica okusnejša, bolj aromatična.

Kultura	Dobri sosjedje	Slabi sosjedje
čebula	korenje, rdeča pesa, radič, glavната solata, kumare, jagode	kapusnice, fižol, grah
česen	lilije, tulipani, vrtnice, sadno drevje, maline, paradižnik, rdeča pesa, kumare, korenje	visoki fižol, kapusnice, grah
grah	korenje, redkvica, kumare, glavната solata, kapusnice, koleraba	čebula, por, česen, fižol, krompir
glavната solata	redkvica, kreša, korenje, kumare, jagode, čebula, radič, paradižnik, fižol, beluši, rdeča pesa, por, koleraba, kapusnice, grah	zelena, peteršilj
krompir	kapusnice, koleraba, špinača, grah, bob, česen	sončnice, paradižnik
kumare	fižol, grah, zelena, čebula, glavната solata, zelje	paradižnik, krompir, redkvica
paradižnik	korenje, špinača, zelena, rdeča pesa, redkvica, koleraba, radič, peteršilj, glavната solata, kapusnice, česen	krompir, kumare, grah
rdeča pesa	čebula, kapusnice, koleraba, berivka, česen, kumare	visoki fižol, špinača, mangold, por
špinača	jagode, rdeča pesa, paradižnik, visoki fižol, redkvica, redkev, koleraba, krompir, kapusnice	mangold
zelena	paradižnik, nizki fižol, koleraba, kapusnice, kumare	glavната solata, krompir

* * *

SLOVENSKI IN VIPAVSKI "DAN ZEMLJE 1996"

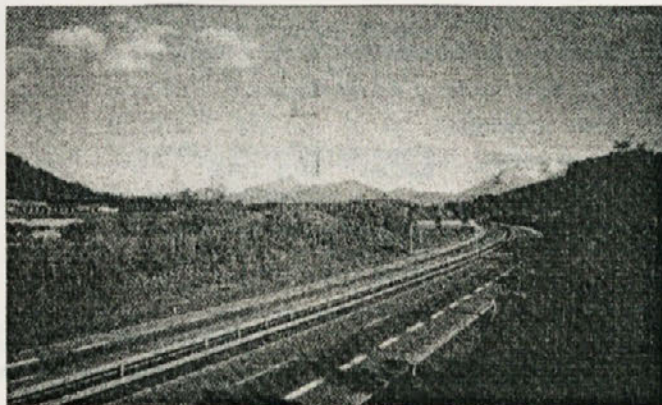
Po ocenah bodo avtoceste v Sloveniji zasedle približno 1700 ha površin, če pa upoštevamo še 30-metrski pas neposredno neuporabnih površin ob AC (to je minimum, ki ga je treba upoštevati zaradi omejene rabe prostora), kar 5.100 ha ali 0,25% celotne površine Slovenije. Ker bodo AC v glavnem tekle po kotlinah in dolinah, ki so tudi za kmetijstvo najbolj primerno področje, bodo samo tam odvzele kmetijski rabi 2560 ha površin (če predpostavimo, da so tla, ki bodo degradirana, potencialna obdelovalna la in če upoštevamo 50-metrski pas omejene rabe tal ob AC). Ob predpostavki, da je za samooskrbo enega človeka potrebnih vsaj 15 arov zemlje, bodo AC s potekom po ravninskih in kotlinskih območjih Slovenije onemogočile samooskrbo 17.000 prebivalcem Slovenije, drugače rečeno 1000 ljudem manj, kot imajo prebivalcev Jesenice.

Na primorskem kraku bi se avtocestni povezavi skozi Vipavsko dolino morali odpovedati zaradi kmetijstva, ki bi ga ogrožale odvzete površine tal (130 ha na Ajdovsko-Vipavskem polju, vključno 30-metrski pas omejene rabe) oz. emisiji prometa (21 kg/km² emisij NO_x, CH in CO), in promet z vsemi varovalnimi ukrepi speljati po kraškem pokrajinskem sistemu. Hkrati bi morali posodobiti obstoječo dvopasovno cesto, se pri tem izogniti večjim naseljem in na odseku Razdrto - Podnanos zgraditi še prehitevalni pas.

Avtocestni povezavi po vsej Sloveniji se ne moremo izogniti. Slovenija ima pomemben geopolitičen položaj, avtomobilski promet bo (kljub vsemu) čedalje pomembnejši, promet, tudi tranzitni, bo tekel, vprašanje je le, kje in pod kakšnim nadzorom.

Z vidika pokrajinsko-ekološke obremenjenosti posameznih pokrajinskih enot, ki bodo prizadete, je - rečeno globalno in z vnaprejšnjim upoštevanjem vseh drugih lokalnih in detajlnih naravovarstvenih zahtev - torej smiselno umakniti AC na rob Ljubljanskega polja in Bistriške ravnine in na sever Celjske kotline ter se odpovedati AC skozi Vipavsko dolino.

N.V - Delo, 20.1.1996

ODMEVI

IZJAVA ZA JAVNOST

Vihar, ki ga je vipavski župan sprožil zaradi svoje plače najprej med svetniki, nato z veliko vneto obelodanil še v javnih občilih, je domači javnosti dobro znan. Ta dogodek si po naši oceni nikakor ne zasluži tolikšne pozornosti, saj imamo še preveč nerešenih tudi najosnovnejših potreb, vendar je župan uvidel priložnost, da sebe povzdigne, nekatere druge pa pogrezne v "lastnem gnojišču". (Glej članek "Tudi dobrotnik je nasprotnik" v Primorskih novicah z dne 9. januar 96).

Glede na mnenje Ministrstva za finance Republike Slovenije so samo svetniki SKD ter eden iz SDSS ravnali skladno z zakonom, ko niso mogli podpreti županovega predloga, ko se je želel odpovedati svojemu honorarju v humanitarno korist. Zanimivo je, da je pristojno ministrstvo že 6. novembra lani poslalo dopis št. 403-4/95 vsem občinam, kjer je pisano, da takih prenosov, kot si ga je izbral župan, ni mogoče izvajati, upoštevajoč

obstoječo zakonodajo. Naši svetniki so stvar dobro razumeli že brez predhodnega posredovanja ministrstva. Župan pa na decemberski seji sveta ni upošteval omenjenega dopisa. Njegova zamisel je vsekakor hvalevredna in gotovo zasluži odobravanje, vendar je, žal, izbral napačno pot za doseg tega, pot, ki ni v skladu z zakonodajo. Svetniki SKD pri svojem delu spoštujejo zakonitost, ne glede na koga gre in to pričakujejo tudi in predvsem od župana. V že citiranem članku smo brali tudi: "Protiv so bili zato, ker je pomoč prihajala iz napačnih rok". Ta izjemno pronicljiva misel novinarja B. Podobnika ni zadela v črno, ampak v naše zadovoljstvo precej mimo. Svoje lastnosti in obnašanje v praksi pripisujejo tudi nam.

Namesto bruhanja in pljuvanja (tako smo citirani članek v P.N. razumeli) na vodstvo stranke in njene svetnike, ki so se postavili na stran zakonitosti, bi bilo koristneje, da bi svojo bruhalno energijo usmerili v sistemsko rešitev tega problema, saj nikakor ni samo vipavski. Med njihovim bruhanjem po nas nismo bili križem rok: na naše posredovanje je Miroslav Geržina, poslanec v državnem zboru, že podal pobudo pravni skupini SKD, da se pripravi predlog sprememb zakonov, ki to področje urejajo. Po strokovni pripravi bo te spremembe kot poslanec lahko vložil kot spremembo zakona.

Denarja za svojo promocijo in povzdigovanje župan najbrž ni dal iz svojega žepa, zato bo na prvi naslednji seji sveta umestno vprašanje, kdo je bil plačnik in kolikšen je znesek sredstev, porabljenih za pogostitev stotih povabljenih na prireditve ob izročitvi denarja izbranim. Mi lahko samo upamo, da ni bil denar nas, davkoplačevalcev.

Presojo, kdo se pravzaprav pogreza v svoje gnojišče, prepuščamo bralcem samim.

Občinski odbor SKD Vipava
tajnik Jurij Makovec

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA FINANCE
L J U B L J A N A
Župančičeva 3

Številka: 403-2/96 (SAM)
Datum: 25.1.1996

POSLANSKA SKUPINA SKD
Tomšičeva 5
61000 Ljubljana

g. Miroslav Geržina

ZADEVA: SAMODPOVED NAGRADE ŽUPANA

ZVEZA: Vaš dopis št. 375-70/26/96 z dne 24.1.1996

V svojem dopisu navajate, da se neprofesionalni župan želi odpovedati nagradi, ki jo prejme za svoje delo, v korist nekaterih pravnih in fizičnih oseb. Znesek svoje nagrade želi prenesti na tretje osebe v bruto znesku.

Proučili smo vaš dopis in vam sporočamo naslednje:

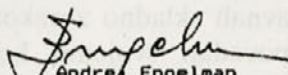
Ministrstvo za finance se je z navedeno problematiko že seznanilo in je pripravilo ustrezen odgovor, ki ga je poslalo vsem županom občin v prilogi k dopisu št. 403-4/95 (PF11) dne 6.11.1995.

Navedeni odgovor, ki vam ga pošiljamo v prilogi, je pripravilo Ministrstvo za finance - Sektor za davčni in carinski sistem, kjer je iz zadnjega odstavka jasno razvidno, da veljavna zakonodaja trenutno ne omogoča direktnega izplačila bruto prejemkov v korist tretje osebe.

Prilagodil:
Slavko Tekavčič

S spoštovanjem

Andrej Engelman
DRŽAVNI SEKRETAR

Pleve in drobtine

No, pa smo srečno - in po pravici povedano - kar kulturno prestali kulturni praznik. Mladina iz Škofijske gimnazije nas je razveselila z lepo igro "Krst pri Savici", dramska skupina iz Budanj pa z igro "Zakonci stavkajo" (ki jo je bilo treba celo ponoviti). Nekoliko manj kulturno pa je bilo, da je pri budanjski igri mularija veselo sedela, starejši pa so morali stati. Prenekateri starši bi lahko vzeli otroka v naročje, po dva mulčka bi lahko sedela na enem stolu, da bi še kak odrasel sedel. Končno: pri takih množičnih prireditvah bi lahko gasilci v uniformi delali red.

Tudi krajevna kulturna proslava je bila res na visoki ravni - a vendar smo vsi - kulturno prezebali. Še mi v dvorani v plaščih in rutah - kaj šele nastopajoči na odru v tenkih bluzicah. Drugi dan sem srečala našega Toneta Cizara in ga vprašala, kako se kinodvorana ogreva. Odgovoril je, da na nafto in da jo je verjetno še kaj v peči. Dodal je: "Če bi me opozorili ali povabili, bi poskrbel, da bi bila dvorana topla, saj sem prej vedno to počel. In za to delo ne bi zahteval plačila!" Torej ni važno, čigava je dvorana, važno je, da je primerno ogrevana in da je v njej red in kultura.

Pust je minil brez vsakih ekscesov - vsaj v Vipavi. Prijazne in izvirne maškare so potrkale na marsikatera vrata, bili smo jih veseli, tudi ajdovske izvirne maškare so nas obiskale... Naj mi ne zameri komentatorka v župnijskem listu št. 4. Ne vem, čemu je privlekla na plano lanski ajdovski obisk papeža, ko imamo Vipavci lastnih grehov zadosti in pri tem sploh nismo sodelovali. Naš kulturni praznik in naš pust je minil zelo kulturno. Naša mladina pa požrtvovalno sodeluje povsod, kjer je potrebno. Ali jih ne vidite v vrstah gasilcev, planincev, folklore? Ali jih ne vidite v požrtvovalnem in zanimivem delu v Razmetanem podstrešju in pri počitniškem varstvu najmlajših? Na srečanjih Vere in luči, kjer požrtvovalno skrbijo za duševno prizadete prijatelje? Pišimo raje o svetlih straneh! Kiosk z Glavnega trga je končno odpotoval, ne posebno daleč, pred Market. Pravijo: prodajali bomo časopise in cigarete! Pa vse to se dobi kar blizu! Bolj potreben bi bil Rezjan, ki bi popravljaj marele in brusil škarje in nože! Škoda, da ne prihajajo več! In - če že vlečemo stare grehe na plano - dragi organizatorji tega in onega, poberite stare plakate. Ne naštevam, da mi ne bi zameril, kogar sem izpustila!

Nada Kostanjevic

VREMENSKO POROČILO

	VIPAVA	NANOS
15.-31. DECEMBER	185,3 l/m ² padavin, 9-krat dež, 3-krat sneg, 5 dni snežna odeja 3-6 cm, 2 nevihti, 1-krat poledica, 27.12. brez elektrike od 01. do 18. ure, mnogo škode na drevju in el. napeljavi	57 cm snega, 156,4 l/m ² vode min. temp. -10°C, maks. +9°C
JANUAR	111,2 l/m ² padavin, 10-krat dež, 3-krat sneg (se ne drži), 6-krat slana, 1-krat babje pšeno, 1-krat poledica, 31.1. močna burja, avtobusi vozili čez Avžlak - popoldne.	65 cm snega, 82,6 l/m ² vode, min. temp. -9°C, maks. +8°C
FEBRUAR	115,9 l/m ² padavin do 20. v mesecu, nato suho 8-krat dež, 2-krat sneg (lise), 5-krat slana, 1-krat poledica	50 cm snega, 106,8 vode, min. temp. -12,4°C, maks. +5°C
1.-15. MAREC	0,5 l/m ² padavin, le suh sneg, snežne lise, 1-krat slana (dež je bil šele po 15. marcu, zelo malo)	10 cm snega, 35 l/m ² vode, min. temp. -13,6°C, maks. +6,8°C Voda tudi od stopljenega snega.

PRISPEVKI ZA VIPAVSKI GLAS OD 15.12.1995 DO 15.3.1996:

Vida Bajec	Gradišče 23	1.200 SIT
Marija Bratina	Ljubljana	1.000 SIT
Olga Bratovž	Tabor 1	1.500 SIT
Dora in Lucijan Bratuš	Vojkova 34	1.000 SIT
Marija Cotič	Vinarska c. 2	1.000 SIT
Angela Dokler	Trg Pavla Rušta 1	2.000 SIT
Alojz Ferjančič	Tolmin	1.000 SIT
družina Ferjančič	Vojkova 5	1.000 SIT
Francka Ferjančič	Na Hribu 20	2.000 SIT
Julka Germec - Šček	Ohio, USA	10 USD = 1.310 SIT
HKS Vipava	Glavni trg 15	20.000 SIT
Zora Hrepevnik	Vinarska c. 2	1.000 SIT
Božidar Kalc	Na Produ 11	1.000 SIT
Valentina Kogoj	Švedska	100 SEK = 1.884 SIT
Darko Krapež	Ozeljan	1.000 SIT
neimenovana		1.200 SIT
neimenovana	Ajdovščina	300 SIT
Jožef Pižent	Kreljeva 3	1.500 SIT
Erna Poljšak	Gradišče 39a	1.000 SIT
družina Praček	Vojkova 36	3.000 SIT
Anka Pregelj	Pod gradom 3	1.000 SIT
Janez Premrn	Gregorčičeva 1	2.000 SIT
Zinka Premrov	Strane 1	1.800 SIT
Marija Princes	Na Hribu 2	1.200 SIT
Matija Puc	Kosovelova 22	2.000 SIT
Danica Rehar	Gregorčičeva 2	1.000 SIT
Dora Robba	Ivana Ščeka 4	1.000 SIT
Martin Silvester	Ljubljana	1.000 SIT
Marjan Škerjanec	Na Produ 11	1.000 SIT
Avgust Šraml	Gradnikove br. 13	1.000 SIT
Cijan Štoka	Gradnikove br. 8	1.000 SIT
Frančiška Švagelj	Glavni trg 9	1.000 SIT
Trafika	Glavni trg	2.000 SIT
Leopold Tratnik	Beblerjeva 37	2.000 SIT
Milka Trlikar	Vojana Reharja 1	2.000 SIT
Valerija Vermiglio	Bevkova 5	2.000 SIT
Angel Vidmar	Vinarska 2	2.000 SIT
Mara in Jože Virant	Vojkova 3	3.000 SIT
skupaj:		72.894,00 SIT

Vsem se najlepše zahvaljujemo!

**VIPAVSKI GLAS - glasilo KRAJEVNE SKUPNOSTI VIPAVA
MAREC 1996
620 izvodov**

Uredniški odbor:

Gizela Furlan - urednica, Magda Rodman, Vera Poniž, Nada Kostanjevic, Cijan Štoka, Peter Vrčon, Franc Cerovšek, Ivan Rehar, Mirjam Graovac, Martina Naglost, Petra Bajec, Leon Kodre in Marija Ceket - lektorica.

Sodelovali so še: Božidar Premrl, Ljudmila Kovač, Helena Popovič, Danilo Pudgar, Bojana Kompara, Dušan Mesesnel, Zinka Premrov, Jurij Makovec, Ana Soban, Irena Vidrih, Ludvik Curk, Pavel Premrl, Magda Mohorčič, Jožef Pižent, Vida Bajec, Jurij Nabergoj, Kristina Furlan, Franc Kralj, Ana Kobal, Nives Vidic

Naslovna stran: Branko Tomažič

Tisk: Papirna galanterija SEDMAK, Ajdovščina

Po mnenju Urada za informiranje št. 4/3-12-669/94-23/154 z dne 23.5.1994 spada publikacija VG med proizvode informativnega značaja iz 13. točke tar. št. 3, po kateri se plačuje davek od prometa proizvodov po stopnji 5%. (Ur.l. RS št. 4/92)

ZAHVALA

Vsem, ki ste se ob izdaji novoletne številke odzvali našemu vabilu in nas tako finančno podprli, se iskreno zahvaljujemo. Hvala tudi vsem tistim, ki nas s svojimi prispevki vse leto podpirate.

Vse bralce tudi obveščamo, da lahko svoje prispevke nakažejo tudi na žiro račun KS Vipava 52010-645-50977 s pripisom ZA VIPAVSKI GLAS.

Uredniški odbor

V S E B I N A:

Čestitki	stran 1
Misli ob slovenskem kulturnem prazniku	stran 2
Žive naj vsi narodi,	stran 2
<i>Iz naše preteklosti</i>	
Wolfovo delo	stran 3
Delovanje duhovščine na vipavskem med obema vojnama	stran 4
Nanos in obramba Italijanov	stran 12
Moji spomini na Pavla Rušta	stran 15
Nanoški prebivalci	stran 18
Vipavski predsedniki od leta 1945 do 1952	stran 20
Trije obrazi lastninjenja zadružnega doma v Vipavi	stran 23
Razgibana prosvetna dejavnost v Vipavi že v letu 1945	stran 25
"Polka je skazana, tla so namazana..."	stran 26
Vipavski portali	stran 27
<i>Predstavljamo vam</i>	
Moj nono - tišler	stran 33
<i>Iz naše KS</i>	stran 34
<i>Iz naše občine</i>	stran 37
<i>Kulturna in športna dejavnost</i>	
Gimnazijci iz Vipave zaigrali Simčičev Krst pri Savici	stran 38
Perspektive turizma so v rokah mladih	stran 40
Šola v naravi - šola za življenje	stran 41
Tudi fizično delo ima veljavo aktivnosti za zdravje	stran 43
Poročilo o delu PD Vipava v letu 1995	stran 44
Kolesarski klub IZVIR Vipava	stran 45
<i>Za dom in družino</i>	
Iskrice	stran 46
Humanost ni samo beseda	stran 46
Skupaj med počitnicami	stran 47
Razmetano podstrešje se predstavi	stran 47
Srečanje upokojencev v Vipavskem hramu	stran 48
Nasveti - Kako pa kaj sosed?	stran 49
Slovenski in vipavski "dan zemlje 1996"	stran 50
<i>Odmevi</i>	
Izjava za javnost	stran 50
Pleve	stran 53
Vremensko poročilo	stran 53

